

T.C.
İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLAR ARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Parti İdeolojisi ve Sosyolojisi Temelinde Milliyetçi Hareket Partisi

ÖĞRENCİNİN ADI SOYASI

ŞAHİN ÇUBUKCU

TEZ DANIŞMANI

YRD. DOÇ. DR. AHMET ÖZCAN

İstanbul, 2017

T.C.

İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER Anabilim Dalı SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS öğrencisi ŞAHİNÇUBUKÇU “PARTİ İDEOLOJİSİ VE SOSYOLOJİSİ TEMELİNDE MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ” adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 23/01/2017 tarih ve 2017/2 - 7 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 27/01/2017

Öğretim Üyesi Adı ve Soyadı		İmzası
1.	Tez Danışmanı Yrd. Doç. Dr. Ahmet ÖZCAN	
2.	Jüri Üyesi Yrd. Doç. Dr. Mehmet BARDAKÇI	
3.	Jüri Üyesi Yrd. Doç. Dr. Hüdayi SAYIN	

Urkund Analysis Result

Analysed Document: Şahin Çubukcu.pdf (D25227612)
Submitted: 2017-01-24 12:16:00
Submitted By: suna.sahin@yeniyuzyil.edu.tr
Significance: 1 %

Sources included in the report:

02 OCAK 2017 TEZ BEKİR ŞAHİN.docx (D24664659)
<http://www.turkyorum.com/turk-milliyetcilerinde-muglak-bir-kimlik-unsuru-turancilik/>
<https://tr-tr.facebook.com/notes/facebook-%C3%BCIk%C3%BC-oca%C4%9F%C4%B1/alparslan-t%C3%BCrke%C5%9Fin-milliyet%C3%A7i-ki%C5%9Fili%C4%9Fi-ve-d%C3%BCnya-g%C3%B6r%C3%BC%C5%9F%C3%BC/152825101400778/>
<http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-41/ataturk-ilkeleri-ve-ataturkcu-cagdas-dusunce-yapisi>
https://www.mhp.org.tr/htmldocs/basbug/3/hayati/alparslan_turkes.html

Instances where selected sources appear:

9

A.Ö.
Z

Özet

Batı Avrupa'da ortaya çıkan milliyetçilik ideolojisi büyük bir hızla dünyaya yayılmıştır. Bu yayılım sürecinde ise milliyetçilik, her toplum ve sosyal ortam için evirilerek, kendisine her toplumda yer bulabilmiştir. Bu milliyetçilik rüzgarından Osmanlı Devleti de etkilenmiş ve birçok toplumu bünyesinde bulunduran Osmanlı Devleti, milliyetçiliğin etkisini kırmak için reform hareketlerine girişmiştir. Fakat bütün çabalara rağmen milliyetçilik Osmanlı Devleti tabasındaki halkları etkilemiş ve ayaklandırmıştır. Bütün bu halklar arasında milliyetçiliğin en son etkilediği halk Türkler olmuştur. Türklerin milliyetçiliği bu şartlar sebebiyle geç kalınmış bir milliyetçiliktir. Türkiye Cumhuriyeti'ne miras kalan bu milletleşme çabası, yeni devletin asli politikası olmuştur. Cumhuriyet'in ilk yıllarında devlet eliyle yapılan milliyetçilik çalışmaları, çok partili döneme geçiş ile sivil toplum örgütleri ve nihayet siyasi partiler aracılığıyla temsil edilmeye başlamıştır. Siyasi partiler sürecinde ise 1969 yılında kurulan MHP, kuruluşundan günümüze siyasetteki etkin partilerden biri olmuştur ve Türkiye Cumhuriyeti'nde ki en önemli milliyetçi parti konumundadır. Bu partinin kuruluşundan günümüze geçirdiği gelişim ve dönüşüm sürecini incelediğim çalışmamda, partinin dinamiklerini ve son olarak MHP'de aktif siyaset yapan siyasetçilerin, tercihlerini etkileyen etmenler, belirlenen gözlem gurubu ile yapılan söyleşiler aracılığıyla, tahlil edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Türkiye, Milliyetçilik, Millet, MHP, Ülkücü, Komünist, İdeoloji, Devlet, Siyasi Parti, Milletvekili

Abstract

The ideology of nationalism dramatically spread throughout the Western Europe. In that process of expansion, nationalism took place in any society by evolving differently in each and every social milieu. The Ottoman State had also been influenced by such a comprehensive wave of nationalism in the face of which the Ottoman state officials responded through reform movements. Yet, the wave of nationalism influenced all of the *millet*s of the Empire, several of whom rebelled against the State. Turkish nationalism was the last case of nationalism that emerged in the Ottoman Empire; hence, *the belated nationalism of Turks*. The process of Turkish nationalization as the legacy of the late Ottoman State had become the essential policy of the new Republic. The studies of nationalism conducted by the hand of the State had begun to be represented through civil society organizations and eventually political parties by Turkey's transition to multi-party political system. The Nationalist Movement Party (MHP) has been the most active political party of Turkish nationalism. In this thesis examining the emergence and development of the MHP, I analyzed the dynamics, which influence the MHP's active political elite's decisions and motives through the data deriving from in-depth interviews with.

Keyword: Turkey, Nationalism, Nation, MHP, Idealist, Communist, Ideology, State, Political Party, Member of Parliament

TEŞEKKÜRLER

Bu araştırmamın konusunun tespiti, araştırma yöntemimin belirlenmesi, sonuçlarımın değerlendirilmesi ve yazımı aşamasında yapmış olduğu büyük katkılardan dolayı, tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Ahmet ÖZCAN hocama, her konuda öneri ve eleştirileriyle araştırmama katkı sağlayan Sayın Yrd. Doç. Dr. Hüdayi SAYIN hocama, ayrıca lisans ve yüksek lisans eğitimi süresince akademik bilgi birikimimi geliştirmemde büyük katkısını gördüğüm Prof. Dr. İ. Yaşar HACISALİHOğLU hocama, yardımları ve emekleri için teşekkür ederim.

Çalışmam süresince manevi desteğiyle her zaman yanımda olan arkadaşım Gözde HIZAL' a ve milletvekili söyleşilerimi gerçekleştirmem konusunda yardımını esirgemeyen arkadaşım Aysun GÖNÜLTAş' a teşekkür ederim.

Eğitimim süresince maddi manevi desteğini esirgemeyen ve her zaman yanımda olan annem Mukaddes ÇUBUKCU' ya, babam Yakup ÇUBUKCU' ya ve ablam Yeşim AKPINAR' a sonsuz teşekkür ederim.

şahin ÇUBUKCU

İstanbul, 2017

GİRİŞ	1
BÖLÜM I : MİLLİYETÇİLİK	5
1.1. Millet	5
1.2. Milliyetçilik	6
BÖLÜM II : TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ	12
2.1. Osmanlı Devleti Dönemi Türk Milliyetçiliğinin Gelişimi	12
2.2. Türkiye Cumhuriyeti Dönemi Türk Milliyetçiliğinin Gelişimi	19
2.2.1. Milli Mücadele Dönemi	19
2.2.2. Milli Mücadele Sonrası Türk Milliyetçiliği	21
2.2.2.1. Türk Milliyetçiliğinin Romantik Gelişmeleri	23
2.2.2.1.1. Türk Tarih Tezi	24
2.2.2.1.2. Güneş Dil Teorisi	26
2.2.2.1.3. Arkeolojik/Antropolojik ve Biyolojik Çalışmalar	27
2.2.3. Milli Şef Döneminde Türk Milliyetçiliği	28
2.3. Tek Parti Dönemi Sonrası Türk Milliyetçiliğinin Siyasal Gelişimi	31
BÖLÜM III : TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNİN SİYASAL PARTİ DÜZEYİNDE TEMSİLİ	36
3.1. Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP)	36
3.2. Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	37
3.2.1. Alparslan Türkeş Dönemi: İdeolojik Kuruluş Aşaması	37
3.2.2. Devlet Bahçeli Dönemi: Kurumsallaşma ve Kitle Partisine Dönüşme	42
3.2.3. MHP Tüzüğünde Amaç ve İlkeler	44

3.2.3.1. Amaç _____ **44**

3.2.3.2. Temel Değer ve İlkeler _____ **45**

**BÖLÜM IV : TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNİN SİYASETÇİ DÜZEYİNDE
TEMSİLİ** _____ **47**

SONUÇ _____ **49**

EK - I: GRAFİK _____ **52**

EK - II: SÖYLEŞİLER _____ **53**

KAYNAKÇA _____ **73**

GÖRÜŞMELER DİZİNİ

Görüşme No _____	Görüşme Yeri _____	Görüşme Tarihi
Görüşme 01: Türkiye Büyük Millet Meclisi _____		20.04.2016
Görüşme 02: Türkiye Büyük Millet Meclisi _____		20.04.2016
Görüşme 03: Türkiye Büyük Millet Meclisi _____		20.04.2016
Görüşme 04: Türkiye Büyük Millet Meclisi _____		20.04.2016
Görüşme 05: Türkiye Büyük Millet Meclisi _____		21.04.2016
Görüşme 06: Türkiye Büyük Millet Meclisi _____		22.04.2016
Görüşme 07: Türkiye Büyük Millet Meclisi _____		22.04.2016
Görüşme 08: Türkiye Büyük Millet Meclisi _____		22.04.2016
Görüşme 09: Türkiye Büyük Millet Meclisi _____		22.04.2016
Görüşme 10: Türkiye Büyük Millet Meclisi _____		22.04.2016

GİRİŞ

Milliyetçi Hareket Partisi geçmişte Türk siyasal hayatında büyük öneme sahip olmuş ve günümüzde de bu önemini koruyan bir partidir. Sahip olduğu kemikleşmiş seçmen kitlesi ve destek gören ideolojisi ile önemini de koruyacaktır. Türk milliyetçiliğinin Türkiye Cumhuriyeti'ndeki en büyük siyasal temsil organı olan MHP, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki milletvekilleri ile de, alınan kararlarda etki rol oynama gücüne sahip olmaktadır.

Gerek geçmişte Türk siyasal tarihi açısından taşıdığı önemi, gerekse de günümüzde sahip olduğu siyasal güç ile MHP, Türk siyaseti için her dönem araştırılması ve hakkında çalışma yapılması gereken bir siyasi kurul olarak kalacaktır.

i. Çalışmanın Araştırma Sorusu

"Parti İdeolojisi ve Sosyolojisi Temelinde Milliyetçi Hareket Partisi" başlıklı bu çalışmanın ana araştırma sorusu; Milliyetçi Hareket Partisi'nin tarihsel kuruluş ve gelişimi çerçevesinde MHP'nin parti ideolojisi ve sosyolojik temelini nasıl bir dönüşüm geçirdiğidir.

Alparslan Türkeş'in ideolojisinin temelini fikir babalığını yaptığı MHP'nin kuruluş aşamasındaki ve sonrasındaki dönemde, dönem şartlarının gerektirdiği şekilde öncelikle anti-komünist ideoloji ve devletin yanında komünizmle mücadele felsefesi MHP'nin itici gücü olmuştur. Bu mücadele sürecinde komünizme karşı argümanlar geliştirilmiştir. Bu amaçla geliştirilen argümanlar arasında da en etkili olanı ise şüphesiz İslami söylemler olmuştur. "Din ve vatan" temelinde gelişen bu söylemler ülkücü ideolojinin en önemli motivasyonu olmuştur.

1980 Askeri darbesinden sonra ülkücülerin de komünistlerle aynı muameleye maruz kalması, ülkücüler için, büyük bir moral kaybına ve kendini sorgulama dönemine sebep olmuştur. Türkiye'de komünizmin etkisiz hale gelmesi sonrası yeni tehlike algısı olan PKK ve Kürt meselesinde ise ülkücü ideoloji siyasi yollarla tepisini göstermiş ve mücadelesini bu yöntemlerle yapmıştır. Meselenin çözümünü ise devlete ve kolluk kuvvetlerine bırakarak 80 öncesi konumuna dönmemiştir. Her şey

rağmen ülkücüler ve MHP, 80 öncesi sahip oldukları imajı düzeltememiş ve kitleselleşme problemleri yaşamışlardır.

1997 yılında Alparslan Türkeş'in vefatı sonrası partinin yönetimine gelen Devlet Bahçeli ise partide büyük bir değişimin yaşanmasını sağlamıştır. 80 öncesinin ülkücü ve MHP'li algısından çok farklı bir imaj çizen yeni MHP, daha kitlesel ve profesyonel siyaset yapan, uzmanlar tarafından politikalar geliştiren bir konuma gelmiştir. Bahçeli dönemi MHP'si seçimlerde aldığı oy oranları ve oluşturulan algı ile "kitle partisi" özellikleri gösteren, siyasette ağırlığı olan bir parti konumuna gelmiştir.

ii. Çalışmanın Kuramsal Çerçevesi

Türkiye'nin en önemli Milliyetçi partisi olan ve Türkiye siyasetinin temel siyasal dinamiklerinden birisini oluşturan MHP'nin incelenmesi için ilk olarak "Milliyetçilik Kuramları" incelenecektir. Bu bağlamda, özellikle "millet" ve "milliyetçilik" kavramları tartışılmalıdır. Millet ve milliyetçilik tanımları aralarındaki sıralama tartışmalarına girilmeden yapılacaktır. Milliyetçiliğin Batı Avrupa'da ortaya çıkışından itibaren geçirdiği modern milliyetçilik aşamalarına da değinilmiş ve bu süreç tahlil edilecektir. Bu kuramsal tartışma, Türk milliyetçiliğinin doğuşu ve gelişimi ile geliştirilmelidir. Zira, İkinci Bölüm'de, Türk milliyetçiliğinin Osmanlı Devleti'nde ilk ortaya çıkışıyla başlayan süreç incelenmiş ve bu süreç milli mücadele dönemi, milli mücadele dönemi sonrası, tek parti dönemi ve sonrası olarak ayrı bölümler şeklinde incelenecektir. Böylece, tarihsel olarak Türkiye'ye uygulanan bu kuramsal tartışma, Türk milliyetçiliğinin siyasal parti düzeyinde temsilini gerçekleştiren MHP'nin kuruluş ve gelişim aşamalarıyla tamamlanmalıdır. Bu aşamaların sonunda MHP'li mevcut millet vekillerinde belirlenmiş olan 10 milletvekili ile söyleşiler yapılarak, vekillerin siyasi görüşlerinin oluşmasına sebep olan şartlar incelenecektir. Son olarak, Lewis Namier'in prosopography yöntemine göre, siyasi partiler arasındaki ideolojik tartışmalar, söz konusu partilerin beşeri kaynaklarını ve parti üyeleri arasındaki güç ve çıkar mücadelelerini perdelemektedir. Bu nedenle, Namier'e göre, parti tüzükleri ve partilerin seçim bildirgelerinden çok, o

siyasal partileri oluşturan siyasal seçkilerin biyografileri daha aydınlatıcı olacaktır.¹ Dolayısıyla, Namierci tarih yazımından feyz alarak doğrudan MHP milletvekilleriyle yapılan derinlemesine röportajlar, MHP'nin beşeri kaynağına ve bu kadroların ideolojik duruşlarının sebeplerine ışık tutacaktır.

iii. Çalışmanın Yöntemi ve Verisi

Bu çalışmanın üç farklı yöntemsel kaynağı bulunmaktadır: (i) MHP'nin CKMP'den itibaren tarihsel gelişimini ortaya koymamızı sağlayan ikincil kaynaklar olarak MHP üzerine yazılmış kitap ve makaleler; (ii) MHP'nin ideolojik temelini oluşturan ana metinlerin tahlili (bu bağlamda özellikle Alparslan Türkeş'in kuramsal metinleri temel önemdedir. (iii) MHP'nin tezin yazılış döneminde Milletvekili olarak hizmet eden 10 siyasetçiyle yapılan derinlemesine röportajlar.

iv. Çalışmanın Ana Tezi

Türk Milliyetçiliği henüz gelişimini tamamlamamıştır. Kuruluş aşaması olarak çalışılan Alparslan Türkeş dönemi; Parti ideolojisinin (Bu ideolojiyi, ülkücü ideoloji olarak isimlendiriyoruz) oluşumu ve yayılması dönemi olarak görülmekle birlikte, bu dönemde partinin daha az profesyonel siyaset yapan daha çok ideolojik bir temelde çalışan bir teşkilatlanma olarak görülecektir. MHP'nin kurumsallaşma ve kitle partisine dönüşme sürecini oluşturan Devlet Bahçeli dönemi incelendiğinde karşımıza uzmanlar ve akademisyenlerin parti içerisindeki yerinin arttığı, sermaye sahipleri ve daha geniş kitlelerde güven hissi uyandıran, kitle partisi özellikleri taşıyan bir tarzda karşımıza çıkacaktır.

v. Çalışmanın Sınırlılıkları

Araştırma örneklemini oluşturan MHP'nin mevcut 10 milletvekili sayısı ileride yapılacak bir araştırmada geliştirilebilir. Partinin meclisteki bütün vekilleriyle daha derinlemesine yapılacak bir söyleşi ve MHP'nin hayatta olan ilk dönem siyasetlerinden başlayarak, geçmişten günümüze çeşitli dönemlerde MHP'de aktif

---

¹ John Brooke, "Namier and Namierism", *History and Theory*, Vol. 3, No. 3, 1964 (Bu kaynağa ulaşmamı sağlayan ve Namier'i tanımamı sağlayan Danışmanım Yrd. Doç. Dr. Ahmet Özcan hocam a teşekkürlerimi sunarım.)

siyaset yapmış siyasilerle yapılacak söyleşiler ile karşılaştırmalar yapılarak değişim dinamikleri tahlil edilebilir. Bu tahliller dönem şartları göz önünde bulundurularak incelendiğinde, MHP ideolojisinin tarihsel gelişim ve değişim dinamikleri detaylı olarak göz önüne çıkabilecektir.

BÖLÜM I

MİLLİYETÇİLİK

Milliyetçilik konusuna girmeden önce millet ve milliyetçilik kavramlarını açıklamakta yarar görüyorum. Burada önemli olan husus ise yapılacak sıralama olmaktadır. Zira milletin mi milliyetçiliğe yoksa milliyetçiliğin mi milletlerin oluşumuna sebep olduğu üzerinde tartışılan bir mesele olmakla birlikte, ben bu sıralama tartışmasına girmeden, önce millet daha sonra milliyetçilik kavramlarını açıklamayı uygun gördüm.

1.1. Millet

Millet kavramının tanımı konusunda çok çeşitli görüşler ve farklı tanımlar bulunmakla birlikte, konunun ilerleyişini dikkate alarak çalışmada millet ile ilgili kısa bir tanım yaparak başlamayı uygun gördüm.

İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nde "millet" kelimesi kullanılmış fakat tanımı yapılmamıştır². Genel geçer bir millet tanımı bulunmaması sebebiyle "millet" tanımları yapılırken, tanımın yapıldığı toplumların kendi yapıları ve tanımı yapan bireylerin çıkarları ölçüsünde tanımlarda farklılıklar ortaya çıkmaktadır.

Yukarıda bahsettiğim gibi millet olgusu, olguyu tanımlarken önemsenen unsurlara göre farklılık gösteren, çeşitli açılardan farklı yönleri bulunan bir olgudur. Bu unsurların öne çıkarılan yönlerine göre tanımlanan millet kavramları; etnikliğin öne çıkarılması ile ortaya çıkan ırk temelli tanımlardan, yurttaşlık temelinde ele alınan teritoryal millet tanımlarına kadar uzanan çok geniş bir yelpazede incelenebilmektedir.

Millet konusunda yapılan tanımlar çok eski zamanlara kadar geri götürülebilecekken biz daha eski tanımları bir kenara bırakırsak; "Enciclopedia Bresileria Merito da, naçao, 'Bir devletin aynı rejim ve yönetimde yaşayan, ortak

---

² Madde 3: Egemenliğin temeli, esas olarak millettir. Hiçbir kuruluş, hiçbir kimse açıkça milletten kaynaklanmayan bir iktidarı kullanamaz. "Declaration of the Rights of Man", *The Avalon Project: Yale Law School*, 1789, avalon.law.yale.edu/18th_century/rightsof.asp (10.10.2015)

çıkarları olan yurttaşlar topluluğu; belirli bir toprak parçasında ortak gelenek, özlem ve çıkarı bulunan insanların oluşturduğu kolektif; yönetim güçleri dışında, bir devlete bağlı halk' olarak tanımlamaktadır." ³ Bu tanımdan ayrı olarak da, "İspanya Akademisi Sözlüğü'nde "millet" in tanımı 1925 yılında yapılmıştır. Ve bu tanıma göre millet; 'aynı etnik kökene sahip olan, genelde aynı dili konuşan ve ortak bir geleneği paylaşan insanların oluşturduğu kolektif' olarak tanımlanır."⁴

Bu millet tanımlarının ardından, kendi görüşlerim çerçevesinde ve önemseydiğim unsurları dikkate alarak bir "millet" tanımı yapacak olursam; "Millet; bir devlet içerisinde yaşayan, kültürel etkileşim ve ortak değerler temelinde, ırk, dil ve dinleri kapsayan, genel çerçevede ortak çıkarları bulunan sosyal inşadır." Çalışmamın ilerleyen bölümlerinde de millet kavramını bu tanım çerçevesinde ele alacağım.

Konuyla ilgili diğer bir uzlaşmazlık da millet ve milliyetçilik arasındaki bağlantı ile ilgilidir. Milletlerin mi milliyetçiliğe yoksa milliyetçiliğin mi milletlerin oluşmasına sebep olduğu ile ilgili farklı görüşler mevcut olmakla birlikte, bu konunun detayı yapmış olduğum çalışmadan farklı bir çalışma gerektirdiği için bu konunun detayına inmeyerek önce milleti daha sonra milliyetçiliği tanımlamayı uygun gördüm.

1.2. Milliyetçilik

Milliyetçilik konusundaki çalışmalar çok çeşitli ve dağınık bir literatür oluşturmakla birlikte bu çalışmalar genellikle milliyetçiliğin ortaya çıkışı, kökeni, çeşitleri ve çağa uygunluğu ile ilgili konularda yoğunluk gösterir.

Milliyetçilik, tarihi boyunca siyaset bilimi açısından önemli bir yer teşkil etmiş ve ilerleyen bölümlerde bizim de inceleyeceğimiz konuda olduğu gibi birçok siyasi hareketin itici gücü olmuştur. "Milliyetçilik kavramının, birçok açıdan her türlü sosyal/ekonomik duruma, her ideolojik eğilime, her siyasal modele uyarlanabilir bir kavram oluşu, ona hem evrensel, hem de partikülarist/tikelci bir

---

³ E.J. Hobsbawn, *Milletler ve Milliyetçilik*, Çeviren: Osman Akınbay, Ayrıntı Yayınları, 3. Baskı, s.30
⁴ a.g.e., s.30

kavram olma özelliği kazandırmıştır.⁵ Böyle bir özelliğe sahip olması sebebiyle, milliyetçilik üzerine yapılmış birçok detaylı çalışma olmasına rağmen, kapsamlı ve genel geçer bir tanım yapılamamıştır. Bunun sebebi de hem milletin tanımı konusunda karşımıza çıkan sorunlar, hem de milliyetçiliğin her toplumda ortaya çıkış sürecinin ve dinamiklerinin farklılık göstermesidir.

Milliyetçiliği tarihsel çerçevede incelersek, konu üzerindeki bu farklılığı daha iyi anlayabiliriz.

Milliyetçiliğin tarihi, insanlık tarihi kadar eskiye götürülebilir. Doğada insanların sosyal bir canlı olarak ortaya çıkması ve ailelerin genişlemesi ile oluşan aşiret benzeri daha büyük topluluklar, hayatta kalmak ve çeşitli sosyal ve ekonomik sebeplerden dolayı yardımlaşma duygusunu geliştirdiler. İçerideki bu yardımlaşma, dışarıdan gelecek tehlikelere karşı da ortak hareket ederek daha güçlü olma bilincine ulaştı. Bu bilinçle ortak hareket eden guruplar "biz ve diğerleri" bakışıyla kendilerinden olmayan diğer guruplarla rekabet sürecinde, birbirlerine olan ihtiyaç ve bağlılıkları arttı. Bu durumu ilkel manada, ilk dönem milliyetçilik olarak kabul edebiliriz.

Nispeten daha yakın dönemlere geldiğimizde ise klasik manada diyebileceğimiz milliyetçiliğin başlangıcını ise Büyük Roma İmparatorluğu'na kadar götürebiliriz. Bu dönemde bahsettiğimiz "milliyetçilik, Cermenlerin Roma topraklarını istilasından itibaren başlamıştır. Bu Müsvetli kavimler istila ile yerleştikleri topraklara, kesin bir şekilde kendi isimlerini kabul ettirerek, istila ettikleri topraklarda birliği sağlamayı başarmışlardı. Bugünkü Avrupa'da gördüğümüz ve bulduğumuz; Burgandiya, Lombardiya, Normandiya gibi isimler o zamandan kaldığı gibi, Fransa, İngiltere, Almanya, İtalya⁶ gibi ülkeler de birçok zorluklar içerisinde ve uzun süreçlerden sonra nihayet kendi milli birliklerini

---

⁵ Büşra Eranlı, "Milliyetçilik Teorileri: Avrasya'da Siyaset ve İlişkiler", *Türkiye Günlüğü*, Sayı.75, 2003, s.123

⁶ Bu iki ülkenin Milli Birliklerini tamamlamaları en geç gerçekleşmiştir. Biri 1871 diğeri 1881 yılında siyasi birliklerini tamamladıklarından ötürü sömürge yarışında geç kalmışlardır ve bu gecikme Milliyetçiliklerini saldırganlaştırmıştır. Bkz.: Baskın Oran, *Az Gelişmiş Ülke Milliyetçiliği*, İstanbul: Bilgi Yayınevi, 1997.

bulmuşlardır, Yani o ülkelerde yaşayan kavimler ve unsurlar birbirleriyle bir kalıp içerisinde birleşmiş, kaynaşmışlardır."⁷

Milliyetçiliğin tarihi köklerinin bu kadar eskiye dayanmasının yanında. Bir ideoloji olarak ortaya çıkışı, modern dönemlere ait bir durumdur. İdeoloji olarak milliyetçilik düşüncesi ulus-devlet sisteminin ortaya çıkmasında, ayrıca modern çağda ki devlet sisteminin oluşmasında önemli rol oynamıştır.

Eski çağlardaki milliyetçiliğin ilk ortaya çıkış dönemlerinden bahsetmiştik fakat bunların ideoloji manasında milliyetçilik olduğunu söyleyemeyiz.

Milliyetçilik fikrinin ideolojik manada ilk olarak 15. yüzyıl Batı Avrupa'sında ortaya çıktığını görebilmekteyiz. Bu gelişmenin sebeplerini inceleyecek olursak, birçok sebep arasında öne çıkanları; gerçekleşen sanayi devrimi ve aynı dönemlere denk gelen feodal sistemin çökmesi sonucu, merkezi devletlerin güçlenmesi olarak gösterilebilir. Güçlenen merkezi devletler ticaret yollarının daha güçlü olmasını sağlamış ve sanayi devrimi neticesinde üretilen yüklü miktardaki tüketim malları bu yollar ile daha uzak noktalara taşınmaya başlamıştır. Genişleyen pazar ile ticaretin ve üretimin gelişmesi Batı Avrupa'da yepyeni bir sınıfın ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu sınıf "burjuva" sınıfıdır. Burjuvalar; üretim ve ticaret ile sermaye birikimine sahip olmuş topraksız zengin bir sınıftı. Bu dönemde para kullanımı ticaretin gelişmesi ile yaygınlaştı ve küçük ölçekli kapalı ekonomilerden, büyük ölçekli ülkesel ekonomilere geçildi.

Bu bahsettiğimiz ekonomik dönüşüm birçok farklı ihtiyacı da beraberinde getirdi. Bunlardan birisi daha geniş kitlelerce kullanılan ortak dillerdi. Bu durum ise yerel dillerin öneminin artmasına ve Latince'nin önemini kaybetmesine sebep oldu.

İkinci büyük etki doğuran gelişme, kentlere yoğun miktarda göçler yaşanması ile oldu. Bu durum göçmenlerin birbirleri ile ve yerleşik kentliler ile kültürel bir kaynaşmaya sebep oldu. Bu kaynaşma sonucu daha geniş kitleleri içerisine alan ortak bir kültür ortaya çıktı. Bu göz dalgası ile kentlere gelen insanlar, alışık oldukları geniş aile yapılarının bozulması ve zayıflayan akrabalık ilişkileri sonucu

---

⁷ Mehmet Ali Ayni, *Milliyetçilik*, İstanbul: Kurtuba Yayınları, 2011, s:45

yalnızlaşmaya başladılar. Oluşan yalnızlık hissi içerisinde kendilerini bir guruba veya topluluğa ait hissetme içgüdüleri ile arayış içerisinde girmişlerdir. Bu arayış ile insanlar kendi bölgelerinden, kendi kültürlerinden insanlarla kümeleşmeye başladılar. Günümüzdekine birebir benzemese de bir ilk dönem hemşericiliği diyebileceğimiz bu toplumsal yönelim, gelişerek bütünleştirici bir yapının ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Bu değişimler elbette sadece sosyal hayatta gerçekleşmekle kalmamıştır. "Bu arada yaşanan hızlı değişim karşısında, mevcut siyasi ve idari yapılanma da yetersiz kalınmaya başlanmış, yeni oluşan toplumsal yapı, iyi organize olmuş, otoritesi tartışılmayan merkezi bir hükümeti de gerektirmiştir."⁸

Bu hızlı değişiklikler ve mevcut sistemin bu değişikliklere uygun cevaplar verememesi, var olan düzen içerisinde bir krizin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Bahsettiğimiz bütün bu değişimler, toplumsal alanda da değişimlere sebep olmuştur. Yukarıda bahsettiğimiz bütün bu gelişmeler olurken kilise ve cemaatler de büyük güç kaybederek, eski durumlarına nazaran önemlerini yitirmişlerdir. Yeni dönemde ise gelişen düşünce yapıları milliyetçi temelde yükselmiştir. Bu durumda ortaya çıkan ihtiyaçların karşılıklarını da hiç şüphesiz milliyetçilik temelinde aramak zorunda olunmuştur. "Bu çözüm, sanayileşmeyle birlikte kaybolan cemaat yapısının yerine ikame edilecek daha hayali cemaatleri ifade eden, çok daha geniş ölçekli nüfusu içinde barındıran bir kardeşlik, bir dayanışma, adeta cemaat yapılarının içinde olan, ikame edildiği birincil yapıların özentisi olarak kurulmuş ilişkilerin mensubiyet duygusunun ön plana çıktığı şartlarda, yeni modern toplum şartlarında beliren milliyetçilik ideolojisi üzerine odaklanmıştır."⁹ Bu gelişmeler doğrultusunda yönetici elit kesimi, halkı yönlendirmek için milliyetçilik ideolojisi üzerine politikalar geliştirmeye başlamışlardır. Eski sistemin çözülmesi ile ayrılan ve yalnızlaşan bireyler bu yeni ideoloji ile birleşip yönlendirilmeye açık bir konuma gelmişlerdir. Bu yapı içerisinde oluşan milliyetçiliği Baskın Oran; "Avrupa'da

---

⁸ Köksal Şahin, "Bir İdeoloji Olarak Milliyetçilik", *Akademik Bakış*, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, sayı 12, Yıl 2007, Makale:9, <http://www.akademikbakis.org>, (erişimi 21.03.2007) s:3

⁹ Muharrem Sevil (haz.), *Türk Düşünce Hayatı*, Ankara: Hece Yayınları, 2008, s:325

milliyetçilik, milli ekonomiyi nispeten geniş bir toprak içinde kuran veya kurmak isteyen burjuvazinin, toplumu kendi yönetiminde örgütlerken ortaya çıkan diğer sınıflarında bu toplumda beliren farklılaşmış, uzmanlaşmış, kurumsallaşmış yapı içinde benimsediği, toplumsal sadakatin odağı olarak ulus [millet] birimini alan ve bunu ulusal [milli] devlet içinde örgütlemek isteyen bir tutumun ideolojisi ve toplumsal hareketidir."¹⁰

Bu yeni yapı içerisinde, yeni taleplere uygun bir devlet modeli olarak ulus devlet ortaya çıkmıştır. Bu yeni devlet modelinin gelişimi milliyetçilik fikri ile paralel olarak ilerlemiştir. Giddens'ın görüşüne göre, "Avrupa'da milliyetçiliğin gelişimi, ulus-devletin gelişmesi ile aynı şey demektir. Ulus-devlet Avrupa devlet sisteminin ilk gelişme aşamalarında rastlanan dağınık cemaat duygularından daha belirgin bir biçimde tanımlanabilen oldukça yeni bir olgudur. Avrupa'da milliyetçilik duygularının keskinleşmesi ile ulus-devletin doğuşunun gerektirdiği merkezileşme süreci sonunda yerel cemaat bağlantılarının, bireyler arasındaki yakın ilişkilerin, diyalektiklerin vs. yok olması arasındaki ilişki açıktır."¹¹

Bu yeni yapı içerisinde en büyük etkinin ekonomi olduğu açıkça görülmektedir. Sanayi devrimi sonrası ortaya çıkan yeni sosyal yapı ve bu yapının talepleri doğrultusunda ortaya çıkan siyasi sistem, halkın devlet aygıtında ve kararlarda eskisinden çok daha fazla etkili olmasını sağlamıştır. Daha önceleri yönetimi elinde bulunduran kişi ya da gruplar, artık öncesinde bulunmayan 'millet' olgusuna karşı sorumluluk içerisinde bulunmaya ve onlardan yetki almaya başlamışlardır. Bu yeni devlet yapısındaki ilişkiyi Gellner; "Milliyetçilik temelde siyasi birim ile milli birimin çakışmalarını öngören siyasi ilkedir."¹² şeklinde açıklamıştır.

Batı Avrupa'da sanayi devrimi ile başlayan gelişmeler neticesinde ortaya çıkan ulus-devlet ve millet yapıları giderek diğer devletlere de sirayet etmiştir. Fakat

---

¹⁰ Baskın Oran, *Az gelişmiş Ülke Milliyetçiliği: Kara Afrika Modeli*, Ankara: Bilgi Yayınları, 3. Baskı, 1997, s:22

¹¹ Anthony Giddens, *Sosyoloji: Eleştirel Bir Yaklaşım*, Çev. İsmail Öğretir, M. Ruhi Esengül, İstanbul: Birey Yayınları, 2. Baskı, 1994, s:154

¹² Ernest Gellner, *Uluslar ve Ulusçuluk*, Çeviren: Büşra Ersanlı Behar-Güney Göksu Özdoğan, İstanbul: İnsan Yayınları, 1992. s:19

bu değişim ve dönüşümün şekli bütün toplumlarda aynı şekilde ilerlememiştir. Örneğin Batı Avrupa'da ortaya çıkan milletleşme ve sonrasında gelen ulus-devlet düzeni, milliyetçiliğin gelişmesinden önce olmuştur. Fakat Almanya ve İtalya örneklerinde milliyetçiliğin gelişmesi sonrası ulus-devletler kurulmuştur. Sömürge ülkelerinde de benzer bir durum söz konusu olabilmektedir. Sömürge ülkelerinde milliyetçilik fikri gelişerek bu devletlerin bağımsızlıklarını kazanmalarında etkili rol oynamıştır. İşgal tecrübesi yaşayan devletlerde ise bir milletleşme ideolojisi güdülmeye çalışılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nde ortaya çıkan milletleşme politikası ve yükselen milliyetçilik anlayışının kökeni de bu temelden gelmektedir.

BÖLÜM II

TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ

Bu bölümde; Batı Avrupa'da sanayi devrimi ile ortaya çıkan milliyetçilik kavramının hızla yayılarak, 19. yüzyıl da Türkler arasında da kendisini göstermeye başlaması ve gelişip yayılması sürecini inceleyeceğim. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde başlayan bu süreç, Türkiye Cumhuriyeti'nde devam etmiştir. Şimdi bu süreci kronolojik sırasıyla inceleyelim.

2.1. Osmanlı Devleti Dönemi Türk Milliyetçiliğinin Gelişmesi

Milliyetçiliğin ortaya çıkış ve gelişim sürecinden yukarıda bahsetmiştik. Modern şekliyle batı Avrupa'da ortaya çıkan milliyetçilik, zamanla diğer toplumlara da yayılmıştır. Fakat buradaki önemli nokta milliyetçiliğin diğer toplumlarda ortaya çıkış dinamikleri ve algılanış şeklidir. Batı Avrupa'da sanayi devrimi sonrası oluşan şartların sebep olduğu milliyetçilik, diğer toplumlara yayılım sürecinde aynı sosyal ortam ve sebepler üzerinde yükselmemiştir. Burada milliyetçiliğin her toplum ve sosyal şarta uyum sağlayabilerek dönüşebilme özelliği kendisini göstermiştir.

Fransız İhtilali milliyetçiliğin yayılması sürecinde çok önemli bir milat olarak görünmektedir. Fransız İhtilali ile milliyetçiliğin yayılması hızlanmış ve bu etki ile 19. yüzyıl için "milliyetçiliğin altın çağı" yerinde bir söz olabilir.

Bu dönemde Osmanlı Devleti'ni inceleyecek olursak; devletin ekonomik, siyasal, askeri ve toplumsal olarak çözülmesinin önüne geçilmek için elitlerin arayışları yanında, devletin içinde bulunduğu durum sebebiyle memnuniyetsiz olan halkta ayrıca bir arayış içerisindeydi. Bu durum Osmanlı Devleti'nin geniş bir coğrafyada çeşitli halkları içerisine alan konumu göz önünde tutulduğunda, milliyetçiliğin gelişip güçlenebilmesi için gayet uygun bir ortam hazırlıyordu.

"Osmanlı Devleti, içerisinde bulunduğu sıkıntılı atlatıp gelişme gösterebilmek için üç siyasi yol denemiştir: ‘Birincisi Osmanlı Hükümetine tabi muhtelif milletleri temsil ederek ve birleştirerek bir Osmanlı Devleti vücuda getirmek, ikincisi hilafet hakkının Osmanlı Devleti hükümdarlarında olmasından faydalanarak, bütün

İslamları söz konusu hükümetin idaresinde siyaseten birleştirerek (Frenkerin ‘Panislamisme’ dedikleri), üçüncüsü ırka dayanan siyasi bir Türk milleti teşkil etmek."¹³

Meselenin başına tekrar dönersek; Osmanlı Devleti'nin gerilemeye başladığını kabullenmesinden sonraki dönemde iki yüzyıllık bir batılılaşma süreci yaşanmıştır. Bu süreçte Avrupa'dan yalnız teknik değil fikirler de ithal edilmiştir. Bu fikirler arasında, Osmanlı'nın kozmopolit yapısı nedeniyle, belki de en tehlikeli denebilecek fikir milliyetçilik fikriydi. Bu fikir devlet sınırları içerisinde yaşamakta olan halklar üzerinde etkili olmakta ve giderek yayılmaktaydı.

Devlet'in elitleri bu durumun sonucunda bir ayrışmanın önüne geçebilmek için hızla harekete geçerek, hak ve özgürlükleri geliştirmek konusunda reform çalışmalarına girişmişlerdir. Bu süreçte Devlet resmi ideoloji olarak teritoryal bir anlayış ile, bir millet oluşturma çabası içerisinde "Osmanlıcılık" fikrini benimsemiştir. Devlet içerisinde yayılan milliyetçilik fikrini durdurmak için yapılan reformların yanında, merkezi otoriteyi sağlamlaştırmak ve merkezi yönetim dışındaki her türlü çalışmanın önüne geçebilmek için çaba sarf edildiyse de başarı sağlanamadı.

İlk milliyetçi ayaklanma Sırp İsyanları¹⁴ ile başladı ve giderek yayıldı. İlk ayaklanma ve bağımsızlık hareketlerinin ağırlıklı olarak gayrimüslim halklar tarafından gerçekleştirilmesi sonucu, elitler yeni devlet ideolojisini, çöken Osmanlıcılık yerine, Müslüman birlikteliğini, din kardeşliğini vurgulama temelinde hareket eden "ümmeçilik" ideolojisini benimsediler.

Ümmeçilik ideolojisi temelinde yürütülen politikaların da sonuçsuz kalması ve dağılmayı önleyememesi sonucu Devlet elitleri yeni bir arayışa girmek zorunda kaldılar.

---

¹³ Yusuf Akçura, *Üç Tarz-ı Siyaset*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 6. Baskı, 2014, s.18

¹⁴ 19. yüzyılın başlarında Sırp'ların Osmanlı Devleti'ne karşı başlattıkları ve 1878 yılında Sırbistan'ın bağımsızlığıyla sonuçlanmış isyanlardır. Bkz. Erik Jan Zürcher - *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2008

Osmanlıcılık ve ümmetçilik ideolojilerinin, milliyetçilik hareketlerine karşı başarısız olması, ayrıca isyan hareketleri karşısında geride kalan halkta oluşan öfke duygusu sonucunda Osmanlı Devleti'nin en temel bileşkesi olan Türkler arasında da milliyetçilik fikri uyanmaya başlamıştır.

Bunun yanında devlet elitleri içinde "Türkçülük" ideolojisinden başka da seçenek kalmamıştı. "François Georgeon'un değişimiyle, imparatorluğun en son milliyetçiliği olan Türk milliyetçiliği, bu çerçevede "doğal" olarak savunmacı ve "gönülsüz" bir milliyetçiliktir."¹⁵

Elbette Osmanlı içerisinde yükselmeye başlayan Türk milliyetçiliği fikri, bu kadar yüzeysel sebepler üzerinde gelişmedi. Yapılan savaşlar, ekonomik gelişmeler, göçler ile değişen nüfus yapıları ve öteki devletlerin uygulamalarının sonuçları, Türk milliyetçilik fikrinin yükselmesinde etkili olmuştur.

19. yüzyıldan 20. yüzyılın başlarına kadar Osmanlı bir dizi savaştan yenilgi ve toprak kayıplarıyla ayrıldı. Yerel ayaklanmalarla edilen mücadelenin yanı sıra, 1877-1878 yıllarında Rusya ile yapılan savaş, Yunanistan ile 1897 'de yapılan savaş, İtalya ile 1911 'de yapılan savaş ve 1912-1913 'de yapılan Balkan Savaşları, bu yenilgilerin başlıcalarıydı. Ayrıca Kıbrıs, Tunus, ve Mısır'ın yönetimlerinin kaybedilmesi de bu yenilgilere eklendi.

Bu yenilgilerin etkisi ise iki yönlü oldu. İlki Osmanlıcılık ve Ümmetçilik fikirleri yerlerini Türkçülük fikrine bırakırken, diğer taraftan da ordu içerisinde Müslüman Türklerin gücü giderek arttı. Ayrıca kaybedilen bu topraklardan Osmanlı Devleti'ne göçler başladı. Balkanlar'dan, Kırım'dan ve Kafkaslar'dan çok sayıda Müslüman nüfus Osmanlı Devleti'ne göç ettiler. "Bu arada Rusya'daki Türk aydınları da, Rusya'daki milliyetçi akımlardan etkilenmiş olanları da dahil olmak üzere, Osmanlı Devleti'ne göç ettiler ve Türk Milliyetçiliği fikrinin oluşmasında önemli roller oynadılar."¹⁶

---

¹⁵ Cengiz Aktor, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik*, İstanbul:İletişim Yayınları, Cilt 4, 2. Baskı, 2003, s:77

¹⁶ David Kushner, *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu*, İstanbul: Fener Yayınları, 1988, s:2-11

Sosyal ve siyasi yapıda gerçekleşen bu değişimler. Türk milliyetçiliğinin gelişmesinde önemli etkiye sahip olsa da, bu gelişmelerin yanında ekonomik etkiler de büyük önem taşıyordu. Bu dönemde Avrupalı devletler, Osmanlı ile yapılan ticareti, azınlıklar vasıtası ile yapmayı tercih ediyorlardı. Bu durum azınlıkların ticari başarısını iyi yönde etkilerken, Türkler ise bu ticaretin dışında kalıyordu. Bu dışlanmışlık, azınlıklara karşı bir öfke doğurmanın yanında, Türkler arasında ki milliyetçilik duygusunu daha da geliştiriyordu.

Yeni ortaya çıkmış olan Dünya ticari sistemi içerisinde, Osmanlı ticaret üzerindeki kontrolünü de kaybetmişti. Osmanlı'nın kapitülasyonlar ile bir açık pazar ve hammadde tedarikçisi konumuna gelmesi yanında, yapılan ticaretin de ezici bir çoğunlukla azınlıkların elinde olması büyük rahatsızlığa sebep oluyordu. Bütün bunların yanında Avrupalı devletler kendileri ile ilişki içerisinde olan azınlıkları koruma altına alıyordu. Bu durum, devletin azınlık halkı üzerindeki kontrolünü de zora sokuyordu. "Başlangıçta bu koruma, batılı güçlerin elinde önemli görevlerde çalışan Osmanlı azınlıkları ile sınırlıyken, zamanla bu koruma binlerce kişiyi kapsar hale gelmiştir."¹⁷ Bu koruma toplum içerisinde ki kutuplaşmayı iyice arttırmıştır.

20. Yüzyıla gelindiğinde Osmanlı ticaretinde Ermeni-Rum egemenliği rahatsız edici şekilde hakim konuma gelmişti. Bu hakim konum 1914 yılındaki Osmanlı sermaye yatırımlarında açıkça görülebilmekteydi. "1914 yılında Osmanlı Rumları yatırımın %50 'sini, Ermeniler %20 'sini, Osmanlı Türkleri %15 'ini yabancı uluslar %10 'unu ve Yahudiler %5 'ini kontrol altında bulunduruyordu."¹⁸ Bu Ezici üstünlük yönetiminde bulunan İttihatçılar da rahatsız ediyordu. İttihatçılar bu duruma karşı çözüm üretme çabasına giriştiler. 19. Yüzyıl'da Osmanlı Devleti'nin içine düştüğü borç krizi 1881 yılında Duyum-u Umumiye 'nin kurulmasına sebep oldu. Duyum-u Umumiye 'nin yönetimine sahip Avrupalı devletler, bu kurumdaki yetkili makamlara Osmanlı Azınlıklarını getirdiler. Bu durum azınlıkların ekonomideki hakim konumları ile de birleşince daha da rahatsız edici bir duruma dönüştü. 20. Yüzyıl'a gelindiğinde bu şartlarda yönetiminde bulunan İttihatçılar 'da ekonomide ki

---

¹⁷ Fatma Müge Gökçek, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik*, İstanbul: İletişim Yayınları, Cilt4, Baskı2, 2003, s.67

¹⁸ Alexis Alexandries, *The Greek Minority of İstanbul an Greek-Turkish Relations 1918-1974*, Atina: 1983, s.32

Türk unsurları giderek daha fazla desteklemeye başladılar. Bu dönemde gerçekleşen önemli gelişmelerden birisi; Balkan Savaşları sırasında İstanbul Rumları aralarında para toplayarak, Osmanlı Devletine karşı savaşıyan Yunanistan'a zırhlı savaş gemisi alması için göndermeleri oldu. Bu duruma karşı Osmanlı Türkleri de örgütlü bir şekilde, Rum dükkanlarından alışveriş yapmamaya başladılar.

Bütün bu gelişmeler İttihatçıları çözüm olarak bir Türk burjuvazisi yaratma fikrine ve ekonomide Türkleri güçlendirme çabasına yöneltti. Bu hedefi gerçekleştirmek için azınlıkların elindeki ticarete eleman olarak da Türkleri arttırmak için politikalar geliştirildi.

Osmanlı Devlet'i milliyetçiliğin devlet sınırları içerisinde kendisini belli etmesinden itibaren, çeşitli reform çalışmaları ile önlemler almaya çalışsa da, bu çabalar genel itibari ile tam tersi yönde sonuç vermiştir. Azınlıklara verilen haklar Müslüman Türkler arasında huzursuzluklara sebep olarak daha büyük kutuplaşmalara sebep olmuştur.

Reformların kutuplaştırıcı terse etkisinden ayrı olarak, reformlar ile açılan eğitim kurumları ve yetiştirilen insanlar arasında da Türk milliyetçiliği ağırlığa sahipti. Bu sebeple milliyetçiliğe karşı yapılan reformlar, Türk milliyetçiliğinin gelişmesine önemli katkı sağlamıştır.

Bu dönemde Türk milliyetçiliğinin yükselişi farklı alanlarda da kendisini belli etmeye başlamıştır. Bunlardan birisi tarih anlayışıydı. Türklerin İslamiyet'i kabulüyle başlayan tarih anlayışı yerine daha eskilere giden ve Türklerin ilk atalarını araştırmaya varan çalışmalar 19. Yüzyıl'ın ikinci yarısında hızlanarak çoğalmaya başladı. Bu çalışmalar müfredat ve ders kitapları üzerinde de değişiklikler ile kendisini belli etti. Örneğin; "1877 tarihli bir ders kitabı Türk soyundan bahsetmezken, on yıl sonra yazılan bir başka kitap; Türkleri, Çinlileri ve Hintlileri Asya'nın üç büyük ulusu olarak anlatmaktaydı."¹⁹

Tarih alanındaki bu gelişmeler Türk dili konusundaki çalışmalarla da paralellik gösterir. En çok üzerinde durulan konuların başında da, dilin saflaştırılması

---

¹⁹ Gökçek, a.g.e., s.71

çalışmaları gelir. Osmanlıcanın Türkçe, Arapça ve Farsça dillerinden geçen kelimelerle oluşmuş karma bir dil olduğu üzerindeki tespitler sonrası, dildeki Arapça ve Farsça kelimelerin yerine Türkçe kelimeler getirilmesi yönünde çalışmalar yapılmıştır. Bu konuda eserler yazılmaya başlanmıştır. "19. Yüzyıl'ın sonlarında, Osmanlı Devleti devlet adamı Ahmet Vefik Paşa, Secere-i Türkiye'yi İstanbul Türkçesine çevirdi ve Lehçe-i Osmani adını verdiği bir Türkçe sözlük derledi."²⁰ Dilde meydana gelen bu Türkçeleşme hareketi edebiyatta da yansımaları buldu ve edebiyatta da bir Türkçeleşme hareketi yükseldi. Bahsedilen bu çalışmaları Türkçe eğitim ve Türkçe ders kitapları izledi. Türkçe eğitim ise milliyetçilik konusunda çok radikal ve köklü bir değişimin ilk adımı olmakla birlikte, Türk milliyetçiliği hareketine büyük bir ivme kazandırdı.

Esasen milliyetçiliğe eğitim konusundaki ilk etki batı tarzı açılan yabancı okullardan gelmiştir. Bu okullar batı tarzı savaş teknikleri için kurulmuş olsalar da, batı kaynaklı fikirleri de öğrencilerine etkili bir şekilde aktarmışlardır. Başlangıçta Fransızca eğitim verilen bu okullarda zamanla eğitim dilinde Türkçe ye dönmüş ve bu okullardan yetişen kadrolar, Türk milliyetçiliği fikrini devletin elit tabakasında daha güçlü kılmıştır. Türkçe eğitim bu okulların ardından bütün eğitim sistemine yayılmıştır.

19. Yüzyıl'ın ikinci yarısında tartışılan bir başka konu ise Latin harflerinin kullanılması gerekliliği olmuştur. Bu konuyla ilgili bu dönemde gerçekleşen en önemli gelişme "1879 yılında ilan edilen anayasa, Osmanlı tarihinde ilk kez devletin resmi dilinin Türkçe olduğunu, mebuslar ve memurların Türkçe konuşup, yazmalarını şarta bağladı."²¹

Bütün bu gelişmelerle 19. Yüzyıl'ın sonları ve 20. Yüzyıl'ın başlarına gelindiğinde, ilk olarak Osmanlı Devleti sınırlarında yaşayan Türkleri daha sonra da Orta Asya'dan Balkanlar'a uzanan coğrafyada ki bütün Türkleri bir ülkü doğrultusunda birleştirerek, bir hareket oluşturma yönünde propaganda yapan süreli

---

²⁰ a. g. e., s.72

²¹ Kushner, a.g.e., s.77-93

yayınlar yayınlanmaya başlamıştır. Türk İli, Turan ve Türk Yurdu bunlardan önemli olanlarıdır.

Gerçekleşen gelişmeler sonucu sistemleşmiş bir fikir ile bilinçlenmeye başlayan Türk milliyetçilerinin sayıları giderek artmaya başlamıştır. Böyle bir kitlenin oluşması sonucu, ideolojilerin gelişmelerindeki bir sonraki aşama olan teşkilatlanma aşamasına geçilmiştir. Milliyetçi temelde kurulan ilk teşkilatlar; dernekler ve hayır kurumları olmuştur. Kurulan bu dernek ve kurumlar özellikle Türk tarihi, Türk dili, Türk edebiyatı, medeniyet gibi alanlarda çalışmalar yürüterek bir Türk kimliği oluşturulması yönünde ilk çalışmaları başlatmışlardır. Bu çalışmalar da Balkan Savaşlarından sonra daha da hız kazanmıştır. "Türk milliyetçiliğini destekleyen bu tür hayır kurumları arasında tıp öğrencileri ve dışarıdan üyeler tarafından kurulan yarı gizli bir kulüp olan Türk Ocağı ve İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin himayesi altında 1913 yılında kurulan Türk Bilgi Derneği önemlileriydi."²²

1889 yılında askeri öğrenciler tarafından gizli bir örgüt olarak kurularak yirmi yıl içerisinde yasallaşıp iktidarı ele geçiren İttihat ve Terakki Cemiyeti, başlangıçta Osmanlılık fikrini benimsemiş gibi görünürken ilerleyen dönemde cemiyetin karar organlarının baştan beri Türk milliyetçiliği yönünde çalıştıkları ortaya çıkmıştır. 20. Yüzyıl'a geldiğinde ise cemiyetin Türk milliyetçiliği yönündeki çalışmaları daha geniş bir ölçekte yürütülmeye başlanmıştır. "1911 yılındaki cemiyet kongresinde Türk dilinin evrensel olarak yayılması için çalışma kararı alınmış, Arnavutluk, Afganistan ve Azerbaycan'a temsilciler gönderilmiş ve Kafkasya ile Türkmenistan'da şubeler açılmıştır."²³

Osmanlı Devleti'nde ki Türk milliyetçiliğini siyasi partiler çerçevesinde inceleyecek olursak karşımıza çıkan tablo şu şekildedir; Osmanlı Devleti'nde kurulmuş olan siyasi partilere baktığımızda üç siyasi parti görebilmekteyiz. Bunlar; Osmanlı Ahrar Fıkrası, İttihat-i Muhammedi ve İttihat ve Terakki Cemiyeti idiler. Bunlardan Osmanlı Ahrar Fıkrası; liberal ekonomi ve azınlık hakları gibi politikalar

---

²² Fatma Müge Gökçek, Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik, Cilt4, Baskı2, İstanbul, 2003, s.75

²³ a. g. e., s.76

yürütürken, İttihat-i Muhammedi, İslamcı ve gelenekçi siyaset yapıyordu. İttihat ve Terakki Cemiyeti ise Türk milliyetçisiydi ve ordu içerisinde en güçlü olan parti buydu. 31 Mart ayaklanmasını bastırmak için İstanbul'a gelen Hareket Ordusu da İttihatçı subaylar tarafından yönetiliyordu. İsyanın bastırılmasının ardından muhaliflerde sürgün edilmiş ve Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadarki süreçte yönetimde Türk milliyetçisi İttihatçılar bulunmuştur. Aynı zamanda bu sürecin sonuna kadar da yeni elit kadrolar da İttihatçıların görüşleri doğrultusunda yetişmiştir. Bu sürecin devamı olarak Osmanlı Devleti'nin yıkılması ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra da karar alma organlarını elinde bulunduran elitler, Osmanlı döneminde başlatılan çalışmaları devam ettirmiş ve Türk milliyetçiliği yeni kurulan devletin de hakim ideolojisi olmuştur.

2.2. Türkiye Cumhuriyeti Dönemi Türk Milliyetçiliği

Bu bölümde Osmanlı Devletinin yıkılışı sonrası dönemde, Türk milliyetçiliğinin geçirdiği süreci ve bu süreçte uygulanan politikalar ve yapılan çalışmaları tahlil edileceğim. Bu dönemi Milli Mücadele Dönemi, Milli Mücadele Dönemi Sonrası ve Tek Parti Dönemi Sonrası olmak üzere üç ana başlıkla inceleyeceğim.

2.2.1. Milli Mücadele Dönemi

Mondros Mütarekesi ile dağılan Osmanlı Devleti, aynı zamanda panturkizm politikalar için de bir son niteliğindedi. Zira mütarekenin 7. maddesi İstanbul ve İzmir'in işgalini öngörüyordu. Bu durum panturkizm politikasının küçülerek, bunun yerine daha dar sınırlar içerisinde korunacak olan bir toprak bütünlüğü sağlanması gereğini doğurmuştu. "Dönemin Türk aydın ve idarecileri, toprak bütünlüğünü koruma arzusu ve düşüncesinde ise iki görüşe ayrılmışlardı; bir kısmı bunun manda ve himaye ile gerçekleşeceğini düşünürken, diğer bir kısmı, bunun milli birliği sağlama ve bağımsız olmaktan geçeceğine inanmıştır."²⁴ İlerleyen süreçte Türk aydın ve idarecileri tam bağımsızlık fikri etrafında yoğunlaşmış, milli mücadele ve yeni kurulan devletin temel siyasetini bu karar oluşturmuştur.

---

²⁴ Dr. y. Furkan Şen, *Türk Siyasal Kültüründe Millet Algısı ve Milliyetçilik*, Ankara: Yargı Yayınevi, 2015, s.483

"Milli mücadele döneminde üç ideolojinin hakim olduğu görülmektedir. Bunlar: (i) İslamcılık, (ii) sosyalizm ve (iii) milliyetçiliktir."²⁵ "Milli mücadele döneminde Osmanlı vatanseverliğinden beri devam eden devleti kurtarma misyonu radikalleştirilerek kurtuluş gerçekleştirilmeye çalışılmıştır."²⁶ Bu dönemki temel amaç Osmanlı Devleti'ni sultan ve halife ile birlikte kurtarmak olmuştur. Yine bu dönemki politikaların ve faaliyetlerin aksiyonel yönü din temelinde yükselmiştir. Bu dönem milli kimlik ve millet oluşturma amacı fazla destek bulamamıştır. Milli mücadele döneminde kabul gören millet algısı din temelinde oluşmuştur. Azınlıklar da aynı şekilde din temelinde ayrılmıştır. Türkiye ve Yunanistan arasında yapılmış olan nüfus mübadelesi de aynı doğrultuda olarak din temelinde yapılmış ve mübadele sonucu; Türkçe konuşup yazamayan Müslüman Rumlar Türkiye'ye gönderilerek karşılığında Türkçe konuşup yazan Hıristiyan Türkler, Yunanistan'a alınmıştır.

Başka bir önemli husus ise Türkcülük, bu dönemin güç kazanan kadrolarının hakim ideolojisidir. Belirlenen misak-ı milli sınırlarının işgal altında olması sebebiyle verilen silahlı mücadele, askerlik makamının siyasi olarak da güçlenmesini sağlamıştır. Yukarıda bahsedildiği üzere, asker kademesinde hakim ideoloji Türk milliyetçiliği olduğundan, yeni kurulan düzende Türk milliyetçileri güçlü bir konuma sahip olmuştur. Bu duruma rağmen milli mücadele döneminde baskın söylem din temelinde olmuştur. Savaşın tarafları din temelinde belirlenirken Anadolu halkı üzerinde bir milletleşme çabasına girilmemiştir.

"Ancak Milli Mücadelenin sona ermesinden sonra dinin siyasetteki konumu yavaş yavaş değişmiştir, hatta tasfiye süreci başlamıştır."²⁷ Öncesinde dinsel özelliklerle tanımlanan millet kavramı, dinsel özelliklerinde laiklik ile arındırılarak yalın haline getirilmiştir. Saltanatın ve hilafetin kaldırılması ile de toplum için merkez değer olarak "cumhuriyet", ve sınırları belirlenmiş bir olgu olarak "millet" kavramları öne çıkarılmıştır. Bu şekilde öncesinde din ile özdeşleşen ve bu şekilde kabul gören millet algısı, yerini dinden bağımsız, seküler, bir millet algısına bırakmıştır.

---

²⁵ Taner Timur, *Türk Devrimi ve Sonrası: 1919-1946*, Ankara: Doğan Yayınları, 1971, s.34

²⁶ Şen, a.g.e., s.484

²⁷ a.g.e., s.487

Türkiye Cumhuriyeti, panturkist görüşü de ortadan kaldırmış ve milleti tanımlarken, misak-ı milli içerisinde kalarak, teritoryal bir felsefe gözetmiştir. Bu şekilde etnik unsurların üzerinde, Fransız modeline benzer bir millet kavramı oluşturulmak istenmiştir. Bütün bu çalışmalar ile Türklük, dinsel öğelerden ayrılarak yeni bir siyasi tanım kazanmıştır.

2.2.2. Milli Mücadele Sonrası Türk Milliyetçiliği

TBMM'nin 1920'de açılması, yeni yapının bir ulus devlet şeklinde oluşmaya başladığını gösteriyordu. 1923 yılında yeni devletin Türkiye Cumhuriyeti olduğu ilan edildi. Yeni devletin milli devlet oluşu, milliyetçiliğe olan yatkınlığının da kanıtıydı. Türkiye Cumhuriyeti kuruluşu sonrasında, ideolojik yapısını toplum düzeyinde ve uluslararası düzeyde sağlamlaştırmak amacıyla devrimler gerçekleştirmiştir. Bu devrimlerin temelinde ise "1923-1925 dönemindeki Cumhuriyetin temel ilkeleri olarak belirlenen (i) milliyetçilik, (ii) halkçılık ve (iii) laiklik düşünceleri"²⁸ yer almaktadır.

Yeni kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti'nin ideoloji oluşturma çabasının temel sebebi ise bir millet oluşturma gayesidir.

Yukarıdaki bölümlerde de bahsettiğim üzere, Osmanlı halkları arasında milliyetçilik fikri yerleşen ve milletleşme faaliyetlerine en son geçen etnik grup Türklerdir. Bu sebeple de yeni kurulan ulus devletin vatandaşlarında henüz bir ulus (millet) bilinci oluşmamıştı. Yeni devlet bu bilincin oluşması için bir dizi devrimler ile çalışmalar yürütürken bir yandan da yerleştirmeye çalıştığı "millet" kavramının dil, tarih ve etnik köklerine inerek sınırlarını belirliyordu.

Bu bahsettiğim devrimler ve bu devrimler doğrultusundaki çalışmaların sınırları da misak-ı milli, sınırları dahilinde belirlenmiştir. Örneğin; "Kuruluş amaçlarından birisi Türkiye dışındaki Türklerle ilişki kurmak olan ve Türk milli kimliğinin ve milliyetçiliğinin oluşmasında büyük görevler üstlenen Türk Ocağı'nın

---

²⁸ Kemal H. Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi: Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller*, İstanbul: Afa Yayınları, 1996, s.62

1927 programı değiştirilerek 2. maddesine 'faaliyet sahası sadece Türkiye Cumhuriyeti'nin sınırlarıdır'. ibaresi koydurulmuştur."²⁹

Misak-ı milli sınırları dahilinde yürütülen kimlik edindirme çalışmalarında kullanılan en önemli kavram "vatandaşlık" kavramı olmuştur. Fransız modeline yakın teritoryal ilkede oluşturulmak istenen millet kavramına uygun bir vatandaşlık tanımlanmıştır. Bu çerçevede, 1924 Anayasası'nın 88. maddesinde; "Türkiye ahalisine din ve ırk farkı olmaksızın vatandaşlık itibariyle (Türk) itlak olunur."³⁰ Maddesi ile kapsayıcı bir vatandaşlık tanımı ile milletin de tanımı yapılmış olmaktadır.

Atatürk'ün millet kavramını tanımlayışının siyasi çerçevesi de bu kapsamda olmuştur. Atatürk milleti siyasi olarak tanımlarken, bu görüşünü diğer devletler üzerinde de devam ettirmiştir. Söylemlerinde kullandığı; "Afgan milleti, Alman milleti, Amerikan milleti, Arnavut milleti, Avusturya milleti, Fransız milleti, İtalyan milleti, İran milleti, Yunan milleti, Japon milleti, Macar milleti, Mısır milleti."³¹ ifadeleri bu görüşünün sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öte yandan Atatürk millet kavramını siyasi tanımlamasının yanında, teknik temelde de tanımlamış ve bu çerçevede de yorumlamıştır. Atatürk bu doğrultuda milleti şu şekilde tanımlamıştır; "millet: dil, kültür ve mefkure birliği ile birbirine bağlı vatandaşların teşkil ettiği bir siyasi ve içtimai heyettir."³² Atatürk bu tanımı üzerinden özellikle "tarih" konusuna ayrıca bir önem göstermiştir. Fakat etnik Türk milleti görüşünü her türlü aşırılıktan uzak tutmuş ve siyasal Türk milleti kavramını geliştirmiştir. "Bu bağlamda, 1924 Anayasası'nın vatandaşlık formülasyonunu son derece iyi düşünülmüş ve hiçbir tereddüde meydan vermeden, modern bir ulus-devlete geçiş için atılmış büyük bir adım"³³ olarak değerlendirilebilir. "Bunun yanında Atatürk'ün "Ne Mutlu Türküm Diyene" sözü ise, gerek Türklüğün iradi bir

---

²⁹ Şen, a.g.e., s.492

³⁰ Emine Aydoğdu (Derleyen ve Yayına Hazırlayan); *Teşkilat-ı Esasiye'den Günümüze Anayasalar*, Ankara: Palme Yayınları, 2005, s.18

³¹ *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri: 1919-1938*, Cilt 2, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Baskı 4, 1989, s. 255, 267, 276, 281, 309, 311, 315, 319

³² A. Afet İnan, *Medeni Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 3. Baskı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 1998, s.18

³³ Şen, a.g.e., s.496

nitelik olarak ele alınması gerektiğinin vurgulanması ve biyolojik yönünün dışlandığı, gerekse Cumhuriyet ideolojisinde Türk ifadesinin, etnik olarak taşıdığı anlamın dışında hukuki bazda bir vatandaşlık statüsü olarak görüldüğüne ilişkin yerinde bir örnektir."³⁴

Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki bu millet oluşturmaya çalışan devlet yapısı, yürütülen çalışmalar nedeniyle kapsayıcı nitelikte gelişme göstermiştir. Fakat ilerleyen dönemde bu gelişmeler aynı doğrultuda devam etmemiştir. Özellikle 1930'lar itibariyle millet tanımında "dil, kültür ve mefkure birliği" vurgusu fazlasıyla yapılmaya başlanmışsa da, bu tanımın yanında "din" de millet algısında çok önemli bir noktada kalmaya devam etmiştir. Bu sebeple yabancı okullarda okuyan gayrimüslimler Türk olarak algılanmamaya başlanmıştır.

1930'ların ikinci yarısına gelindiğinde ise devletin politika olarak teritoryal millet anlayışını terk etmeye başlayarak, etnik temelde milliyetçilik politikası yürütme eğilimine kaydığını görmekteyiz. "Bu dönemde devletin kamu ilanlarında, memur, öğrenci ve askeri okul kontenjanlarında başvuru şartı olarak Türk Vatandaşı olmayı değil, Türk olmayı aradığı görülmektedir."³⁵ Bu durum göstermektedir ki 1930'ların sonuna doğru, Cumhuriyet'in ilk yıllarında ki millet oluşturma çabasının dayanağı olan kapsayıcı Fransız modeli yerini giderek Alman modeli millet algısına bırakmaya başlamıştır.

2.2.2.1. Türk Milliyetçiliğinin Romantik Gelişmeleri

1930'lardan sonra devlet politikasında yükselen etnik Türk milliyetçiliği, sebepleri ve etkileriyle incelendiğinde, karşımıza yer yer çok uç tezler, aşırıya kaçan teoriler ve romantik uygulamalar çıkmaktadır.

Bahsi geçen bu gelişmelerin detaylarına inmeden önce, bu duruma gelinmesine neden olan sebepler üzerine kısaca değinmek istiyorum.

Bu sebepleri "siyasi" ve "toplumsal" olarak iki ayrı çerçevede inceleyeceğim.

---

³⁴ a.g.e., s.497

³⁵ a.g.e., s.499

Toplumsal boyutunu incelersek; Osmanlı tabası içerisindeki milletler arasında en son gelişen milliyetçiliğin Türk milliyetçiliği olduğundan yukarıda bahsetmiştik. Bu geciken gelişim döneminin başlangıcı Osmanlı Devleti'nin yıkılma dönemine denk gelirken, gelişim ve görece olgunlaşma dönemi Türkiye Cumhuriyeti'ne miras kalmıştır. Dönemsel olarak geç kalınmış bu millet algısı, Türk milliyetçiliğinin gelişim evrelerinin bir acelecilik ile geçilmesi sonucunu doğurmuştur. Bu acele süreçte, evrelerin sindirilmeden atlanmasına ve radikalleşmeye sebep olmuştur. Bir nesil önce kendilerini "Müslüman" dışında hiçbir kimlikle ifade edemeyen insanlar, artık kendilerini dinin yanında bir etnik guruba dahil etmekte ve aynı zamanda bu gurubun tarihini, dilini, folklorunu da sahiplenmeye ihtiyaç duyuyorlardı. Nesillerdir karma bir toplumda yaşayan Türkler, bu konularda kendilerine has bir kültürü henüz yalınlaştıramamışlardı. Bu sebeple de Türk toplumunda bu şartlarda gelişen milliyetçilik, hızlı ve temelsiz bir şekilde eksikliklerin tamamlanması arayışına sebep olmuştur.

Siyasi boyutları incelendiğinde ise karşımıza aynı süreçsel sorunlar çıkmaktadır. Bunların yanında ise yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin bir kabullenilme sorununun aşılması gerektiği görülmektedir.

Birinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan ulus-devletler döneminde kurulan Türkiye Cumhuriyeti uluslararası arena da kendisine bir konum sağlamak istiyordu. Osmanlı Devleti'nin dağılma sürecinden bu yana Avrupa devletleri arasında iyice aşağı görülen Türk toplumunun, düştüğü bu durumdan kurtarılması büyük önem arz ediyordu. Aynı zamanda toplumun milletleşme sürecindeki eksikliklerin tamamlanarak, sürecin hızla tamamlanması gerekiyordu. Ayrıca bu çalışmaların Osmanlı ve İslam etkilerinden ayrılarak aynı zamanda pantürkist bir boyut kazandırılmadan misak-ı milli içerisinde oluşturulması gerekiyordu.

2.2.2.1.1. Türk Tarih Tezi

Türkiye Cumhuriyeti elitlerinin işleri bu süreçte hiçte kolay görünmüyordu, Cumhuriyet elitleri bu süreçte "bir yandan Osmanlı Devleti'nin mirasını reddettiği için Osmanlı ve İslam öncesine ait bir miras arıyor, diğer yandan da Avrupalı oryantalistlerin Türkleri aşağılayan yaklaşımlarına tepki olarak savunma

mekanizmaları geliştiriyor, Türklerin kırılan onurunu tamir etmeye çalışıyorlardı."³⁶ Atatürk'ün söylemiş olduğu; "... bu millet utanmak için yaratılmış bir millet değildir, iftihar etmek için yaratılmış, tarihini iftiharlarla doldurmuş bir millettir."³⁷ sözü, devletin Tarih konusundaki çalışmalarının amacını açıklar niteliktedir.

Türk Tarih Tezi'ne göre; Türkler milattan öncesinde Orta Asya'da yaşamış ve bu bölgede dünyanın geri kalanına kıyasla çok ileri ve büyük medeniyetler kurmuşlardır. Daha sonra yaşanan iklimsel zorluklar ve kuraklıklar nedeniyle dünyanın birçok yerine göz etmişlerdir. Haritada belirtilmiş göç yollarını kullanarak gittikleri bölgelere medeniyet ve benliklerini kaybetmeden buralarda da medeniyetler kurmuşlardır. Türk Tarih Tezi'ne göre Türkler medeniyetlerini taşıyabildikleri yerler dışındaki yerleri de dolaylı olarak etkilemiş ve bu bölgelerinde gelişmesine katkı sağlamışlardır. Ayrıca bu göçlerle Anadolu'ya gelerek buradaki tarih öncesi medeniyetlerin tamamını kuranlarda yine Türkler olmuştur. "O halde Türk Tarih Tezi'nin, (i) Türkiye Cumhuriyeti'nin Anadolu üzerindeki varlığını meşrulaştırmak, (ii) sekülerizmin Türkiye Cumhuriyeti'nde ki uygulamasıyla laisizmin vurgulanması ve yeni inşa edilen milli kimliğin, İslam'ın dışına taşınabilmesi bakımından, İslamiyet öncesi Türk tarihine (Orta Asya'ya) uzanmak ve (iii) dünyadaki diğer çağdaş ve özellikle egemen milletlerle eşitler ilişkisi içine girebilmek için, bugünkü dünya uygarlığının yaratıcıları arasına Türkleri de koyacak olan Orta Asya merkezli bir kültürel yayılımın tezini savunmak esasları üzerine kurulmuş olduğunu ifade edebiliriz."³⁸

Türk Tarih Tezi; 1930 yılında, gerçekleştirdiği amaç için kurulmuş olan, Türk Tarih Tetkik Encümeni, tarafından ortaya konulmuştur. Tezin ortaya konulmasından sonraki aşama ise, bu tezin akademik çevrelere ve halka öğretilmesi olmuştur. "Bu amaçla Temmuz 1932'de yüksek öğrenimdeki tüm tarih öğretmenlerinin yeni tarih tezini öğrenmeleri amacıyla düzenlenen kurs, Birinci Türk Tarih Kongresi olarak anılmıştır."³⁹ Daha sonra bu kongrenin ikincisi düzenlenmiştir. İkinci kongrede de

---

³⁶ Cevdet Perin, *Atatürk Kültür Devrimi*, İstanbul: İnkılap Yayınları, 1987, s.61

³⁷ Hikmet Tanju, *Atatürk ve Türk Milliyetçiliği*, Ankara: Töre-Devlet Yayınları, 1981, s.122

³⁸ Şen, a.g.e., s.504

³⁹ Tanıl Bora, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik*, Cilt IV, İstanbul: İletişim Yayınları, 2. Baskı, 2003, s.806

aynı tez üzerinde durulmuştur. İlkinden farkı ise, ilkinde ek olarak bu kongrede tezin savunduğu tarihsel sürecin bilimsel yöntemler kullanılarak (antropoloji, kan testleri, arkeolojik kazılar v.b.) kanıtlanması kararıydı.

2.2.2.1.2. Güneş Dil Teorisi

Türk dili üzerindeki sadeleştirme, Türkçeyi yabancı kelimelerin boyunduruğundan kurtarma çalışmaları Tanzimat'tan bu yana devam eden bir süreçti. Fakat Birinci Türk Tarih Kongresi'nin sonunda Atatürk'ün dil konusu üzerine çalışmalar yapılması yönündeki talimatı ile 1936'da ismi Türk Dil Kurumu olarak değişecek olan Türk Dili Tetkik Cemiyeti 1932 de kurulmuştur.

Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin bu kapsamda hazırladığı reform programı üç temel ilkeye dayanıyordu: "(i) Halk dilinde ve metinlerde halihazırda kullanılan Türkçe sözcük dağarcığının derlenmesi ve yayınlanması. (ii) Türkçe köklerden, uyum içerisinde yeni kelimeler türetilmesi. (iii) Bu hakiki Türkçe kelimelerin, yabancı kökenli anlamdaşlarının yerini alması için önerilmesi ve yaygınlaştırılması."⁴⁰ u ilkeler doğrultusunda hızla çalışmalara geçilmiştir. Fakat bu çalışmalar beklendiği şekilde sonuç vermemiştir. Türetilen yeni kelimeler halk tarafından beklenildiği şekilde kabul görmemiş, kabul görülen kelimeler ise eskileri ile birlikte kullanılmaya başlamıştır. Böyle durumlarda eski kelimeler anlam değişikliğine uğrayarak varlıklarını bu şekilde sürdürmüşlerdir. Sonuç olarak cemiyet üyeleri arasında yapay ve kendileri arasında anlaşılır bir dil ortaya çıkmıştır. "Konuşmalarında bu yeni dili kullanan Atatürk, halkın konuşmalarını anlamaması üzerine, geleneksel kullanıma geri dönmüştür."⁴¹ Bu çıkmazdan kurtulmak için hızla bir çözüm aranmıştır. Çözüm olarak da Güneş-Dil teorisi ortaya konulmuştur. Bu teoriye göre bütün diller, antik çağlarda Orta Asya'da ortaya çıkmış olan en eski tek bir dilden türemiştir. Türeyen bu diller arasında bu en eski dile en yakın olanı ise Türkçe olup, diğer bütün diller Türkçeden geçerek gelişmiştir. Bu yapay etimolojik bağ ile, dile geçmiş bütün yabancı kelimelerin kökeninin de Türkçe olduğu kabul edilmiştir. Bu görüş sayesinde Türkçeye geçmiş yabancı kelimelerin tamamen tasfiye

⁴⁰ a.g.e., s.253

⁴¹ Eric Jan Zürcher, "Güneş Dil Teorisi ve Türk Dil Reformundaki Yeri", *Birikim*, Sayı 2, Haziran 1989, s,52

edilmesine gerek kalmamıştır. Zira hepsi kökende Türkçe olduğundan milli birer unsur sayılabilirler.

Güneş-Dil Teorisi, linguistik kanıtlardan yoksundu ve bu eksikliğini psikolojik, sosyolojik ve antropolojik kanıtlar arayarak kapatmaya çalışmıştır. Güneş-Dil Teorisi desteğini Türk Tarih Tezi'nden almaktaydı ve bir nevi bu tezin bir sonucu niteliğindedir. Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu, birbirlerini destekleyici çalışmalar yürüten ortak kurumlar konumunda olmuşlardır. Bütün dünyaya medeniyetin tek kaynaktan yayıldığını düşündüğümüzde, medeniyetin esas sahiplerinin bu süreçte dillerini de dünyaya yaymaları da pek tabidir.

2.2.2.1.3. Arkeolojik/Antropolojik ve Biyolojik Çalışmalar

Türk Tarih Tezi ve Güneş-Dil Teorisi ile Türklerin tarihsel süreçteki konumlarını düzenlemenin ardından sıra Türklerin ırksal köklerini ve sınıflarını düzenlemeye gelmişti. Türklerin Orta Asya'dan göç etmiş oldukları yönündeki bulgular bu yönde de çalışmalar yapılmasını gerekli kılmıştır. Zira Türklerin Orta Asya'da yaşayan ve aşağı ırk olarak görülen sarı ırktan gelmediklerini kanıtlamaları ve üstün ırk olduklarını göstermeleri gerekmektedir. "Bu konuda sonuçlar çıkaran ilk isim Afet İnan'ın da hocası olan İsviçreli antropolog Eugene Pittard'dır."⁴² "Araştırmalar sonucu Türklerin mongolik değil beyaz ırka sahip olduğunu ve Anadolu toprakları üzerinde Türklüğün üstünlüğünü savunan, böylelikle Türklerin kimlik arayışlarına son derece katkıda bulunan Pittardi, Türkleri Hititlerin ataları olarak ifade etmiştir."⁴³

Türklerin aşağı ırk sayılan sarı ırktan olmadıkları, beyaz ırkın üstün sınıfına ait oldukları konusunda Pittard dışında da çalışmalar yapılmıştır. Çalışma yapan isimlerden biriside Şevket Aziz Kansu'dur. "Kansu, 1929-1932 yıllarında yapmış olduğu antropolojik çalışmaları Türk Tarih Kongresi'nde sunmuştur."⁴⁴ Türk ırkı ile alakalı antropolojik araştırma yapan bir başka isim ise Afet İnan'dır. Afet İnan bu konuda "Türk Halkının Antropolojik Tarihi ve Türkiye Tarihi" isimli bir çalışmada

---

⁴² Katibe Ülkü İnce, "Türk Kimliğinin İnşası ve (1919-1938) Dönemi Ulus Anlayışı", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002, s.150

⁴³ Büşra Ersanlı Behar, *İktidar ve Tarih: Türkiye'de Resmi Tarih Tezinin Oluşumu (1929-1937)*, İstanbul: Afa Yayınları, 1992, s.187

⁴⁴ Şen, a.g.e., s.508

hazırlamıştır. Bu çalışmasını destekler nitelikte bir de antropometrik bir anket yapmıştır. İnan; Anadolu üzerinde antik çağlardan beri yaşamış bütün milletlerin Türk olduğunu kanıtlamak istemiştir. Bu doğrultuda Anadolu'nun çeşitli yerlerinde antropolojik kazılar yapmış ve sonuçları anketiyle karşılaştırmıştır.

Bahsettiğim antropolojik ve arkeolojik çalışmaların yanında bir de biyoloji alanında çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar Türklerin ırk teşhisleri amacıyla yapılmışlardır. Bu konuda çalışma yapan ilk isim Dr. Nurettin Onur olmuştur. "Onur bu çalışmasıyla kan gurupları faktörünün ırk meselesindeki önemini vurgulayarak, ırkların belirlenmesinde antropometrik ölçümlerden çok kanın önemli olduğu üzerinde durmuştur."⁴⁵ Biyolojik olarak ırklar üzerinde araştırma yapmış olan bir başka isim ise Sadi Irmak'tır. Irmak çeşitli Anadolu yörelerinde yapmış olduğu kan testleri ile bir anket hazırlamıştır. Yapmış olduğu bu anket çalışması sonrası; "Türk Irkının Biyolojisine Dair Araştırmalar" adında bir çalışma hazırlamıştır. Sadi Irmak ayrıca parmak izleri üzerinde bir araştırma yapmış ve parmak izlerini sınıflandırarak, Türklerde yoğunlukta olan parmak izi modelini diğer milletlerle karşılaştırmıştır. Sadi Irmak bu iki çalışma sonucunda: "... her iki bakımdan milletimiz cenup ve şarki Asya milletlerinden ayrılmakta ve şimali Avrupa milletlerine yakınlık göstermektedir."⁴⁶ sonucuna ulaşmıştır.

Yapılan bütün bu çalışmalar, Türk ırkının üstün bir ırk olduğunu kanıtlamaya yönelik yapılmıştır. Yapılan bu çalışmaların yanında dönemin Kemalist milliyetçilik anlayışı; Anadolu sınırları içerisinde, ortak değerler etrafında birleşilen, etnik farklılıkların önemselenmediği bir millet algısını amaçlamıştır.

2.2.3. Milli Şef Döneminde Türk Milliyetçiliği

Türk milliyetçiliği; Kemalist ideoloji çerçevesinde siyasetin içerisinde, aktif olarak politikalar üretilen bir olgu olmuştur. Fakat dönemin siyasetinde merkez konulardan olması ve ideolojik olarak hızla yayılmasına rağmen parti düzeyinde temsili nispeten geç bir döneme denk düşmektedir. Atatürk döneminde Türk milliyetçiliği

---

⁴⁵ a.g.e., s.510

⁴⁶ Sadi Irmak, *Türk Irkının Biyolojisine Dair Araştırmalar, (Kan Gurupları ve Parmak İzleri)*, İstanbul: Devlet Basımevi, 1937, II. Türk Tarih Kongresi, 1937'den Ayrı Basım, s.1-5'ten Aktaran İnce, 2002, s.169-170

"entelektüel gelişim açısından resmi ideolojinin ve sınırlı bir aydın çevresinin akademik ve fikri çalışmaları ile sınırlı kalmıştır."⁴⁷ Fakat ilerleyen dönemde halk tarafından da destek görmeye ve gelişmeye devam etmiştir.

Tarihi çok daha eskilere dayandırılabilen Türk milliyetçiliği fikri, modern manada millet olma ve sistemli bir ideoloji olarak sayılabilecek fikri yapıya ulaşması Yusuf Akçura ve Ziya Gökalp ile başlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi elitlerinin milliyetçilik anlayışlarının da temelini oluşturan bu iki ismin fikirleri, siyasete yansımalarında değişime uğramışlardır. Örneğin; Temelini Ziya Gökalp'in fikirlerinden esinlenerek, tek partinin altı ok'la formüleştirdiği siyasi ideolojisindeki halkçılık ve devletçilik prensiplerinin uygulamada Gökalp'in "soliderist korporatizm" de "devlet" kavramlarına verdiği anlamla ve "halka doğru" anlayışındaki demokratik öze ilişkilendirilmesi hayli zordur.

Bu dönemin önemli gelişmelerinden biriside Türk milliyetçisi entelejansiyanın da gelişmeye başlaması ve yapılan farklı milliyetçilik yorumları olmuştur. Bu yorumlardan en çok etki yaratanı; "Dr. Rıza Nur'un başını çektiği, ama özellikle 1940'larda Hüseyin Nihal Atsız'ın esas öncülüğünü yaptığı milliyetçilik yorumu olmuştur. İslamiyet'ten önceki Türk tarihine sık sık atıfta bulunarak millet kavramını esas olarak ırk temasına dayandırmış ve milletin tarifinde her şeyden evvel aynı soydan olma prensibi üzerinden yapmıştır."⁴⁸ Bu ideolojiyi siyaset kanalıyla halka aktarıp yayma şansı olmayan saydığımız isimler, fikirlerini çıkarmış oldukları yayınlar ile halka ulaştırma çabası içerisine girmişlerdir. Bu yayınlardan başlıcaları; Hüseyin Nihal Atsız tarafından çıkartılan "Atsız Mecmua" (1931), "Orhun" (1933), "Bozkurt" ve "Orhun" (1940) dergileri, ayrıca Dr. Rıza Nur'un yayınladığı "Tanrıdağ" (1942) ve Remzi Oğuz Türkan'ın çıkardığı "Gökbörü" (1942) sayılabilir.

Yükselmeye başlayan bu soy temelli milliyetçilik anlayışı Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile terk edilen panturkizm ve turan fikirlerini yeniden canlandırmaya başlamıştır.

---

⁴⁷ Şen, a.g.e., s.506

⁴⁸ Bora, a.g.e., s.348

Yükselen "panturkizm" ve "turan" fikirlerinin yanında; Türk milliyetçileri arasında önemli bir yere sahip ve geniş bir destek gören diğer hareket ise Ziya Gökalp'in öncüsü olduğu "Anadoluculuk" tezidir. Anadoluculuk; Türklüğün Anadolu'da İslamiyet ile harmanlanarak ortaya çıkmış bin yıllık bir kültür olduğunu söyler. Türk-İslam fikrini savunan bu akım turan fikrini de açıkça reddeder. Ziya Gökalp ve Anadoluculuk fikri Türk milliyetçiliğinin gelişmesinde çok önemli bir yere sahiptir. "1924 yılında çıkmaya başlayan "Anadolu Mecmuası" bu tezin öncülüğünü yapmakla beraber, 1930'larda çıkan "Dergah", 1946'da Nurettin Topcu'nun yayınladığı "Hareket" dergileri bu akımın gelişmesinde dikkate değer bir rol oynamıştır."⁴⁹ Bu akım Anadolu'yu Türklüğün kaynağı ve merkezi olarak görmüştür.

İlerleyen dönemde Türk milliyetçiliğinin hem sivil toplum düzeyinde, hem de siyasal parti düzeyinde yapılanmalar ile halka inme sürecinde Atsız ve Gökalp ekolleri diyebileceğimiz soy merkezli turanist ve Anadolu merkezli Türk-İslam anlayışlarının birlikte yer bularak harmanlandığını göreceğiz.

Türkiye Cumhuriyeti ile başlayan süreçte gelişen Türk milliyetçiliğinin önemli ikilemelerinden birisi ve belki de en önemlisi millet ve din arasındaki ilişkidir. Bunun önemli sebeplerinden birisi Osmanlı Devleti döneminde var olan devlet ve toplum yapısıdır. Osmanlı Devleti dini cemaatleri bir tür yerinde yönetim teşkilatları olarak kullanmış ve toplumu dini yapılara göre bölmüştür. Bu sebeple de millet kavramının din ile özdeşleştiğinden yukarıda bahsetmiştik. "Müslüman milleti kavramı, Türk, Arap, Kürt, Abhaza, Laz dahil tüm Müslüman unsurları kapsamıştır. Yani o dönemki millet kavramı bugünkü ümmet anlamına gelmektedir. Bugün bu kavramlara atfedilen anlam değişse de, bazı kesimlerce millet kavramı hala eski anlamında kullanılmaktadır."⁵⁰ Özellikle tek parti dönemi sonrası siyasal milliyetçiliğin en önemli konusu bu mesele olmuştur.

Milli mücadele yıllarında halkı bütünleştirmek için etkili bir şekilde kullanılan İslamiyet, Türkiye Cumhuriyeti döneminde de sık sık kullanılmaya devam

---

⁴⁹ Bora, a.g.e., s.515

⁵⁰ Bernard Lewis, *İslam'ın Siyasal Dili*, Çev. Fatih Yaşar, İstanbul: Rey Yayınları, 1992, s.66

etmiştir. Kemalist Türk milliyetçiliği politikaları her ne kadar İslamiyet'i olabildiğince görmezden gelmişse de halk düzeyinde milliyetçilik din olgusuyla birlikte ilerlemiştir. Türk Tarih Tezi'nde açıkça gördüğümüz İslamiyet'in Türklükten ayrılması çabası halkta etkili olmazken, dönemin siyasi söylemlerinde de İslam kullanılmaya devam etmiştir.

Milliyetçiliğin ortaya çıktığı Batı Avrupa toplumlarında milliyetçilik dinin yerini alarak, cemaat yapısının gücünü kırmıştır. Fakat Anadolu Türkleri arasında oluşan milliyetçilik algısı bundan çok farklı olarak din ile özdeşleşmiş ve bir cemaat yapısına dönüşmüştür. Türklük ve İslamiyet arasında öncelik tartışması yaşansa da; İslamiyet'e milli, milliyetçiliğe de İslami bir anlam yüklenerek sorun azaltılmıştır. İslamiyet Türkiye Cumhuriyeti dönemiyle milli bir karaktere büründürülmüştür. Bu çerçevede "kavim, cins, ümmet ve millet gibi birçoğu dini kökenden gelen kavramların içerdiği anlamların önemli bir kısmı modern Türk benliğini inşa etmek için birleştirilmiştir."⁵¹ Milliyetçiliğin bu şekli Türk toplumunu Batı toplumundan ayıran önemli bir özellik olarak karşımıza çıkmakta ve Türk milliyetçiliğinin dinamizmine farklı bir boyut kazandırmaktadır.

2.3. Tek Parti Dönemi Sonrası Türk Milliyetçiliğinin Siyasal Gelişimi

1945 yılında çok partili sisteme geçilmesi Türk milliyetçiliği içinde yeni bir dönemin başlaması anlamına geliyordu. Cumhuriyet Halk Partisi yönetiminin muhalefeti yumuşatmak için yapmış olduğu düzenlemeler ve kısmi özgür ortam Türk milliyetçiliği içinde yeni yayılma alanları oluşturmaya başlamıştır. Bu dönemde Türkçü "ocaklar" kurulmaya başlayarak Türk Milliyetçisi guruplar için örgütlenme alanları oluşmaya başlamıştır. "1946 yılında Türk Kültür Ocağı ve Türk Kültür Çalışmaları Derneği kurulan ilk iki örgüt olmuştur."⁵²

1950 seçimleri ile son bulan CHP iktidarı ve sonrasında ezici bir çoğunlukla iktidara gelen Demokrat Parti, Türkiye'de birçok farklılaşmayı da beraberinde

---

⁵¹ Kushner, a.g.e., s.172

⁵² Günay Göksü Özdoğan, *"Turan" dan "Bozkurt" a: Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946)*, Çeviren: İsmail Kaplan, İstanbul: İletişim Yayınları, 2. Baskı, 2002, s.268

getirmiştir. Demokrat Parti iktidarının liberal ekonomiye geçişi ülkede büyük bir sosyal değişikliğe sebep olmuştur. Tarımda makineleşme ile açıkta kalan iş gücü ve sanayi yatırımları ile şehirlerde yeni iş imkanlarının oluşması, köyden kente doğru bir göç hareketine sebep olmuştur. Bu köyden kente göç ile şehirlerde yeni bir sosyal sınıf ortaya çıkmıştır. Bu şehirli olmayan ve şehirde yaşayan sosyal sınıf ile de birçok alanda yeni sosyal problemler baş göstermeye başlamıştır.

Bu dönemde yaşanan sosyal süreç, sanayi devrimi sonrası Batı Avrupa'da milliyetçiliğin ortaya çıkmasını sağlayan sosyal süreçle benzerlikler göstermektedir. Köyden kente göçen insanla, kentlere uyum problemleri yaşamış aynı zamanda, büyük oranda yoksullardan oluşan bir işçi sınıfı ortaya çıkarmışlardır. Bu durum Batı Avrupa'da milliyetçiliğin oluşum sürecindeki gibi insanların sosyalleşmek ve aidiyet hissi ile bir arayış içerisine girmelerine sebep olmuştur. Yukarıda bahsettiğim 1946'da ilkleri kurulan Türk milliyetçisi örgütler, bu dönemde bahsi geçen sosyal sınıf için uygun bir sosyalleşme ortamı sağlıyordu. Bu dönemden önce ağırlıklı olarak entelektüeller ve eğitilmiş kesim arasında kendisine gelişme alanı bulan Türk milliyetçiliği, bu yeni eğitimsiz sosyal sınıf içerisinde de kendisine yayılma alanı bulmuştur. Bu süreç de Türkiye Cumhuriyeti için ideolojilerin aydınlar zümresinden eğitimsiz halka inmesinin başlangıcı olarak kabul edilebilir.

Bu dönemin önemli bir özelliği de İkinci Dünya Savaşı sonrası başlayan soğuk savaş döneminin şartlarının hissedilme başladığı dönem olmasıdır. Soğuk savaş döneminde yükselen komünist ve anti-komünist hareketler Türkiye'de de kendisini göstermeye başlamıştır. Yükselişe geçen komünist ideolojiye karşı, anti-komünist etmenler de güçlenmeye başlamış ve bu durum anti-komünist cephe olarak görülen milliyetçi eğilimlerinde kitleselleşmeye başlamasına sebep olmuştur.

1950 seçimlerinde çok büyük bir toplumsal destek almış olan Demokrat Parti, meclis içerisinde de ezici bir çoğunluğu elde etmiştir. Demokrat Parti'nin seçim öncesi vermiş olduğu demokratikleşme vaatlerine karşı kendisinden önceki yönetim olan CHP'nin tek parti iktidarının siyasi kültürünü devralmıştır.

DP, uyguladığı antidemokratik ve baskıcı yönetim şeklini, seçim sisteminde yapılan değişiklik ile 1954 seçimlerinde çok daha ezici bir çoğunlukla meclise

gelmeleri sonrası, arttırarak devam ettirmiştir. 1954 seçimleri sonrası toplumda büyük huzursuzluklar baş göstermeye başlamıştır ve bu duruma karşı DP'nin uygulamalarının daha da sertleşmesi ülkeyi askeri müdahaleyle sonuçlanacak bir sürece sokmuştur. "1950'lerin sonuna doğru Demokrat Parti'nin beklenenin aksine, toplumsal muhalefeti bastırma yoluna gitmesi, Kemalizm'in vazgeçilmez ilkesi olan laiklikten tavizler vermesi, yavaş yavaş bozulan ekonomik dengeler, 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesinin en önemli nedenlerini oluşturmuştur."⁵³

Bütün bu gelişmeler sonrasında 27 Mayıs 1960 günü gerçekleşen askeri darbe Türk siyasal hayatı için önemli bir milat niteliğindedir. Gerçekleştirilen askeri darbe de, siyasal parti düzeyinde Türk milliyetçiliğinin, ileride en önemli ismi olacak olan bir isim öne çıkmıştır. Bu isim darbe sabahı radyodan ilk bildiriye okuyan kişi olan, Kurmay Albay Alparslan Türkeş'dir.

Alparslan Türkeş, 27 Mayıs darbesinden önce de toplumda Türk milliyetçisi olarak tanınan bir isimdi. 1944 yılında üsteğmen rütbesindeyken, Türk milliyetçisi aydınları arasındaki en önemli isimlerden birisi olan Hüseyin Nihal Atsız ve Nejdet Sancar ile birlikte "İrkçılık Turancılık" davasında yargılanmış⁵⁴ ve 9 ay 10 gün Tophane Askeri Hapishanesinde kalmıştır. 1945 yılında Askeri Yargıtay kararıyla tahliye edilmiştir ve 1947'de beraat etmiştir. Beraat ettikten sonra orduya dönmüş ve 1955'de Harp Akademisinden mezun olmuştur. Alparslan Türkeş daha sonra ordu tarafından ABD ye gönderilmiş ve Amerikan Harp Akademisi'nden ve piyade okulundan mezun olmuştur. 1955-1957 yılları arasında Washington'da NATO Daimi Komitesi'nde Türk Genelkurmayı temsil heyetinde görev yapmıştır. Aynı sırada ABD'de uluslararası ekonomi eğitimi görmüştür. Daha sonra 1959'da NATO görevi için gönderildiği Almanya'da, Atom ve Nükleer Okulu'na gönderilmiş ve burada aldığı eğitimden sonra albaylığa yükseltilmiştir. Daha sonra da Kara Kuvvetleri Komutanlığı NATO şube müdürü görevine getirilmiştir.

---

⁵³ Şen, a.g.e., s.521

⁵⁴ Bkz, Cumhuriyet gazetesi, 19 Mayıs 1944

27 Mayıs darbesinden sonra Alparslan Türkeş ismi sık sık öne çıkmaya başlamıştır. Milli Birlik Komitesi içerisinde Başbakanlık Müsteşarlığı görevini yürütmüştür.⁵⁵

Milli Birlik Komitesi içerisinde, darbe sonrası izlenecek yol konusunda fikir birliği yoktu ve uygulanacak siyasi politikalar hakkında anlaşmazlıklar yaşanıyordu. En büyük fikir ayrılığı ise MBK'nın görev süresi ve demokratik hayata geçişin zamanı konusunda yaşanmıştır. MBK içerisinde ki Alparslan Türkeş'in başını çektiği grup, bir dizi yapısal değişikliğin yapılabilmesi için askeri yönetimin en az dört yıl daha görevde kalmasını savunurken, İsmet İnönü'nün desteklediği karşı grup, seçimlerin biran önce yapılmasını istiyordu. MBK'nın içerisindeki anlaşmazlığın büyümesi sonucu 13 Kasım 1960 Tarihinde MBK Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel'in yayınladığı bir bildiri ile MBK fesih edilmiştir. Yeniden oluşturulan MBK'inde ise seçimlerin derhal yapılmasına karşı olan Alparslan Türkeş ve onu destekleyen onüç isme yer verilmeyerek bu on dört isim Türk Silahlı Kuvvetleri'nden emekli edilmişlerdir.⁵⁶ Emekliye sevk edilen bu isimlere farklı ülkelerde çeşitli görevler verilerek yurt dışına sürgün edilmişlerdir. Sürgüne gönderilen bu on dört MBK üyesi daha sonra Türk siyasi tarihinde on dörtler olarak anılacaklardır. Sürgünde kaldıkları dönemde aralarındaki fikir birliğini koruyamayan on dörtler ilerleyen süreçte bölünmeler yaşamışlardır.

Alparslan Türkeş; sürgün olarak Yeni Delhi Büyükelçilik Müşaviri göreviyle Hindistan'a gönderilmiştir. Hindistan'da ki görevinde 25 ay kalan Alparslan Türkeş, 23 Mart 1963'de Türkiye'ye geri dönmüştür. Geri dönüşünde Alparslan Türkeş'i milliyetçi bir topluluk karşılamıştır. Türkiye'ye döndükten sonra Alparslan Türkeş on dörtlerden kimi isimlerle aktif siyasi çalışmalara girişmişlerdir. İlk olarak "kadro oluşturup partileşmek amacıyla "Huzur ve Yükseliş Derneği" isimli bir dernek"⁵⁷ kurmuşlardır. Ancak ilerleyen süreçte "Alparslan Türkeş ve arkadaşları yeni bir parti kurmaktan ziyade Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nde çalışmayı tercih

⁵⁵ Bkz. Milliyet Gazetesi, 14 Haziran 1960

⁵⁶ Bkz. Milliyet Gazetesi, 14 Kasım 1960

⁵⁷ "Türk Dünyasının Bilge Lideri Türk Milliyetçiliğinin Kurucusu Başbuğ Alparslan Türkeş'in Hayatı", *Milliyetçi Hareket Partisi*, Erişim Tarihi (30.12.2016) https://www.mhp.org.tr/htmldocs/basbug/3/hayati/alparslan_turkes.html

etmişlerdir."⁵⁸ Türkeş ve ekibi kısa zamanda CKMP içerisinde güç kazanmaya başlamışlardır. Türkeş'in parti müfettişliği görevine getirilmesi sonrasında, "Türkeş'in bu çalışmalarından rahatsız olan parti içerisindeki bir grup, Türkeş'in Hitler tarzı bir politika sergilediğini ve nasyonal sosyalist olduğunu dile getirmekten geri durmamışlardır."⁵⁹ Fakat parti içerisindeki bu muhalefet Türkeş'in ve ekibinin güçlenmesini engelleyememişlerdir. Sonuç olarak, CKMP'nin 31 Temmuz-1 Ağustos tarihleri arasında gerçekleştirilen olağanüstü kongresinde, Türkeş parti yönetimini tamamıyla ele alarak parti genel başkanlığına seçilmiştir.

---

⁵⁸ Şen, a.g.e, s.522

⁵⁹ a.g.e., s.522

BÖLÜM III

TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNİN

SİYASAL PARTİ DÜZEYİNDE TEMSİLİ

Bu bölümde Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ile başlayan milliyetçiliğin siyasi parti düzeyinde çalışmalarını, Milliyetçi Hareket Partisi dönemiyle devam ederek inceleyeceğim. MHP dönemini Alparslan Türkeş ve Devlet Bahçeli liderlikleri altında iki bölümde inceledim. Türkeş Dönemi, partinin ideolojik kuruluş aşamasını oluştururken, Bahçeli Dönemi, partinin kurumsallaşma ve kitle partisi özellikleri kazanma dönemi olarak tahlil edilmiştir.

3.1. Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP)

Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi 16 Ekim 1958 tarihinde Cumhuriyetçi Millet Partisi ile Türkiye Köylü Partisi'nin birleşmesi ile kurulmuştur. Yeni kurulan siyasi partinin başına, CMP'nin genel başkanı olan Osman Bölükbaşı getirilmiştir. CKMP, 1961 yılında gerçekleşen genel seçimlerde nispeten başarılı bir sonuç alarak CHP ve AP'nin ardından gelerek %14'lük oy oranıyla 3. sırada yer almış ve meclise 54 milletvekili sokmuştur.⁶⁰ Seçimlerin ardından 1962 yılında partinin genel başkanı Osman Bölükbaşı genel başkanlıktan istifa ederek partiden ayrılmıştır. Bundan sonraki süreçte, yukarıda bahsettiğim üzere, ondörtlerin partiye katılmalarının ardından, parti genel başkanlığına Alparslan Türkeş Getirilmiştir. Alparslan Türkeş, genel başkanlığa seçilmesinin ardından sıkı bir çalışmaya girerek parti içerisinde kendi ekibiyle örgütlenmiştir. Alparslan Türkeş ve ekibi yoğun bir ideolojik propaganda süreci başlatmışlardır. Bu sürecin merkezinde ise öğrenci gençler yer almıştır. İdeolojik propagandanın, hedef kitle olarak öğrenci gençliğin üzerinde yoğunlaştırılmasının sebebini incelemek istediğimizde ise karşımıza, özellikle 1960'lar da ivme kazanan komünist hareket çıkmaktadır. Yapılmakta olan ideolojik çalışma anti-komünist bir temelde yükselmiş ve bu sebeple kitleler komünizmin yayılma alanlarında seçilerek, komünizme karşı söylemler geliştirilmiştir.

---

⁶⁰ Bkz. Yüksek Seçim Kurulu, Millet Vekili Genel Seçim Arşivi, 1961 Genel Seçimleri Sonuçları

"08-09 Şubat 1969'da Adana'da yapılmış olan Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi kongresinde partinin ismi Milliyetçi Hareket Partisi olarak değiştirilmiştir. Aynı zamanda partiye yeni amblem olarak, kırmızı zemin üzerine, beyaz renkte üç hilal kabul edilmiştir. Partinin gençlik kolları için ise hilal ve bozkurt amblemi seçilmiştir."⁶¹

3.2. Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)

Bu bölümde Milliyetçi Hareket Partisi'nin kuruluşundan başlayarak savunduğu ideolojiyi ve bu ideolojinin evirildiği dönemlerinden bahsedeceğim. Bu sebeple partinin siyasi tarihi ve gelişmelerinden daha çok ideoloji ve söylemlerine değineceğim. MHP'nin tarihini Alparslan Türkeş ve Devlet Bahçeli liderlik dönemleri üzerinden iki bölümde inceleyeceğim.

3.2.1. Alparslan Türkeş Dönemi: İdeolojik Kuruluş Aşaması

1969'de MHP'nin kuruluşundan itibaren geçen dönemi incelerken; MHP'nin ilk dönemki dinamiğinin anti-komünist fikriyat olduğu göze çarpmaktadır. Bu sebeple MHP'nin ideolojik yapısının, buna "ülkücülük" diyeceğiz, komünizmin argümanları paralelinde bir söylem geliştirerek propaganda yaptığını gözlemlemekteyiz. Bu konuda ülkücü ideolojinin açıklanmasında, Alparslan Türkeş'in 1965'de politik görüşlerini bir araya getirerek oluşturduğu "dokuz ışık ilkeleri" büyük önem arz etmektedir. "Alparslan Türkeş, ideoloji ve kültür savaşı olarak adlandırdığı içinde bulunduğumuz çağda propaganda materyali olarak işlev görmeye uygun bir doktrin ortaya koymak gerektiğini vurgulamıştır." ⁶² Dokuz ışık ilkeleri; milliyetçilik, ülkücülük, ahlakçılık, ilimcilik, toplumculuk, köycülük, hürriyetçilik ve şahsiyetçilik, gelişimcilik ve halkçılık, endüstricilik ve teknikçiliktir. Bu ilkeleri tek tek incelediğimizde, toplumsal, bilimsel ve ekonomik hedefler belirleyen kapsayıcı ilkeler oldukları görülebilmektedir. Biçimsel olarak CHP'nin "Altı Ok" una benzese de, içerik olarak hem CHP'nin altı okuna hem de komünist ilkelere bir alternatif olma çabası güdülmektedir.

---

⁶¹ Mustafa Çalık, *Siyasi Kültür ve Sosyolojinin Bazı Kavramları Açısından MHP hareketi - Kaynakları ve Gelişimi (1965-1980)*, Ankara: Cedit Yayınları, s.91-93

⁶² Bora, a.g.e., s.692

Bu dönemki ülkücü ideolojinin ihtiyaç duyduğu bir başka argüman ise, bir ekonomik sistem modeli olmuştur. Bu istenen model de "dokuz ışık ilkeleri" doğrultusunda geliştirilen "üçüncü yol" modeli olarak oluşturulmuştur.

Üçüncü yol modeli incelendiğinde liberal ve sosyal devlet karışımı bir sistem olduğu görülmektedir. Devletçi bir tarzda, devletin ekonomideki varlığını koruyan bir yaklaşımı mevcuttur. Tarım ve endüstri alanında üretim hedeflerini büyük oranda devlet yatırımları ile sağlamak amaçlanmıştır. "Devlet imkanları ile yapılan devlet yatırımlarının ıslahı mümkün olmayan ve randımansız bulunan kısımlarının sosyal veya başka önemli bir mahsur doğurmuyorsa, tasfiye edilmesini, bunun dışında, devlet eliyle yapılan tesislerin ve işletmelerin muhafazasını"⁶³ savunan bir ekonomik model belirlenmiştir. Elbette ki bu modelin en önemli yönü "milli" olmasıdır. Bu doktrinin ruhu "Her şey Türk milleti için, Türk'e doğru ve Türk'e göre"⁶⁴ olarak açıklanmıştır.

1960'ların sonuna doğru yükselen komünizm hareketine karşı en çok desteklenen örgütler, Türkiye Komünizmle Mücadele Dernekleri olmuştur. 1965'te tek başına iktidara gelen Adalet Partisi bu desteği iyice arttırarak, bu örgütlere neredeyse yarı resmi bir boyut kazandırmıştır. Bu dönemde anti-komünizmde diğer bir önemli örgüt ise Ülkü Ocakları olmuştur. Komünizme karşı devlet adına mücadele misyonu ile hareket eden bu örgüt ile MHP, kendi ideolojisinin bir gereği olarak komünist ideolojiyle mücadelesini her alana taşımıştır. "Milliyetçi hareket, devletin yanında komünizme karşı mücadele vermesi, başlangıçta devlet tarafından hoş karşılanmış ve görece bir destek verilmiş olmasına rağmen bu durum 12 Mart müdahalesi ile son bulmuştur."⁶⁵ 12 Mart müdahalesi sonrası devlet ülkü ocaklarını kapatarak desteğini tersine çevirmiştir. 12 Mart müdahalesi sonrası kısa bir dönem MHP ve dolayısıyla ülkücü hareket pasif bir dönem yaşamıştır. Bu dönemde Türkiye'de komünist hareketler de duraklamış ve geçici bir apolitik dönem yaşanmıştır denilebilir. Lakin 1973-1974 yılları sonrası komünist örgütler yeniden canlanmaya başlamıştır. "Soğuk Savaş'ın sürmesi, Türkiye'de ki Sovyet ve Çin

---

⁶³ İlhan Bahar, *Alparslan Türkeş ve Ülkücü Hareket:Üçüncü Yol*, İstanbul: Hareket Yayınları, 2011, s.17

⁶⁴ a.g.e., s.16

⁶⁵ Şen, a.g.e., s.417

radikal sol örgütlerin eylemlerini artırması, "beşinci yol" olarak nitelenen sol hareketin karşısına milliyetçilerin çıkmasının temel gerekçelerini oluşturmuştur. Ülkücüler ya da milliyetçiler, sol hareket karşıtı eylemlerini bu gerekçelere dayanarak meşrulaştırma yoluna gitmişlerdir."⁶⁶

Ülkücü Hareketin anti-komünist misyonu "dokuz ışık" ve bu ilkeler doğrultusunda savunulan "üçüncü yol" ekonomik sisteminin bir gereği olarak anti-kapitalist bir söylem içerisine de girilmiştir. "Kapitalizm, toplum içerisinde ayrıcalıklı bir sınıf oluşturarak, bu sınıfın üyeleri olan kapitalistleri ve patronları koruyan bir sistem olarak gösterilmiş, kapitalizmin siyasetteki uzantısı olarak gösterilen liberalizmde, yalnızca kapitalistlere özgürlük tanıdığı belirtilerek reddedilmiştir."⁶⁷ Ülkücü hareket bu söylemler ile yeni bir toplum düzeni talep ederek "milli devlet" ideali üzerinde durmuştur.

MHP'nin bu dönemde göze çarpan en büyük problemi, kitleselleşme konusunda yaşadığı sorunlar olmuştur. Bu kitleselleşme konusunda ki problem 1974 yılına kadar sürmüştü de bu yılda kurulan Bülent Ecevit hükümeti döneminde bir gelişim süreci başlamıştır. "Milliyetçi Hareket Partisi, 1975 seçimlerinde aldığı oy oranını %3.4'e yükseltmiş fakat bu oranla istediği potansiyeli elde edememiştir."⁶⁸ MHP bu seçim sonucunda istediği oy oranına ulaşamamış olsa da, seçim sonunda elde ettiği 3 milletvekilliği ile I. Milliyetçi Cephe Hükümetine koalisyon ortağı olarak katılmıştır. Bu ortaklıkla kurulan hükümette; Alparslan Türkeş Başbakan Yardımcısı, Mustafa Kemal Erkovan ise Devlet Bakanı olmuştur. Bu gelişme MHP'nin devlet içerisinde daha güçlü olmasını ve siyasi olarak da güçlenmesini sağlamıştır. Diğer yandan ise bu tarihlerde komünizm hareketleri yeniden yükselişe geçmiştir. Bu durum karşısında Ülkücü Hareket, "devletin yanında komünizmle mücadele" misyonuna geri dönmeye başlamıştır. Bu dönemde Türk toplumunda milliyetçiliğin yükselmesine etki eden bir başka mesele ise 1974 Kıbrıs Barış

---

⁶⁶ Turgay Uzun, *Bir Siyasal İdeoloji Olarak Milliyetçilik ve Türk Siyasal Hayatında Kurumsallaşması: Milliyetçi Hareket Partisi Örneği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000, s.299

⁶⁷ Alparslan Türkeş, *9 Işık ve Türkiye, Emel Matbaacılık*, Ankara: 1977, s.186-187

⁶⁸ Tefik Çandar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi: 1950'den Günümüze*, Ankara: İmge Kitapevi, 3. Baskı, 2004, 2.245

Harekatı ve sonrasında gerçekleşen ABD ambargosu olmuştur. Bu gelişmeler toplumdaki birliktelik duygusunu ve milliyetçi söylemlerin artmasını sağlamıştır.

"1974-1977 yılları arasında serpilme döneminde, yükselen toplumsal muhalefet ve giderek hızlanan kapitalistleşme sürecinin, paniğe sevk ettiği orta sınıf fraksiyonları, hızla Milliyetçi Hareket Partisi'ne doğru itilmiştir."⁶⁹ Bu gelişmeler sonucu almış olduğu halk desteği ile, MHP 1977 seçimlerinde oy oranını %6,4'e yükseltmiştir. MHP oy oranı doğrultusunda millet vekili sayısını da 16'ya yükseltmiş ve bu vekillerden; "Alparslan Türkeş; Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı, Sadi Somuncuoğlu; Devlet Bakanı, Agah Oktay Güner; Ticaret Bakanı, Cengiz Gökçek; Sağlık Bakanı, Gün Sazak; Gümrük ve Tekel Bakanı"⁷⁰ olmak üzere 5'ini bakan olarak hükümete sokmuştur. Her iki hükümette de gözle görülür bir şekilde, MHP'nin oy oranı ve vekil sayısı ile hükümette elde ettiği güç arasında büyük bir dengesizlik mevcuttur. Bunun sebebi ise yükselmekte olan komünizme karşı, ülkücülerin sokaklarda etkin bir şekilde mücadele vererek, sol muhalefeti dengeler nitelikte olmasıydı.

"Milliyetçilerin, anti- komünist misyon yüklenmesinde bu dönemde Sovyet Rusya ile Çin Halk Cumhuriyeti'nde çok sayıda Türk kökenli halkın yaşaması önemli bir rol oynamıştır."⁷¹ Bu bölgelerde yaşayan Türk halkları için kullanılan "esir Türkler" kavramı, milliyetçi örgütler ve ülkücüler için büyük bir motivasyon sağlamıştır.

12 Eylül 1980 askeri darbesi, Türk siyasi tarihi için de MHP ve Türk milliyetçiliği için de, birçok açıdan milat denebilecek bir hadise olmuştur. Darbe sonrası sokaklarda faaliyet gösteren komünist ve anti-komünist gurupların, devlet tarafından aynı müdahaleyle karşılaşmaları, "komünizme karşı devletin yanında mücadele" misyonuyla hareket eden ülkücü camia için büyük bir şok etkisi yaratmıştır.

---

⁶⁹ Şen, a.g.e., s.418

⁷⁰ Bkz. Tefik Çandar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi: 1950'den Günümüze*, Ankara: İmge Kitapevi, 3. Baskı, 2004, s.248

⁷¹ Şen, a.g.e., 416

12 Eylül sonrası Alparslan Türkeş başta olmak üzere MHP ve Ülkücü Ocakları'nın önemli isimleri hapse atılmıştır. Ülkücü hareket bu süreç ve sonrasında yaşanan apolitik dönemin atlatılmasına kadar etkili bir varlık gösterememiştir. Alparslan Türkeş 1985 yılında serbest bırakılmış ve 1987 yılında MHP'nin devamı olarak nitelendirilen Milliyetçi Çalışma Partisi'nin (MÇP) başına geçmiştir. Bu dönemden sonra yeniden toparlanamayan komünist örgütler ve Sovyet Rusya'nın dağılması, Türkiye'de komünizmi etkisiz hale getirmiştir.

12 Eylül sonrası İslamcılık, Türkiye'de yükselişe geçmiştir. Bu durum MHP içerisinde de kendisini göstermiştir. Alparslan Türkeş'in ve ülkücü ideolojinin dine bakışı, Atatürkçü ilkelerden çok farklı değildi. Alparslan Türkeş; din ve milliyetçilik arasında bir öncelik sırasının olmadığını "Tanrı Dağı kadar Türk, Hira Dağı kadar Müslümanız" sözüyle vurgulanmıştır. "Ancak muhafazakar taşra kökenli gençlik hareketinin partiye dindar bir hassasiyet taşımasıyla, Türkeş'in dilinde din, Türklüğün herhangi bir bileşeninden öte asli-kurucu değerinde bir unsur olarak tanımlanmıştır."⁷² Fakat siyasal İslam'a karşı da tavır almıştır ve "yetmişlerde özellikle ülkü ocaklarında ilerleyen İslamcılığa mesafe koymuştur"⁷³

12 Eylül sonrası Türkiye'de hareketlenen islamcılığa hareketi, seksenlerin sonuna gelindiğinde MHP içerisinde de iyiden iyiye kendisini göstermiştir. Ancak Alparslan Türkeş "seksenlerde örgüt tabanında gelişen islamcılığa eğilimlerine kuşkuyla yaklaşmış, nihayet Muhsin Yazıcıoğlu önderliğinde hizipleşme istadı gösteren bu eğilimin 1992'de tasfiyesini sağlamıştır."⁷⁴ Alparslan Türkeş laik devlet yapısını savunmuş ve siyasal İslam'a karşı tavrını açıkça göstermiştir.

1990'larda yükselişe geçen diğer önemli mesele ise Kürt sorunu ve PKK olmuştur. Kürt meselesi konusunda anti-komünist misyon gibi devletin yanında aktif müdahaleden kaçınan Türkeş, PKK ile mücadeleyi devletin sorumluluğunda görmüştür. Kürtleri ayrı bir etnik kimlik olarak görmeyen Türkeş, Kürtlerin de TÜRK olduğunu savunmuştur. 1990'lar boyunca Atatürkçü ve Turancı söylemlerini devam

---

⁷² Bora, a.g.e., s.694

⁷³ a.g.e., s.694

⁷⁴ a.g.e., s.694

ettiren Alparslan Türkeş, 4 Nisan 1997', 80 yaşındayken geçirdiği kalp krizi sonrası hayatını kaybetmiştir.

3.2.2. Devlet Bahçeli Dönemi: Kurumsallaşma ve Kitle Partisine Dönüşme

Dr. Devlet Bahçeli; Alparslan Türkeş'in Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nin başına geçmesinden itibaren parti ve ülkücü teşkilatlar içerisinde yer almış bir isimdir.

Devlet Bahçeli ekonomi üzerine eğitim görmüş ve akademik çalışmalarda bulunmuştur. Öğrencilik ve akademisyenlik döneminde aktif olarak ülkücü teşkilatlar içerisinde yer almıştır. 1987 yılında Gazi Üniversitesi'nde ki görevinden istifa ederek "19 Nisan 1987'de yapılan MÇP kongresinde MÇP genel sekreterliğine getirilmiştir."⁷⁵ Devlet Bahçeli 12 Eylül sonrası sıkıntılı günler yaşayan ve toparlanma sorunu içerisinde olan ülkücü siyaset için çalışmalara girişmiştir. "Etkin ve yetkili bir genel sekreterlik icraati gerçekleştiren Devlet Bahçeli; MÇP de hem pragmatik düzeyde, hem rutin parti faaliyetleri bağlamında yoğun bir reorganizasyon çalışmasına girişmiştir."⁷⁶ Bu çalışmalar ile MÇP'yi modernleştirmek ve partinin eğitimli kadrolarla güçlendirilmesi yönünde gelişimleri sağlamıştır. Bahçeli döneminde MÇP içerisinde "çeşitli alanlarda uzman olan kadroların önde görüldüğü, vasıflı kadrolaşmaya büyük önem verilen, ajitatif söylemin yerini daha soğukkanlı ilmi bir söylemin aldığı, politikaların ve çalışma biçiminin, her konunun ve alanın özgül koşullarına göre profesyonelce belirlendiği bir partililik anlayışını kurumlaştırma çabası gündeme gelmiştir."⁷⁷

Devlet Bahçeli ve ekibinin MÇP'de yönetime gelmesi, MÇP içerisinde büyük değişikliklerle sonuçlanmıştır. Orta yaş ve üzeri eğitimli insanların partiye kazandırılması sağlanmıştır. Partinin ve ülkücü ideolojiye sahip insanların, kimi kitlelerce sert ve fanatik olarak görünen imajları yeni yönetim ile değiştirilmiş ve bu durum partiye olan güveni de artırarak, sermaye sahiplerini de partiye yaklaştırmıştır.

---

⁷⁵ Bkz. Tanıl Bora-Kemal Can, *Devlet, Ocak, Dergah*, İstanbul: İletişim Yayınları, Baskı 10, 2015, s.190

⁷⁶ a.g.e., s.193

⁷⁷ a.g.e., s.194

Bu gelişmeler MÇP'yi bir kitle partisi olma yönünde ilerletmiştir. Devlet Bahçeli daha sonrasında MÇP ve MHP içerisinde yönetim kadrolarındaki çeşitli görevlerde kesintisiz olarak yer almıştır.

Alparslan Türkeş'in ölümü sonrasında MHP'de, genel başkanlık koltuğu da boşalmıştır. Bu sebeple Genel Başkan seçilmesi için 18 Mayıs 1997 günü ilk turu gerçekleştirilen Seçimli Kongre düzenlenmiştir. Kongrenin ilk turunda 6 aday yarışmıştır, bu adaylar; Tuğrul Türkeş, Devlet Bahçeli, Ramiz Ongun, Enis Öksüz, Muharrem Şemsek, İbrahim Çiftçi'dir. İlk turda hiçbir adayı %50 veya üzerinde bir oy alamaması sonucu seçim ikinci tura kalmıştır. İkinci turda Tuğrul Türkeş dışındaki adaylar Devlet Bahçeli lehine seçimden çekildiğini açıklamış ve Devlet Bahçeliyi desteklemişlerdir. Bu gelişme sonrası Tuğrul Türkeş taraftarları tarafından kongrede kavga çıkarılmış ve çıkan olaylar sonucu kongre ertelenmiştir.⁷⁸ 6 Temmuz 1997 tarihinde yeniden gerçekleştirilen kongrede 1193 delegeden 697 sinin desteğini alan Bahçeli, genel başkanlık makamına getirilmiştir.⁷⁹

Devlet Bahçeli'nin genel başkanlığıyla girilen ilk genel seçimlerde MHP tarihinin en yüksek oy oranına ulaşmıştır. Bir önceki 24 Aralık 1995 tarihli genel seçimlerde MHP'nin aldığı %8.18 oyunu, 18 Nisan 1999 seçimlerinde %18'e çıkartarak⁸⁰ liderliğini parti tabanına kanıtlamıştır. Seçim sonrası kurulan 57. Hükümette Devlet Bahçeli, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcılığı görevine getirilmiş ve ayrıca MHP'den 15 isim de hükümetin görev süresi boyunca çeşitli bakanlıklar yapmışlardır. Bir sonraki seçim olan 2002 genel seçimlerinde %8 oy alarak barajın altında kalan MHP, bir sonraki 2007 genel seçimlerinde %14, 2011 genel seçimlerinde %13, 2015 Haziran genel seçimlerinde %16, 2015 Kasım genel seçimlerinde %12 oy alarak mecliste yer almıştır.⁸¹

Devlet Bahçeli dönemi MHP'yi incelediğimizde önceki döneme kıyasla kitle partisi özellikleri gösteren, öncesine kıyasla seçimlerden daha başarılı çıkan, profesyonel siyaset yapan bir parti niteliğine kavuşmuş bir MHP görebilmekteyiz.

⁷⁸ Bkz. Milliyet Gazetesi, 20 Mayıs 1997

⁷⁹ Bkz. Sabah Gazetesi, 7 Temmuz 1997

⁸⁰ Bkz. *YSK Seçim Arşivi*, 1999 Seçim Sonuçları, www.ysk.gov.tr, Erişim Tarihi (15.10.2016)

⁸¹ Bkz. *YSK Seçim Arşivi*, 1999 Seçim Sonuçları, www.ysk.gov.tr, Erişim Tarihi (15.10.2016)

3.2.3. MHP Tüzüğünde Amaç ve İlkeler

8 Kasım 2009 Tarihinde gerçekleşen MHP Olağan Büyük Kongresi'nde yeni hali kabul edilen MHP Tüzüğü'nün ilk bölümü olan "Kuruluş, Amaç ve İlkeler" başlığıyla düzenlenen bölümün, amaç ve ilkeler maddelerini kısaca inceleyerek MHP'nin kendisini tanımlayışını görme şansı bulacağım.

3.2.3.1. Amaç

MHP'nin tüzüğünün "Amaç" bölümünü incelediğimizde, yoğun şekilde "millet" ve "kültürel değerler" konularındaki hassasiyetlerin vurgulandığı açıkça görülebilmektedir:

- "Milliyetçi Hareket Partisinin temel amacı; Meşruiyeti milli irade olan, insan odaklı, seviyeli, ilkeli, dürüst bir siyaset anlayışı ile adaleti ve hakkaniyeti esas alan bir yönetim anlayışını tesis etmek; toplumsal barış ve huzuru hâkim kılmak, yüce Türk Milletinin milli ve manevi değerleri ile tarihi ve kültürel zenginliklerine sahip çıkmak, devletin, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü, hak ve menfaatlerini korumak, inançlı, yüksek ahlaklı ve çağın gerektirdiği niteliklere sahip nesiller yetiştirmek, temel insan hak ve hürriyetlerini geliştirmek, hukukun üstünlüğünü hâkim kılmak, demokratik standartları yükseltmek, hürriyet, adalet, hakkaniyet ve fırsat eşitliğini esas alan, milli, insani ve ahlaki değerlerin ön plana çıktığı siyasi ve toplumsal düzen ile kültürel iklimi tesis etmek, kardeşlik hukukunu ve dayanışma kültürünü geliştirmek, milli birlik ve bütünlüğü tesis etmek, Türk milletinin maddi ve manevi gelişmesi önündeki engelleri kaldırmak; dengeli ve adaletli bölüşüm sistemine dayanan bir gelir dağılımı oluşturmak, yatırım ve istihdam kapasitesi yüksek, ileri teknolojiyi ve teşebbüs hürriyetini esas alan, uluslar arası rekabet gücüne sahip sürdürülebilir büyümeyi gerçekleştirecek bir ekonomi tesis etmek, barış, mutluluk ve adaletin hâkim olduğu bir Dünya nizamının tesisinde ülkemizin söz sahibi olmasını sağlamak, suretiyle milletimizi çağın kudretli, itibarlı ve önder toplumlarından biri yapmak ve tarih sahnesinde ebedi kılmaktır."⁸²

Bu hedeflenen milli amaçların yanında "dini" hassasiyetler fazla ön planda tutulmamıştır. Buda yukarıda bahsettiğimiz MHP'nin İslamcı yönünün fazla ön

⁸² Milliyetçi Hareket Partisi, *Parti Tüzüğü*, Ankara:8 Kasım 2009, s.15-16

planda olmadığına başka bir kanıt olarak karşımıza çıkmaktadır. Elbette tüzüğün içerisinde İslami söylemlerin fazla yer bulamayışının, anayasanın laiklik ilkesinin bir gereği olduğu da başka bir etki olarak karşımıza çıkabilmektedir.

3.2.3.2. Temel Değer ve İlkeler

MHP tüzüğünde "Temel Değer ve İlkeler" başlığında manevi değerlere, ekonomik hedeflere ve milli değerlere fazlaca vurgu yaparak parti siyaset ilkeleri anlatılmıştır.

- "Milliyetçi Hareket Partisi, Türk milletinin; ekonomik, sosyal, siyasi, askeri, bilimsel ve teknolojik alanda küresel ölçekte belirleyici bir güç olarak, milletler camiasının en ileri safında yer almasını hedeflemektedir."⁸³
- "Milliyetçi Hareket Partisi; gönül seferberliği ile milletimizin tarihi, kültürel birikimlerinden, milli ve manevi değerlerinden, bilimsel gelişmelerden alacağı ilhamla demokratik düzen içerisinde aşağıdaki ilkeler çerçevesinde "Lider Ülke Türkiye" hedefini gerçekleştirme azim ve kararlılığındadır."⁸⁴
- "Milliyetçi Hareket Partisi gücünü mukaddesattan, inançlarından, ilkelerinden ve Türk milletinden alır. Türk milletinin milli ve manevi değerler manzumesinin tamamını benimseyerek siyaset yapan Milliyetçi Hareket Partisi toplumsal merkezin siyasi temsilcisidir."⁸⁵

Bu ilkeler, tüzüğün devamında dokuz ayrı alt başlıkta (Meşruiyetçilik, Milliyetçilik, Milli birlik ve bütünlük, İnsan haklarına saygı, Demokrasi ve hukukun üstünlüğü, Sosyal adalet ve Türk toplumculuğu, Toplumsal dayanışma ve uzlaşma kültürünün geliştirilmesi, İlkeli seviyeli ve temiz siyaset, Gönül seferberliği)⁸⁶ detaylandırılmıştır. Fakat bu ilkeler yukarıda bahsettiğimiz genel açıklamanın detaylı açıklamaları ve parti ideolojisinden ayrı olan çok genel siyasi esaslar olduğundan ayrıca inceleme gereği duymadım.

Parti tüzüğünü genel olarak yorumladığımızda "milli" ve "Türklük" ilkelerinin ön planda tutulduğu, ekonomik hedeflerin öncelik verildiği ilkelerin

---

⁸³ A.g.e., s.16

⁸⁴ A.g.e., s.17

⁸⁵ A.g.e., s.17

⁸⁶ A,g,e,. S.17-18-19

olduğunu gormekteyiz. Bu durum MHP'nin geçmişten gunmuze teorik ideolojisinin sapmaya uğramadığını gostermede, değişimlerin uygulamada gerçekleştiğini kanıtlamaktadır.

BÖLÜM IV

TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNİN

SİYASETÇİ DÜZEYİNDE TEMSİLİ

Çalışmamın bu bölümünde "Türk milliyetçiliği" temelinde siyaset yapan profesyonel siyasetçilerden oluşan örnek gurubum ile yapılan söyleşiler kaynak olarak kullanılmıştır. Örnek gurup olarak 1 Kasım 2015 seçimlerinde TBMM'ye girmiş olan MHP milletvekillerinden, farklı bölgelerden seçilmiş on millet vekili belirlenmiştir. Bu vekiller; Arzu Erdem (İstanbul), Deniz Depboylu (Aydın), İsmail Ok (Balıkesir), İzzet Ulvi Yöntem (İstanbul), Kamil Aydın (Erzurum), Mehmet Necmettin Ahrazoğlu (Hatay), Mehmet Parsak (Afyonkarahisar), Mustafa Kalaycı (Konya), Oktay Öztürk (Mersin), Saffet Sancaklı (Kocaeli)

Yukarıdaki bölümlerde incelediğimiz Türk milliyetçiliğinin, Osmanlı Döneminden günümüze tarihsel gelişimi ve siyasal parti düzeyinde temsil sürecinde kullanılan argümanların değişmesi günümüzde de devam eden bir süreçtir. Milliyetçi siyasete yönelen siyasilerde bu eğilimin temellerinin, ağırlıklı olarak küçük yaşlarda başlaması göze çarpan ilk özellik olmuştur. Söz konusu siyasilerin ailelerinin baskın şekilde Türk milliyetçisi ideolojisinden çok genel olarak muhafazakar insanlar oldukları görülmektedir. Kendilerini sağcı olarak nitelendiren ailelerin ve Adalet Partisi anne-babaların ağırlıkta olduğu gözlemlenmektedir.⁸⁷

Söz konusu vekillerin MHP içerisinde yer almasına sebep olan koşullar incelendiğinde ise yetişilen ortamın büyük önem arz ettiği görülmektedir. Bu ortam şartlarında ise iki uç durum göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki milliyetçi bir ortamda yetişme ve çoğunluğun etkisi ile bu ideolojin kişilere tezahürü durumudur. Bu etkinin ağırlıklı olarak okul çağlarında olduğu görülmektedir. Kişilerin öğrencilik döneminde içerisinde buldukları ortamın hakim ideolojisi, söz konusu bireylerde

---

⁸⁷ Bkz.20.04.2016 Tarihli İsmail Ok, 21.04.2016 İzzet Ulvi Yöntem, 22.04.2016 Tarihli Mehmet Necmettin Ahlazoğlu, Mustafa Kalaycı ile yapılan söyleşi.

sempati uyandırmış ve hakim ideoloji yönünde bir eğilim oluşmasına sebep olmuştur.⁸⁸ Diğer uç durum ise yetişilen ortamın Türk milliyetçiliği karşıtı bir ortam olmasıdır. Bu durum tepkisel olarak karşıt görüşün oluşmasına sebep olmaktadır.⁸⁹ Bu durumda kişilerde Türk milliyetçiliği yönünde düşünceler gelişmiştir. Dönemin anti milliyetçi ideolojisi olan komünizm milliyetçi ideolojinin gelişmesinde bu yönde bir etki yaratmıştır.

Aktif siyasette yer alma sebeplerinde ise öne çıkan ilk sebep, ülke ve toplu menfaatleri için çalışma ve yönetim konusunda karar alma mekanizmalarında görev alma isteği olmaktadır. Bu amaçla siyasette yer alarak daha etkin bir konum sahip olmak amaç edinilmektedir.⁹⁰ Diğer taraftan ikinci bir sonuçta; şartların etkisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Siyasette aktif olarak yer almak gibi bir planı olmayan fakat siyasi görüşü oluşmuş ve siyasi çalışmalar içerisinde yer alan bireylerin, parti yönetimleri ve çevre etkileri ile kendilerini aktif siyaset içerisinde bulabildikleri görülmektedir.⁹¹

Son olarak örnek gurubumuzdaki siyasilerin bu ideolojiyi benimsemelerinde öne çıkan kişi bazı figür olarak ilk isim Alparslan Türkeş olmaktadır. Karizmatik bir lider olarak parti tabanında etkili olan bu isim, 'ülkü ocakları' çatısı altında yetişen siyasilerde ki en önemli figürdür. Aynı zamanda fikrin benimsenme sürecinde karşılaşılmış olan ve genel itibariyle ülkü ocaklarında tanışılmış yaşça büyük ülkücülerin ve ülkücü yazarların ideolojinin yerleşmesinde etkisi büyük olmuştur.⁹² Aynı zamanda ülkü ocaklarından yetişmemiş ve Alparslan Türkeş'in ölümünden sonra MHP'de aktif siyasete katılan isimlerde "Devlet Bahçeli" figürü de büyük etki yaratmıştır.⁹³ Bu durum ideolojilerin gelişip yayılması sürecinde liderlerin etkisini açıkça göstermektedir.

---

⁸⁸ Bkz. 20.04.2016 Tarihli İsmail Ok, Kamil Aydın, 21.04.2016 İzzet Ulvi Yöntem, 22.04.2016 Mehmet Necmettin Ahlazoğlu, Mehmet Parsak, Mustafa Kalaycı ile yapılan söyleşi

⁸⁹ Bkz. 20.04.2016 Tarihli Arzu erdem, Saffet Sancaklı, 22.04.2016 Deniz Depboylu ile yapılan söyleşi
⁹⁰ Bkz. 20.04.2016 Tarihli Arzu Erdem, Saffet Sancaklı, İsmail Ok, 22.04.2016 Mehmet Necmettin Ahlazoğlu ile yapılan söyleşi.

⁹¹ Bkz. 20.04.2016 Tarihli Kamil Aydın, 21.04.2016 İzzet Ulvi Yöntem, 22.04.2016 Mustafa Kalaycı ile yapılan söyleşi.

⁹² Bkz. 20.04.2016 Tarihli İsmail Ok, 21.04.2016 İzzet Ulvi Yöntem, 22.04.2016 Mehmet Necmettin Ahlazoğlu, Deniz Deboylu ile yapılan söyleşi.

⁹³ Bkz. 20.04.2016 Tarihli Arzu Erdem ile yapılan yapılan söyleşi.

SONUÇ

Batı Avrupa'da gerçekleşen sanayi devrimi sonrası oluşan şartlarda, ortaya çıkan milliyetçilik anlayışı zamanla dalga dalga bütün toplumlarda yerini bulmuştur. Buradaki önemli husus ise milliyetçiliğin her durum ve şarta uygun şekilde kendisine gelişim ve yayılım ortamı sağlayabilmesidir. Milliyetçiliğin bu esnek ve değişken yapısı her toplum için farklı argümanlarla ilerlemesine ve farklı algılanmasına sebep olmuştur. Özellikle Fransız Devrimi sonrası bütün dünyada güçlü bir yükseliş yaşayan milliyetçilik rüzgarı, Osmanlı Devleti coğrafyasında da kendisini göstermeye başlamıştır. İlk olarak gayrimüslim halklarda baş gösteren milliyetçi ayaklanmalar, zamanla Müslüman halklar içinde geçerli hale gelmiştir.

Bütün bu gelişmeler, zoraki bir ortam hazırlayarak Türk milliyetçiliği için de ortaya çıkıp gelişme imkanı yaratmıştır. Türk milliyetçiliğinin bu geç kalmışlığı gelişim aşamasında bir aceleciliğe ve bu da birçok süreçsel soruna sebep olmuştur. Osmanlı Devleti döneminde İslamiyet'in paralelinde hatta yer yer İslamiyet'in gerisinde kalan Türk milliyetçiliği, Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra, devlet ideolojisi olarak seküler bir zeminde gelişmiş ve devlet politikalarında uygulanmıştır. Bir yandan devlet eliyle yapılan çalışmalarda, diğer yandan da aydınların yaptığı çalışmalarla Türk dili, tarihi ve biyolojik-antropolojik kökleri üzerinden bir millet inşa edilmiştir.

Osmanlı Devleti'nden bu yana kurulan milliyetçi örgütler Türkiye Cumhuriyeti döneminde de, özellikle Tek Parti dönemi sonrası yeniden canlanmaya başlamıştır. Kurulan bu örgütler, liberal ekonomiye geçiş sonrası köyden kente göçün artması ile Türk milliyetçiliğinin eğitimsiz halk arasında da yayılma alanı bulmuştur. Çok partili sisteme geçilmesi ile Türkiye'de milliyetçi siyasi partiler de kurulmaya başlamıştır. 1960 Askeri darbesi ve sonrası öne çıkan Alparslan Türkeş, 1963 yılında sürgünden dönmesi ardından siyasi parti çalışmalarına girmiş ve CKMP'inde başladığı siyasi kariyerine genel başkanlık ve CKMP'nin, MHP olarak isminin değişmesi sonrası 12 Eylül darbesi sonrası yaşadığı siyasi yasaklılık dönemi dışında kesintisiz olarak devam etmiştir.

MHP kuruluşundan itibaren Türk milliyetçiliğini temel ilke olarak benimsemiştir. 1969 de kuruluşundan itibaren anti-komünist bir çizgide siyaset yapan MHP, ülkücü ideoloji çerçevesinde komünizme ve kapitalizme karşı gerek ekonomik gerekse siyasi ilkeler edinmiştir. Dokuz ışık ve üçüncü yol çalışmalarıyla ilkelerini sistemleştiren Alparslan Türkeş, 1980 darbesine kadarki süreçte yoğun şekilde ekonomik temelde söylemlerde bulunmuştur; fakat parti tabanında ve ülkücü teşkilatlarda aksiyoner fikir hep milliyetçilik ve din söyleminde olmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk dönemlerindeki Türk milliyetçiliği her ne kadar İslam'dan ayrıştırılsa da MHP ideolojisinde milliyetçilik İslam ile paralel ilerlemektedir. Dokuz ışık doktrininin ekonomik ve toplumsal ilkeleri parti tabanında ve siyasilerinde karşılık bulamamıştır. MHP'nin 1980 öncesi komünizme karşı devletin yanında mücadele felsefesi, 12 Eylül 1980 askeri darbesi sonrası, devletin ülkücüleri de komünistlerle aynı muameleye tabi tutması sonrası büyük bir hayal kırıklığına sebep olmuştur.

Türkiye de komünizmin etkisiz konuma gelmesi sonrası PKK meselesinde de tepkisel bir tavra giren ülkücü ideoloji bu meselede mücadeleyi devlete bırakarak siyasetin dışına çıkmamıştır.

1997'de Alparslan Türkeş'in vefatının ardından Genel Başkanlığa seçilen Devlet Bahçeli, MHP içerisinde birçok alanda köklü değişiklikler gerçekleştirmiştir. MHP içerisinde büyük bir profesyonelleşme çalışması yapan, uzmanlar ve akademisyenlerin parti içerisindeki oranını artıran Bahçeli yönetimi, MHP'nin seçim başarılarını da gözle görünür bir şekilde artırmıştır.⁹⁴ Özellikle Alparslan Türkeş gibi karizmatik bir liderin ardından böyle başarılı bir yönetim sergileyebilmek Türk siyaseti için az rastlanır bir durum olmaktadır. Erbakan sonrası Saadet Partisi, Ecevit sonrası DSP, Özal sonrası ANAP gibi örneklerde gördüğümüz üzere liderler sonrası bütün gücünü kaybeden, etkin partilerin aksine MHP varlığını korumuş siyasi gücünü yükseltmiştir.

---

⁹⁴ Bkz. Ek-1

MHP'li siyasetçiler ile gerçekleştirdiğim söyleşiler aracılığıyla yaptığım araştırma sonucunda ise; siyasilerin MHP de yer almaları ve bu ideolojiyi benimsemelerinde okul ve gençlik çağlarının önemli olduğunu ve bu ideolojisi Türklük ve İslam temelinde benimsendiği görülmektedir. MHP ideolojisinin toplumsal ve ekonomik söylemleri, ideolojinin tercihi konusunda etki etmediği görülmektedir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında devlet politikası olarak Türk milliyetçiliğinden ayrıştırılan İslam, MHP siyasilerinde itici bir güç olarak tercih sebebi olmuştur. Neden MHP sorusunun yanıtında Müslüman kimliğe sahip olunması gerekçe olarak gösterilmesi, Türk milliyetçiliğinin algılanışının zaman içerisindeki dönüşümünü açıkça göstermektedir.

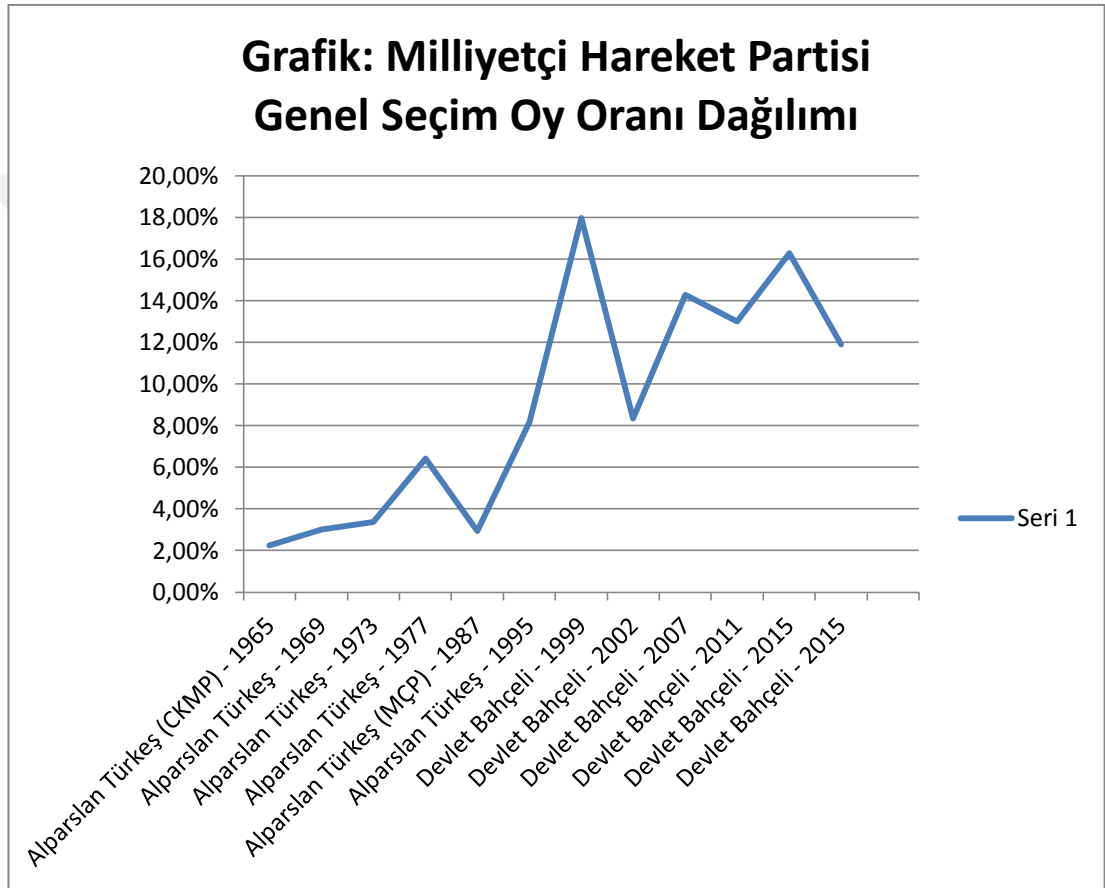
Sonuç olarak, Türk milliyetçiliği geç kalınmış gelişim sürecini henüz tamamlayamamış ve İslam ile birlikte anılmaktadır. MHP ideolojisindeki ekonomik ve toplumsal yönler gerek halk gerek siyasilerde karşılık bulamamıştır. Türk milliyetçiliği bu şartlar altında kendisine has özellikler taşıyan bir milliyetçilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmamı, ilerleyen dönemde daha kapsamlı bir çalışma olarak, örneğin doktora tezi olarak, yeniden düzenleyebilirim. Bu yeniden düzenleme aşamasında, gözlem gurubu olarak seçilen 10 milletvekili genişletilerek, meclisteki mevcut MHP milletvekillerinin tamamı ile daha kapsamlı söyleşiler gerçekleştirilmesi, çalışmanın daha iyi sonuç vermesini sağlayacaktır. Bu söyleşilerin dışında, ulaşılabilecek en eski dönemlerden günümüze kadar, MHP'de aktif siyasette bulunmuş insanlarla yapılan söyleşiler, dönem şartlarıyla tahlil edilerek sonuçlar çıkartılabilir. Yıllara göre genel seçim sonuçları yanında yerel seçim sonuçları da incelenerek bölgelere göre tek tek tahlil yapılabilir. Bu sonuçlar ışığında MHP'nin siyasi ve ideolojik dinamiklerinin, kronolojik gelişimi gözlemlenebilecektir.

EK I

MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ

GENEL SEÇİM OY ORANI DAĞILIMI⁹⁵

Hazırladığım grafikte Alparslan Türkeş'in ve Devlet Bahçeli'nin girdiği genel seçimlerin sonuçlarını görebilmekteyiz. Bu grafik seçim başarıları arasındaki farkı açıkça göstermektedir.

⁹⁵ Bu grafik CKMP, MÇP ve MHP'nin genel seçimlerde aldığı oy oranlarının karşılaştırmasına dayanır. Bkz. www.ysk.gov.tr (15.12.2016)

EK II

SÖYLEŞİLER

01. Kamil Aydın

Şahin Çubukcu: Anne-baba ve diğer aile fertlerinizin siyasi eğilimleri neler?

Kamil Aydın: Siyasi eğilimleri dönemselsel olarak değişim göstermiştir. O dönem düzenli olarak seçmeni olunacak bir parti yoktu. DP geleneği vardı, bir dönem MSP geleneği oldu, babam için söylüyorum bunları annemin siyasi eğilimi yoktu, benden sonrada ailede MHP ağırlık kazandı aile içerisinde.

Şahin Çubukcu: Kardeşlerinizin eğilimleri nelerdi bu yönde?

Kamil Aydın: Hemen hemen aynıyızdır, kardeşlerimle de. Bir aile kültürü geliştiği için ikna yöntemiyle aynı görüşe sahip olduk. Evlenen kardeşlerden farklı düşünceleri olanlar ve, sonuçta demokratik yapı içerisinde başka parti eğilimi olan kardeşlerimizde var elbette, bu da bizim kardeşlik hukukumuzda en ufak bir zarar getirmez.

Şahin Çubukcu: Ne zaman MHP'li olduğunuza karar verdiniz ve nedeni neydi?

Kamil Aydın: Ben ortaokul 2. sınıftayken 23 Temmuz Orta Okulunda ülkücü oldum. O zamanlar ülkücü olmanın simgesi, bakır Fatih Sultan Mehmet rozetiydi. Hiç unutmuyorum Erzurum'daki Gemalmaz Çarşısındaki küçük bir kitapçıdan 10 kuruşa aldığım rozeti hocalarımın takması ile ülkücü oldum. 13 yaşında ortaokul 2. sınıftayken.

Şahin Çubukcu: Neden MHP'yi seçtiniz?

Kamil Aydın: Çünkü ülkücü olmak, idealist olmak, mükemmeli hedeflemektir. Bir romantik akım olarak başlamıştır, idealist akım olarak devam etmiştir. Çünkü gerçekten eğilimlere baktığınız zaman, dünyaya, insanlığa, milletine, vatanına, devletine, bayrağına hizmet etmek bir idealizm gerektirir. Yani bütün maddi menfaatleri bir kenara bırakacaksınız ve ideallerin gösterdiği haritadan seçtiğiniz hedefe yöneleceksiniz. Yapımda da bir idealizm var. Yaptığım şeyi en iyi şekilde

yapmak isterim. Memleketimi seviyorsam en iyi şekilde sevdiğimin ifadesi olarak hizmet etmek isterim. Vatan, bayrak, millet gibi kavramları öğretmekte öğretmenlerimiz ve büyüklerimizin emeği çöktür. Bize vatan sevgisini çok iyi öğrettiler, bize millettten, vatandan ve kurandan daha büyük bir değer olmadığını öğrettiler. Bizde bu değeri bilerek ve farkında olarak bu değer ışığında neler yapabiliriz peşine düştük. Bu yüzden de hiçbir zaman rotamızı çevirmedi. Tarihi romanlar ve şiirler de etkili oldu.

Şahin Çubukcu: MHP ye yönelmenizi sağlayan görüşlerin oluştuğu dönem şartları nasıldı?

Kamil Aydın: Dönem şartlarında kıpırdanan bir sağ-sol ikilemi vardı, bir komünizm fikri vardı. Ama biz hep vatan tarafında, millet tarafında olduk. Türk bayrağının yanında başka bir bayrak daha olması bize o kadar garip geliyordu ki. Tabi böyle alternatifler olunca biz de dayanamadık, tabi ki biz Türk bayrağının yanında olup vatan diyeceğiz.

Şahin Çubukcu: Neden siyasete aktif şekilde yöneldiniz?

Kamil Aydın: O biraz rastlantısal oldu. Siyaset çok büyük bir hedefim değildi. İyi bir akademisyendim hep idealistliği yönünde çalıştım. Ülkücü ve idealist bir insan mesleği ne olursa olsun bu ideallerini yaşatır. Esnaf olursunuz, idealist olursunuz, mesleğinizi en iyi şekilde yapmak zorunda kalırsınız. Öğretmen olursunuz, öğrencileri en iyi şekilde yetiştirme ideali taşırsınız. Doktor olursunuz, bütün hastalara şifa getirme idealini ülküsünü taşırsınız. Ben de akademisyen olarak çok idealist bir şekilde, öğrenciliğimi de kattığımda 40 yıl akademik hayatımda, 30 yıl aktif öğretmenliğimde, sınıfta her gün aynı heyecanı taşıdım. Çünkü idealizmi mi hiç yitirmedim. En iyi yapacağım mesleği yaptım.

Daha sonra 2009 da teşkilatlarımızın büyük bir teveccühü oldu, şehirde belirli bir hava oldu, sevgi oluştu. Hocam yeter artık yapacağınızı yaptınız birazda ülkenin geneline bu bilginizi ve birikiminizi, idealizminizi ülke genelinin birtakım meselelerine ayırsanız, siyasetle bunu yaparsanız daha iyi olur, diye bizi tercih yapmakla karşı karşıya getirdiler. Ve 2009 da Erzurum Büyükşehir Belediye Başkanı

adayı MHP den oldum. Ve 2007 de %12.7 olan oyumuzu 2009 da %34'lere çıkardık. Daha sonra da genel merkez ve camia " hocam siyaset güzel bir adam kazandı" dediler. Bunu söyleyenlerde MHP'li olmayanlarda vardı.

Bu şekilde devam ettik ve nasip bu günlereymiş.

Şahin Çubukcu: Görüşünüzün oluşmasında kişi bazlı önemli figürler kimlerdi?

Kamil Aydın: Doğal liderimiz Başbuğ Alparslan Türkeş vardı tabi, ben onunla birlikte olma, onun sohbetinde bulunma, onun mitinglerine katılma hatta yurt dışında onunla aynı evde kalma şerefine nail olmuş bir insanım. Öyle bilge bir liderin yanında bulunmak ondan ilham almak, yazdıklarından, konuştuklarında, aynı zamanda Mustafa Kemal her yönüyle tanınması gereken bir lider. Bunu aynı zamanda Göktürk yazıtlarında Mete ile oğuz ile başlatmak lazımdır. Türk milletinin en az ihtiyacını hissettiği şey liderliktir. Bizim lider konusunda sıkıntımız olmamıştır. Sultan Alparslan'ı, Fatih'i, Yavuz'u Mustafa Kemal'i, Başbuğ'u bunların hepsi gençliğe rol model olmuşlardı.

Alparslan Türkeş' de bu hareketin adını koyan bu hareketi bu günlere taşıyandır. Benimde herkes gibi rol modelimdir.

02. Arzu Erdem

Şahin Çubukcu: Anne-baba ve diğer aile fertlerinizin siyasi eğilimleri neler?

Arzu Erdem: Biz ailece uzun seneler yurt dışında yaşadığımız için oradan oy kullandık, yurt dışında yaşayanların özellikle Almanya'da yaşayan Türklerin ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmesi hasebiyle de, doğal potamız MHP olmaktadır. Bu şartlar bizim gibi ailelerin milliyetçi duygularını çok fazla kabartıyor. Sosyolojik olarak da incelendiğinde, neden MHP de yer bulduğunu sorduğunuz insanların çoğu ya gerçekten aileden bir miras olarak geliyor, çok cefasını çekmiş ülkücü ailelerin çocukları, yada yurt dışında yaşamış insanların çoğu MHP ye oylarını verirler. Bu manada son dönemde biraz değişti bu durum.

Bu duygularla büyüdüğümüz için MHP, o dönemde özellikle söylemleri itibariyle yurt dışındaki Türklere sahip çıkma, özellikle benim küçüklüğümde çok net hatırladığım şeylerdi, bu sebeple doğal potanız orası oluyor. Oraya oy vermeye başlıyorsunuz. Ben ocaklarda çalışma imkanı bulamadım, küçük yaşlarda burada olamadığım için. Sonrasında geldiğimde de benim hiçbir partiyle yakınlığım olmamıştır MHP'li olduğum için.

Şahin Çubukcu: Peki kardeşleriniz? Kaç kardeşiniz? Aynı zamanda Çocuklarınız?

Arzu Erdem: Bir kız kardeşim var, kendisi aktif siyaset yapmıyor olmasına rağmen ciddi manada saha çalışmalarında yer alıyor. Ailemde aktif siyasette yer alan tek üye benim.

İki çocuğum var, biri 19 yaşında Kültür Üniversitesinde hukuk okuyor. Mesela biz orada da okul tercihi yaparken, Kültür Üniversitesi'nin sahibi Ülkücü olması hasebiyle Kültür Üniversitesini tercih ettik. Mesela Bahçeşehir Üniversitesine de gidebilirdi, Koç Üniversitesine de gidebilirdi aldığı puanla ama biz Kültür Üniversitesini tercih ettin çünkü yönelim olarak ülkücü eğilime sahip bir yönetimi olduğunu biliyoruz.

Şahin Çubukcu: MHP'ye yakınlaşmanızı sağlayan görüşler hangi dönemde şekillendi?

Arzu Erdem: Çok küçük yaşlardan itibaren gelişti görüşlerim. Şöyle düşününki bulunduğunuz ülkede size öğretilen milli marş Alman marşı, Bunun karşısında refleks olarak gelişen görüşte, kendi kendine "tamam bu bana burada öğretiliyor ama benim milli marşı İstiklal Marşı". İstiklal Marşı, bayrak kavramı, ana dilin... Bunlar o kadar büyük önem arz ediyor ki. Almanca ve İngilizce bizim lisanlarımız ana lisan olarak bunlar öğretiliyor ama insanın kendi ana dili yanında bunlar kıymetsiz kalıyor. Doğal olarak şekillenme döneminde MHP ye yönelme bir gereksinime dönüşüyor.

Bu durum aslında fitrat ve hassasiyetlerle de alakalı. Kişinin hassasiyetleri gerçekten milli, manevi ve ahlaki boyutlardaysa, bu hassasiyetler üzerinden mutlaka pota olarak yine bu görüşe düşüyorsun.

Şahin Çubukcu: Neden siyasete aktif şekilde yöneldiniz?

Arzu Erdem: Siyasette aktif olarak görev almadığımız sürece, hem ülkenizde hem de dünyada belki katkı sağlamak istediğiniz yada değiştirmek istediğiniz şeylerle ilgili yaptırımınız mümkün olmadığını biliyoruz. Mesela akademisyenlerle ilgili bir kanun teklifi verdim ve akademisyenleri ilgilendiren bir soruna çözüm olacak. Bunun çalışmasını yapıyoruz. Burada önemli olan şu. Diyelim ki Aktif olarak siyaset yapmıyorsunuz, sadece oy veriyorsunuz ve teşkilatlarda da görev yapmıyorsunuz. Çevrene ne kadar etki edebilirsin, o siyasi görüşün ve doğruların aktarılması yönünde? Aynı zamanda millet vekili olarak gittiğim toplantılarda insanlara söylediklerim, sıfat manasında da ulaşılabilir oluyor. Bir millet vekili ve siyasi bir çalışma yapıyor düşüncesiyle söylediklerimi ciddiye alıyorlar. Aksi durumunda diyorlar ki "sen kimsin, seni kandırmışlar." Ve Söylediklerim etki etmeye başlıyor.

Şahin Çubukcu: Görüşünüzün oluşmasında kişi bazlı önemli figürler kimlerdi?

Arzu Erdem: Parti içerisinde bu kadar aşk ve şevkle bulunmamı ve görev yapmamı sağlayan kişi Devlet Bahçeli'dir. Mesela özellikle profilin çok bozulduğu bir dönemde çalışma ve kişiliği. Davaya vakfettiği hayatıyla. Nezaketi ve devlet adamı kimliğine, siyasetteki uzun öngörü kabiliyetine kadarki özellikleri beni çok etkilemiştir.

03. İsmail OK

Şahin Çubukcu: Anne-baba ve diğer aile fertlerinizin siyasi eğilimleri neler?

İsmail Ok: Biz 80 öncesini son anda yaşayanlardanız, Tabiri caizse 80 darbesinin olduğu dönemin reklamlarının girdiği dönemi son anda yaşayanlardanız. Ailem klasik AP'li malum 80 öncesinde. Kısacası sağcı diye tabir ediliyor. Ama o zamanlar toplum çok politize olmuştu, ailemin içerisinde aktif olarak siyaset yapan yoktu. Ben köyde doğmuş bir çiftçi çocuğuyum, dolayısıyla ailemde yüksek okul okuyanda yoktu. Ama okullara siyaset çok ciddi manada girmişti, mutlaka ya sağda ya solda bir yerde yer alman gerekiyordu. Biz ailemizde aldığımız aile terbiyesi, kültürü, yetişme

tarzı sebebiyle kendimizi hemen sağda, sağda da MHP'nin-Ülkücü Hareketin aile hayatımıza, duruşumuza, yaşantımıza uyduğunu gördük ve o gün bugündür sene 79 dan bu yana, devlet memuru olmamız dolayısıyla aktif siyasetin içerisinde yer alamadık, öncesinde de öğrenci olmamız sebebiyle ve 80 darbesi sonrası siyasetin sinin anmanın yasak olduğu bir dönemde ve süreçte yaşadık üniversiteyi de. Bu sebeplerle aktif olarak politikanın içerisinde yer alamadık ama bizim devlet memuru olduğumuzda da bizim ülkücü olduğumuzu ve MHP'li olduğumuzu herkes biliyordu. Biz de söylemlerimizde MHP'liyiz demesek de duruşumuzda, savunmamızda belli oluyordu, bizi herkes öyle biliyordu. Yani kısacası bizler ülkücüler, MHP'liler bir idealin, bir ülkünün etrafında toplanmışlardır, illa aktif siyasetin içerisinde, partilerde görev almaları gerekmiyor, her alanda her pozisyonda Türk milletinin menfaatine olanları savunup, doğruya doğru, yanlışla yanlış diyerek Türk milletinin zarar verecek şeyleri de bertaraf etmek için siyasetin içerisinde yer alması gerekmiyor her koşulda bir şeyler yapabilir. Bizde hep öyle bir duruş sergiledik.

Şahin Çubukcu: Ne zaman MHP'li oldunuz?

İsmail Ok: 1979 Yılında öğrencilik döneminde ülkücü olduk, MHP'li olduk. Daha doğrusu 1979 yılına gelinceye kadar, ülkücüleri tanıyınca kadar kendimi AP'li sanıyordum ama ben normalde, benim duruşum, aileden aldığım kültür, MHP görüşüne uygunmuş.

Şahin Çubukcu: Peki sizin MHP'li olduğunuzu fark ettiğiniz bu dönemin şartları neydi? Size bu ayrımı yaptıran sebepler neydi?

İsmail Ok: Böyle bir sonbahar günüydü, yatılı lisede okuyorduk o zaman. Komünistlerle ülkücüler tartışıyordu. İki tarafında fikirlerini de dinliyorduk o arada ülkücü olduğumu fark ettim. Tartışmalar benim kendimi bulmamı sağladı.

Benim aileden çevreden aldığım bütün değerler ülkücülük fikriyle örtüştü. Oysaki o dönem komünist olmak gençler arasında bir akım, bir moda gibi bir şeydi. Orada olmak bir ayrıcalık bir üstünlük gibi, daha elit, daha gözde bir durumdu. Sayısal çoğunlukları da çok fazlaydı. Dolayısıyla orda olsan belki sıkıntı

yaşamayacak, olaylarda falan daha kalabalık tarafta olabilecekken ben ülkücü olmayı seçtim.

Şahin Çubukcu: Neden aktif şekilde siyasete girdiniz?

İsmail Ok: Ülkücü olmak, MHP'li olmak, kayıtsız şartsız Türk milletinin menfaatini çıkarlarını savunmak, dolayısıyla siyasetin yasal olarak üye olmamız mümkün olmasa dahin, bulunduğumuz her ortamda Türk milletinin menfaati açısından, gelecekteki Türk milletinin, Türk devletinin dünya milletler ve devletler arasındaki yerini alması için bu mücadeleyi hep verdik. Bu dönemde sadece üye olamıyorduk MHP'ye yasal olarak. Onun dışında fikirlerini hayatımızın her alanında yaşıyorduk. Bu aile içinde de, bakkalda da, okulda da. Okulda öğrencilere siz MHP'li olun MHP şöyle, ülkücüler böyle propaganda yapmıyorduk elbette zaten yaparsan sempati değil antipati toplarsın. Dolayısıyla öğrencilerle ders işlerken ve ders dışı sohbetlerde de. Türk milletinin hasretlerini, güzelliklerini uygun çerçevede iletiyorduk. Fikri anlamda hep MHP'nin içinde, aksiyon olarak he vardık ama açıkça MHP'nin çalışmalarına katılmıyor ve üye olamıyorduk çünkü kanunlar buna müsaade etmiyordu.

Şahin Çubukcu: Fikrinizin oluşmasında kişi bazlı önemli figürler kimlerdi?

İsmail Ok: Tabi o zamanlar en büyük etken öğretmenlerimizdi. Yine onlar kadar önemli olan bizden yaşça büyük delikanlı dediğimiz abilerin duruşları, tavırları, oturuş kalkışları, sohbetleri etkili oldu. Daha doğrusu liseye başlayana kadar o alt yapıyı almıştık ama bu şartlar etiketimizi yapıştırdı.

04. Saffet SANCAKLI

Şahin Çubukcu: Anne-baba ve diğer aile fertlerinizin siyasi eğilimleri neler?

Saffet Sancaklı: Biz evlat-ı fatihan denilen balkanlardan gelen Türkleriz, daha önce eski karaman bölgesi denen bir bölge var mersine kadar yalnızca şimdiki karaman değil, Osmanlı döneminde o bölgeden alınıp balkanlara yerleştiriliyor. Osmanlı yavaş yavaş çekilince o bölgede kalıyoruz. Yugoslavya'da yaşıyorduk, tabi zulüm

vardı Türklük ve Müslümanlık yaşatılmıyordu. Biz 1969 da anavatana geldik. Yani giderken bir vatan kaybedip orayı vatan yapmışsın sonra orayı da kaybetmişsin, yani iki tane vatan kaybetmiş bir ailenin çocuğuyum ben. Bizim siyasi görüşümüz ne olabilir? Vatan, bayrak, ezan. Buda MHP ile örtüşüyor, tencere kapak gibi. Her ne kadar halka anlatamasak da yada halka bu algıyı yerleştiremesek de MHP'nin kuruluş felsefesi vatan, bayrak, ezan üzerinedir. Kurulduğu günden beride böyle gidiyordur. Bende çok kısa anlattım bizim geçmişimizi. Böyle bir ailenin de siyasi görüşünün de ne olabileceği tahmin edilebilir.

Şahin Çubukcu: Peki kardeşleriniz? Kaç kardeşsiniz?

Saffet Sancaklı: İki abim, ikide ablam var, aktif siyasetle ilgilenmiyorlar ama tabi ki doğal olarak MHP seçmenleri onlarda. İki çocuğum var aktif siyasetle ilgilenmiyorlar kızım Koç Üniversitesi ekonomi bölümü mezunu, oğlumda lise öğrencisi. Ama ailemizin yapısı gereği eğilimleri MHP yönünde.

Şahin Çubukcu: Milliyetçi görüşlerinizin çok eskilere dayandığını söylediniz. Peki bir siyasi parti olarak ne zaman MHP olduğunuza karar verdiniz?

Saffet Sancaklı: Ben Ülkü Ocaklarında yetiştim. Kendimi bildim bileli ülkücüyüm. 1979 da ilk olarak ülkü ocaklarına katıldım.

Bunun hikayesini daha önce bir televizyon programında anlatmıştım tekrar anlatayım. yaşadığım hikayedir. Ben Gazi Osman Paşa Mahallesinde büyüdüm İstanbul da. O zamanlar Dev-Sol ve Dev-Genç vardı henüz PKK kurulmamıştı. Lise öğrencisiydim ve okuduğum lisenin kontrolü bu gurupların elindeydi tamamen, asker ve polis gelemiyordu bizim oralara tamamıyla bu gurupların elindeydi, ama tabi o zamanlar biz çocuğuz 12-13 yaşındayız, siyasetten ilgisizim, sporla da ilgileniyorum o zamanlar okul spor kulübü başkanıydim. Pazartesi ve cuma günleri bizim okulda istiklal marşı okunmazdı yasaktı, bu gurupların lideri çıkar ve slogan attırırdı pazartesi ve cuma. Olaylı bir okuldu, kurtarılmış bölge deniyordu, polis ve asker girmiyordu teröristlerin kontrolünde bir okuldu. Orta okul ve lise birlikte büyük de bir okuldu. Bir cuma günü Türk bayrağını indirip sovyetler birliği bayrağını diktiler bayrak direğine. Bende arkadaşlara sordum "bunu neden yaptılar?" diye, onlarda

"Bunlar komünizmi istiyorlar." dedi ve anlattılar. Tabi çocuk olmamıza rağmen o bayrak hassasiyetine sahiptim. Dedim ki bu bayrağı buraya dikecek kimse yok mu? Bunlar istedikleri gibimi yapacaklar her şeyi? Orda bir arkadaşım vardı Hakan, okul müdürlüğü yapıyor şimdi, var dedi. Kim diye sordum, ülkücüler, dedi. Nerede bulabilirim onları dedim. Gel ben seni götüreyim dedi. Kendisi ülkücüymüş ama söyleyemiyordu tabi okuldaki şartlar sebebiyle. Üç bin kişilik okulda kimse ülkücü olduğunu dile getiremiyordu, tamamen dev-sol ve dev-geç in elindeydi. O beni götürdü ve ben bilmeden ülkücü oldum o anda ne olduğunu bilmeden. Daha sonra tanıdıkça, öğrendikçe benim düşüncelerimle birebir örtüştüğünü gördüm. Tabi zamanla yaşım büyüdükçe sporda ilerledim, milli takımda da yer almam sebebiyle siyasi görüşümü ön plana çıkarmadım. Çünkü doğru olmazdı tarafsız olmam gerekirdi. Ama hep MHP ye oy verdim MHP ye yardımcı oldum. Futbolu bıraktıktan sonra açıkça deklare ettim. Ama aktif siyaset yapmak istemedim. 2010 senesinin ekim ayında sayın devlet bahçeli beni Ankara'ya davet ettim ve artık sahaya inmem gerektiğini söyledi. Devlet Bahçeli'nin ileri görüşü ile tespitlerini dinledim. O yıllardan bu günleri anlattı, Türkiye'nin gidişatını anlattı. Bende isteği üzerine, toplumda sevilmem, balkanlarda, iş dünyasında ve spor camiasında tanınmam sebebiyle sahaya indim. İlk olarak 2011 seçimlerinde sahada çalışmaya karar verdim ve günümüze kadar geldik ve devam ediyorum. Zaten siyasete girdikten sonra bırakmak zordur, bırakamıyorsun. 1999 da futbolu bıraktım ve 2011 e kadar 12 sene aktif siyasete girmedim. Ama her zaman partimize maddi manevi destek veriyorduk.

Aktif siyasete girmemim ana sebebi ülkenin içinde bulunduğu sıkıntılı durum, daha sonrasında spor alanında yapılmasını istediğimiz çalışmalar, partinin spor politikalarını da ben yönlendiriyorum. İktidar olabilseydik planlarımızı hayata geçirmemiz daha çabuk olabilirdi ama şimdide faydalı olduğumu görüyorum.

Şahin Çubukcu: Neden siyasete aktif şekilde yöneldiniz?

Saffet Sancaklı: Devlet bey ülke menfaati söz konusu olduğunda parti çıkarımı gözetmez. Bana 2010 senesinde Türkiye'nin bölünmeye götürülmek istendiğini, PKK ile birlikte dış güçlerin hesaplarını ve iktidarın yanlış politikalar izlediğini söyledi. Orta doğudaki meselelerden de bahsedince aktif görev almamı istedi. Ayrıca genel

başkanımızın bizden istediği şey kanundur. Ben bir lütuf yapmadım ama girmek istemiyordum, yani aktif siyasette bu kadar olmak istemiyordum ama tabi bu şartlar sonucu ben 2011 yılında İstanbul da aday olunca büyük ses geldi. Daha sonra Kocaelin'de Büyükşehir Belediye Başkanı adayı oldum, daha öncesinde aldığımız 60 bin oy 150 bin oya çıkınca partide başka görevlerde almam gerekti. Ülke genelinde de birçok şehri gezdim, üniversitelerde ve sivil toplum örgütlerinde seminerler verdim, spor nedir, sporun çocuklar üzerindeki etkilerini kendimden örneklerle anlattım. Benim büyüdüğüm yerde suça bulaşmayanların tamamı spor yapanlardı bunları anlattım. Büyük ses getirdi bu çalışmalarım. Ve çalışmalarımın olduğu dönem, yumurta atma eylemlerinin yaygın olduğu dönemdi. Bana bir tane bile protesto yapılmadı.

Şahin Çubukcu: Görüşünüzün oluşmasında kişi bazlı önemli figürler kimlerdi?

Saffet Sancaklı: Alparslan Türkeş'in doktrini benim fikirlerimle, partininkilerin uyumlu olduğunu gösterdi.

05. İzzet Ulvi Yöntem

Şahin Çubukcu: Anne-baba ve diğer aile fertlerinizin siyasi eğilimleri neler?

İzzet Ulvi Yöntem: Annem babam ve 2 erkek kardeşim ile birlikte bütün ailem MHP seçmenidir.

Şahin Çubukcu: MHP seçmenlerinin ailelerinde geriye gidildikçe bir AP ve DP kökü ortaya çıkıyor. Sizin ailenizde böyle bir geçmiş mevcut mu?

İzzet Ulvi Yöntem: Mesela benim annemin babası; tam bir Atatürk ve İnönü hayranıydı. Babamın babası Menderes çizgisindeydi. Bu ikisi 1930'lu yıllarda asker arkadaşymışlar. Aynı bölükte görevliler ve birbirlerini sevip iyi arkadaş oluyorlar ve çocuklarını evlendirmeye karar veriyorlar. Her ikisi de namuslu ve haysiyetli adamlardı. Annemin babasından bahsedeyim sana; onun için İnönü ve Atatürk cumhuriyet demek, bağımsızlık demek ve secdeye alını gidiyorsa onların sayesinde. Ayakta öldü rahmetli Hamza dedem ve ben onun gibi iyi bir Müslüman görmedim. Benim halamın kocası var, köyde camiyle evi dip dibe, neredeyse

camiden hiç çıkmayacak birisi. Damarını kesseniz kanı altı ok akar, öyle bir CHP seçmeni.

Halamın kocası şuan 80 yaşında ve kendimi bildim bileli ibadet ediyorlardı karı koca, ramazan aylarında oruç tuttuğu sürede çok gergin olurdu, oğlu Atilla Hoca her ramazanda sinirli görürdüm ben ve zoraki olmazsa oruç tutmazdı. Bir gün sordum kendisine ramazan ayında neden bu kadar agrasif davrandığını. Hamza Hoca, "ramazanda babam oruç tutardı sinirli olurdu ve hep bir bahaneyle bizi hemen hemen her gün döverdi dedi". İşte bu siyasal tutumun oluşmasında etkili oluyor. Tepkisel bir etki.

Benim dedem ,babamın babası, 1970'li yıllardan beri MHP seçmeniydi. Ama her biri hem değerlerine hem maneviyatlarına hem de cumhuriyete bağlı insanlardı.

Siyasal tutumu oluşturan öncelikle ailedir, aileden daha çok eğitim ve çevre etkili olur, aileden gördükleriniz okulda değişir. Çünkü bir ferдин tutumlarının değişmesinde eğitim ve çevresel faktörlerin gücü eğitimden daha büyüktür. Çocuğun gözünde ilk rol model babadır, aslında erkek çocuğun en çok çatışması da babayladır. Buna Froud "ödüp kompleksi" der. Bu açmaz hala çözümlenmiş değildir. Rol model olan baba daha sonra yerini öğretmene, sevdiği bir figüre, takipçisi olduğu bir sembole bırakır, ve bunlar siyasal tutumların oluşmasında etkilidir. Çocuklara aileleri olarak rol model olursanız onları bir yerlere sürükleyebilirsiniz fakat çatırırsanız onu kaybedersiniz ve en uçlara savrulabilir. Ailesine kızıp çok uçlara savrulan insanlar gördük. Bunlar hep tepkiseldir inanç değildir.

Ben inandığım için ülkücüyüm evet ben birilerine özendim, gördüm. Bu benim fikri temelimin çok fazla olmadığı bir dönemde oldu. Ama bana göre siyasal tutumun gerçekçi olarak ortaya çıktığı yaş 20 yaştır. daha öncesinde siyasal tutumun çok gerçekçi olduğu kanaatinde değilim.

Şahin Çubukcu: Neden ve ne zaman MHP'li olduğunuza karar verdiniz?

İzzet Ulvi Yöntem: Benim başka bir seçeneğim yoktu, benim yaşamış olduğum toplumsal çevrenin başka bir seçeneği yok. "Diğerleri kötümü?" dersin, onu kastetmiyorum. Benim seçeneğim yok, benim için en doğrusu bu. Peki neden? Ezan

okunduğu zaman toplanılır bizim ailede, büyük geldiği zaman ayağa kalkılır, devlet denildiği zaman, evet çok büyüktür, millet denildiği zaman, ben Türküm Yörük'üm Türkmen'im. Baba seni cumaya götürür, dede seni sabah namazına götürür. Ben böyle büyüdüm. Bu aile ve çevre şartlarında başka bir şey olabilir misiniz? Olabilirsiniz, neden olmayasınız. Atatürk dendiği zaman saygıyla yaklaşılır, cumhuriyet bizim kaderimizdir denir, tarihten iftihar edilir, büyüğe hürmet küçüğe sevgi gösterilir, kimlik bilinir, kurallara uyulur, vatan önemsenir, ecdada saygı duyulur, her bayram sabahı kabirler ziyaret edilir. Yaşadıklarımı söylüyorum.

Bahsettiğim eniştem Ali İhsan amcanın siyasi kimliği aslında yoktur. Doğrudur yada yanlışır demiyorum. Onlar öteden beri oluşmuş kanal ve yatakta geliyorlar. Onların her birisi maneviyatçı ve milliyetçi, ama oyunu CHP ye veriyor. Ben kendi köyümde MHP'yi en çok tanıtan isim oldum. Yeni nesil hep ülkücü oldu ve bana bakarak ülkücü oldular, yoksa ben onlara ülkücü olun demedim. Hiç siyasette konuşmadık ama ilişkilerimiz bir siyasal tutum oluşmasına sebep oldu.

Bir örnek vereyim, askerliğimde görev yaptığım Muncurlu Devlet Hastanesinde Ayşe Met ismindeki tanıştığım başhemşire ,kocası İP den millet vekili adaydı, ile olan dostane diyalogumuz sonucu, ben tezkeremi alırken bana "bundan sonra ömrüm boyunca MHP ye oy vereceğim" dedi. Hiç bir gün bile siyaset konuşmamıştım kendisiyle. Sürekli propaganda insanı iter, bıktırır, biz insanız ilk önce. Siyasal tutumların oluşması bu yolla olur. Yoğun baskın propagandalar dip dalga oluşturur ve bu dip dalga çok keskin ve radikal dönüşlere sebep olur. Sinmişlik, kapalı toplumlar, itirazını ve tepkini dile getirememeye çok tehlikeli şartlara yol açar. Bizim siyasal tutum dediğimiz şey bir partiye oy verme değildir, değerler skalasına kim giriyor onun belirlenmesidir. Bu skalaya AKP giriyorsa oyunu ona CHP giriyorsa oyunu ona verirsin, MHP giriyorsa da işte o zaman senin adın MHP'li oluyor yada birileri sana MHP'lisin diyor.

Şahin Çubukcu: Neden siyasette aktif şekilde yer aldınız?

İzzet Ulvi Yöntem: Buda bir süreç, ben siyasette muhakkak aktif şekilde rol almalıyım diye yola çıkmış bir insan değilim. Siyaset ara durağı çok olan bir yoldur. Ara durakların herhangi bir yerinde böylesi bir siyaset ilişkisine karar verebiliyorsun

veya kendini içinde bulabiliyorsun. Evet ben kesinlikle siyasette olmalıyım, milletvekili olmalıyım gibi bir düşüncem olmadı. Siyaseti bir sorumluluk olarak gördüm. Çünkü siyaset insan ve devlet yönetimi esasına dayanıyor. Ben kendimi ilgilendiren veya ilgilendiren konulara doğrudan veya dolaylı katılmak istiyorum. Ben pasif edilgen bir fert olmaktansa, aktif, ön açan, bir şeyler yapmaya çalışan sorumlu bir vatandaş olmak istiyorum. Bir Türk milliyetçisi olarak irademi ve düşüncemi siyasal süreçlere yansıtmak istiyorum ve bundan dolayı da kendini bir siyasal süreç içerisinde buluyorsun tabii kaderinde var ise.

Şahin Çubukcu: Görüşünüzün oluşmasında kişi bazlı önemli figürler kimlerdi?

İzzet Ulvi Yöntem: Çok fazla var. Babam, annem, abim, ben ortaokul birdeyken lise üçte bir abi vardı hiç unutmam, o zamanlar Doğru Ahmet ile Bay Yanlış hikayesi çok ünlüydü. O abi gelip beni hep severdi, bana o ilk defa açıklayıcı bir şekilde anlatmıştı "ülkücülük yolun sağından gitmektir, çünkü Doğru Ahmet yolun hep sağından gider, Bay Yanlış da kural ihlali yapar"

Yani hayat içerisinde kesinlikle şudur diyebileceğim biri yok ama hepsi bir araya geliyor, ailedeki o değer ortamını inkar edemeyiz.

06. Deniz Depboylu

Şahin Çubukcu: Ana-baba ve diğer aile fertlerinizin siyasi eğilimleri nelerdi?

Deniz Depboylu: Benim babam 1913 doğumluydu rahmetli oldu. 1940'lı yıllarda İzmir Bayındır'da CHP'nin sekreterliğini yapmıştı. Onlar için CHP Atatürk'ün partisiydi. Atatürkçü ve milliyetçilerdi. Çocuklarım ve eşim MHP'li ve benden sonrada ailemde MHP'li oldular. Kardeşlerimde farklı siyasi eğilimler var. Bir ablam CHP'nin üyesi, bir diğer ablam ulusalcı ben MHP'liyim, abim benden yana. Çekirdek ailem MHP'li

Şahin Çubukcu: Çocuklarınızda aktif siyasete eğilim var mı?

Deniz Depboylu: Şimdilik yok, ileride olur mu bilemiyorum.

Şahin Çubukcu: Ne zaman ve neden MHP'li oldunuz?

Deniz Depboylu: Üniversite yıllarımda MHP'li oldum. Giderek CHP'nin Atatürkçülükten uzaklaştığı, Atatürk'ün ilke ve değerlerinden, Atatürk'ün siyasi hedeflerinden uzaklaşıp daha çok sola kaydığını gördüm. Benim bildiğim Atatürk ülkücüydü ve üniversitede MHP'li ve ülkücü arkadaşlarımla tanışınca bende yavaş yavaş benim çizim Atatürk'ten yana olduğu için siyasi görüşümde değişmeye başladı. Aslında ben hiçbir zaman solcu olmadım, her zaman Atatürk ilkelerine bağlı, milliyetçi, vatansever, dini vazifelerini elinden geldiği kadar yerinden getirmeye çalışan birisi oldum, ailemde öyleydi. Bunların yanında eşimde ülkücü olunca artık ondan sonra perçimlendi.

Şahin Çubukcu: Görüşlerinizin oluştuğu dönemin şartları nasıldı?

Deniz Depboylu: Komünizm ile ilgili ilk intibam ilkokul öğrencisiyken oldu. Ben 1968 doğumluyum. 1980 ihtilalinde biz zaten ortaokuldaydık. Apolitik olarak devam ettirildik gençliğimizde. Ama ilk okulda sol görüşlü bir üniversiteli gurubun konuşmasının olduğu yerde bulundum. Tartışmanın konusu öyle bir yere geldi ki, aralarında bir kız öğrenci dedi ki "Rus bayrağını dikeceği, Rus bayrağını getireceğiz" ben de çocukça sordum "peki bizim bayrağımız ne olacak?" Oda "Bulaşık bezi yapacağız" dedi. O noktada komünizm ile ilgili bilinç altım oluşmuştu. Onlar tamamen Türk düşmanı ve bayrak düşmanı olarak yerleşti kafamda.

Sonraki dönem apolitik dönemdi, çok zor şartlardan geçildi, zor dönemler atlatıldı, meydana gelen siyasi olaylar çok acı vericiydi çok kayıplar oldu. Daha sonraki dönemde öğrenciliğimizde biz apolitik yaşadık ama üniversitede ailemizin getirdiği kültür, dediğim gibi benim ailem milliyetçiydi, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlıydı, dinine de bağlıydı, çok fazla tutucu değillerdi ama belirli bir öğretileri vardı, gelenek ve göreneklerimize göre yetişmişlerdi. Ailem namazını kılan oruçlarını tutan insanlardı.

Şahin Çubukcu: Neden siyasette aktif şekilde yer aldınız?

Deniz Depboylu: Yirmi yıl milli eğitim bakanlığında çalıştım. Memur olduğum için aktif siyasette hep uzak kaldım. Bir de psikolojik danışmanım, terapistim aynı

zamanda.Mümkün olduğu kadar aktif siyasetin uzantılarından da uzak kaldım. O apolitik mesleki duruşum biraz daha terapi yapma şansımı arttırıyordu önyargıdan uzaklaştırıyordu. Memur olmam sebebiyle siyasi partilere üyede olamıyordum. 2011 yıl Eylül ayında istifa ettim, aile danışmanlığı eğitimleri almıştım ve aile danışmanlığı merkezimi kurdum. İstifamın akabinde aktif siyaset üyeliğim başladı, 2012 Martında ilçe kongresi yapıldığında ilçe yönetimine girdim, daha sonra devam etti. Belediye meclis üyeliği, belediye başkan vekilliği, millet vekilliği adaylığı şeklinde. Ne etki etti dersenez, ülkemiz çok kritik bir döneme girdi, iyiye gitmiyorduk. Benim dedem Çanakkale şehidi, benim babam babasız büyüdü. Zaten bir hassasiyetimiz var, biz şehit vermiş bir aileyiz. Toprağımıza, vatanımıza bağlıyız. Aynı zamanda bir göç ailesiyiz. Benim annemde babamda Türk olduğu için göçe zorlanan Yugoslavya göçmenlerinden. Zaten çekilen o acılarda hem genetik olarak hem de öğreti olarak geliyor bizde, paylaşılan acılar.

İki tane de çocuğum var bir oğlum ve bir kızım var. Nasıl bir ülkede yaşayacaklar diye düşünüyoruz. Koltuğumuzda oturup iyi bir mesleğim var, iyi bir gelirim var, yaşantım iyi, Allah'a çok şükür refahım yerinde, sağlığımda iyi, ben mutlu mesut yaşamaya devam ederim deme hakkına sahip değildim. Aktif siyasete atılıp gelecek için bir şeyler yapmak zorundaydım.

Şahin Çubukcu: Peki fikrinizin oluşmasında kişi bazlı önemli figürler kimlerdi?

Deniz Depboylu: Başta Atatürk. Çünkü biz Atatürk ile büyüdük. Annemin evinde odasında en baş köşede Atatürk'ün posterini asılıdır. Sonrasında Başbuğumuzun öğretileri, yine edebiyatımızdaki kültürel ve siyasi değerlerimizin bıraktıkları değerler. Onun dışında tanıştığım ülkücü arkadaşlarım var. Eşim aynı zamanda. Hepsinin ayrı ayrı etkisi oldu.

07. Mehmet Necmettin Ahlazoğlu

Şahin Çubukcu: Anne-baba ve diğer aile fertlerinizin siyasi eğilimleri neler?

Mehmet Necmettin Ahlazoğlu: Genellikle ailemin tamamı sağ grşldr. Geçmişte DP, AP daha sonraki dönemlerde de bizlerin belli bir yaşa gelmesinden sonrada 15-16 yaşımızdan sonra tam manasıyla da 20 yaşımızdan itibaren babam hariç ailenin hemen hemen tamamı MHP'li olmuştur. Genellikle sağ görüşlü bir ailede yetiştik.

şahin ubukcu: Kardeşlerinizin siyasi eğilimleri nasıl oldu?

Mehmet Necmettin Ahlazoğlu: Abim MHP'nin geçen dönem st kurul delegesiydi. Küçük kardeşim memur olduğu için siyasette görev alamıyor fakat kendisi lkcdr. Ailemde yakın akrabalarım hala, dayı, teyze çocukları gibi yakın çevreme bakıldığında hepsi MHP'lidir. Dışarıda kimse kalmadı.

 ocuğum var üç de lkcdr.

şahin ubukcu: Çocuklarınız siyasetle aktif ilgileniyor mu?

Mehmet Necmettin Ahlazoğlu: Yalnızca ortanca ocuğumun siyaseti seven bir yapısı var ama onun dışındakilerde Türk milliyetçisi olarak yetiştiler. Hem dedelerinden aldığı sevgi hem bizden ve amcalarından aldığı sevgi ve ilgi ile Türk milliyetçisi olarak yetiştiler. şuanda da lkcler.

şahin ubukcu: Ne zaman ve neden lkc oldunuz?

Mehmet Necmettin Ahlazoğlu: Zamanını tam olarak söyleyemem ama rahmetli amcam Türk ocaklarında görev alıyordu altmışlı yıllarda. Bizim kendi ilçemizde Türk ocakları vardı o zamanlar. Babam AP'nin ilçe başkanıydı. O şekilde Türk ocaklarına gidip geliyorduk, çok etkin ve sosyal bir yapısı vardı o zamanlar ilçemizin. Bir kısmı aileden gelen, ailemizin muhafazakar ve milliyetçi yapısından gelen. Bir kısmı da o dönemki okuldaki hocalarımızın, amcamızın katkısı ile Türk ocaklarına gidip gelirken ilk olarak geç lkcler teşkilatına daha sonra da lk ocakları teşkilatına gidip gelmemizle başladı. Ama lkclk anlayışını tam olarak kavrama hadisesi ne zaman başladı dersenez, o dönem belki sosyal ve aile çevresinin etkisi oldu ama için doğrusuna bakarsanız, niversite yıllarından sonra lkc hareketin içerisinde niye olduğumu anladım.

Şahin Çubukcu: MHP ye yakınlaşmanızı sağlayan görüşler hangi zaman ve hangi şartlarda oluştu?

Mehmet Necmettin Ahlazoğlu: Üniversitemiz başlangıçta sakindi, yani algılama hadisesi de üniversite yıllarından sonra okumaya başladık, o dönemden sonra kitaplar okuduk. ondan önceki dönemlerde okuduğumuz kitaplarda veya dinlediğimiz seminerlerde, evet milli şuur oluşmaya başlamıştı ama eksikti, birazda gençliğin verdiği heyecanla ilgiliydi. Bizim çevremiz ve ilçemiz genellikle sağ milliyetçi-muhafazakar bir çevreydi. Buna ailemizde dahildi. Ama üniversite yıllarından sonra hem ülkü ocaklarında aldığımız seminerlerimiz hem de daha fazla kitap okumaya başlamamız fikri oluşumun oturmasına sebep oldu.

Şahin Çubukcu: Neden siyasette aktif şekilde yer aldınız?

Mehmet Necmettin Ahlazoğlu: Az öncede ifade ettiğim gibi bizim yetiştiğimiz yer ülkü ocakları. Ülkücü muhafazakar bir aileden aldığımız kültür ve düşünce MHP ye yöneldi. Neden siyasette aktif şekilde yer aldınız dersiniz, bizden önce siyaset yapan abilerimiz vardı, onlarla köy-köy, ilçe-ilçe gezerken siyasetin ülke gerçeklerinin temsil edildiğini ve ülkenin içerisinde bulunduğu duruma çözüm yeri olduğuna inandığımız için siyasete girdik. Belki başlangıçta düşünülebilir bir heves miydi diye ama kesinlikle bir heves değildi.

Ben uzun yıllar kamuda çalıştım görevlerde bulundum ama ülke problemlerinin çözüme kavuşacağı tek yer demokrasinin bir gereği olan meclistir. Burada belki problemlere bir katkımız olur düşüncesiyle siyasete girdik. Onun dışında millet vekilliğinden başka bir beklentim olmadı.

Siyasette büyüklerimizin yanında çalışarak yorularak en alttan başladık bu işe. Bizde bir tabir vardır ,ocakta çaycılıktan başlamak, diye. Birazcıkta çevremizin etkisi olmuştur. Neden sen siyaset yapmıyorsun? Diye yönlendirmeleri oldu.

Ben 71 muhtırasını çok hissedenlerden değilim, o dönem lisede olmam sebebiyle fakat 12 Eylül muhtırasını çok iyi hisseden ve yaşayan biriyim. Bu sebeple ülke problemlerinin meclis ve siyaset aracılığıyla çözülmesi gerektiğini düşünenlerdenim.

Şahin Çubukcu: Bu fikrinizin oluşmasında kişi bazlı önemli figürler kimlerdi?

Mehmet Necmettin Ahlazoğlu: Bizim yetişmemizde en büyük etkisi olan kişilerden bir tanesi rahmetli Başbuğumuzdur. Necmettin Hacınelinoğlu bir idoldür bizim için. Nihal Atsız, Erol Güngör idold r bizim için. Bu Şekilde birçok isimin sohbetlerine katıldık kitaplarını okuduk ve fikriyatımız oldu.

08. Mehmet PARSAK

Şahin Çubukcu: Anne-baba ve diğer aile fertlerinizin siyasi eğilimleri nelerdi?

Mehmet Parsak: MHP'li ve  lk c  bir aileye sahibim.

Şahin Çubukcu: Ne zaman ve neden MHP'li oldunuz?

Mehmet Parsak: 1979 doğumluyum. 1993 yılında orta okul 2. sınıfa giderken  lk  ocaklarına katıldım. Liseyi Afyon Kocatepe Anadolu lisesinde okudum, litemizin  lk  Ocakları kurucu başkanlığını yaptım. Üniversiteye kadar da ocak başkanlığı görevine devam ettim.

Üniversiteden mezun olduktan sonra Ankara  lk  ocakları hukuk danışmanlığı görevini yürüttüm. Aynı zamanda MHP'nin yan kuruluşlarının hukuk danışmanlığı görevini yürüttüm.

2011 de anayasa uzlaşma komisyon danışmanlığı ve millet vekilliği görevini  slendim.

Fikri benimsememde ailem ve yetiştiğim sosyal çevrenin etkileri oldu.

Şahin Çubukcu: Bu fikri benimsemenizde kişi olarak önemli figürler var mıydı ve kimlerdi?

Mehmet Parsak: Alparslan Türkeş

09. Mustafa Kalaycı (22.04.2016)

Şahin Çubukcu: Anne-baba ve diğer aile fertlerinizin siyasi eğilimleri nelerdi?

Mustafa Kalaycı: Sağ görüşlü bir aileye sahiptim. Kökeni AP den gelen. Dört kardeşiz ve hepsi MHP'lidir. Abim geçen dönemlerde kasabamızda belediye başkanlığı da yaptı MHP den.

Çocuklarım çok fazla siyasetle ilgili değiller. Ama seçmen olarak MHP seçmeni onlarda.

Şahin Çubukcu: Ne zaman ve neden MHP'li oldunuz?

Mustafa Kalaycı: Çocukluğumuzda başladı, ben aynı zamanda imam-hatip lisesi mezunuyum. İmam-hatip döneminde ülkü ocaklarında, aynı zamanda aileden gelen görüşlerimiz doğrultusunda, ülkücü hareket içerisinde yer aldık. Üniversitedeyken de seksen öncesi o sıkıntılı süreçte de, ülkücü hareket içerisinde yer aldım. Daha sonra bürokrat oldum başbakanlık yüksek denetlemede denetim elemanıydım. Tabi görevimiz gereği işimizle siyaseti ayırdık, sadece bayram ve özel günlerde rahmetli Başbuğ'a gidip geliyorduk. Daha sonra 57. hükümet döneminde Devlet bey beni yanında danışman olarak görevlendirdi. Başbakan baş müşaviri kadrosunu verdi. O dönemden sonrada nasibimizde millet vekilliği varmış. Çevrem Devlet bahçeliye yakınlığım sebebiyle neden vekil olmam yönünde telkinlerde bulunsalar da ben fazla niyetli değildim. Kaderimizde varmış 2007 de millet vekili olduk ve o dönemden beride millet vekili olarak o onur ve gururu yaşıyoruz.

Şahin Çubukcu: Neden siyasette aktif şekilde yer aldınız?

Mustafa Kalaycı: Tabi bu birazda şartların etkisiyle bu yola sürüklendik. Öncelikle danışman olduğum dönemde MHP'nin bir anlamda hep mutfağında da görev aldım. Yani partinin programıdır, projeleridir, seçim beyannameleridir... hepsinde emeğim var, şundaki çalışmaların hepsinde katkım var. Tabi dediğim gibi birazda nasip kısmet meselesi bunlar. Birçok insan uzun yıllar mücadele eder millet vekili olmak için, bizim nasibimizde varmış kendimizi burada vekil olarak bulduk.

Şahin Çubukcu: Görüşünüzün oluşmasında etkili olan kişi bazlı figürler kimlerdi?

Mustafa Kalaycı: Başbuğ Alparslan Türkeş.

10. Oktay ÖZTÜRK

Şahin Çubukcu: Anne-Baba ve diğer aile fertlerinizin siyasi eğilimleri nelerdi?

Oktay Öztürk: Sağcı bir aileden gelmekteyim. Ailem MHP'lidir.

Şahin Çubukcu: Ne zaman ve neden MHP'li oldunuz?

Oktay Öztürk: Su tabi mecrasına akar. 1968 de katıldığım Alparslan Türkeş'in bir konferansında kendisini dinledim. Ülkücü hareketin erken yıllarıydı, o günden itibaren sempatanlığım giderek mensubiyetliğe evirildi.

Vekil seçilinceye kadar organik bağ olmayan ama MHP'nin yan kuruluşları olarak bilinen teşkilatlarda görev aldım.

Erzurum'da 12 Eylül öncesinde Ülkü 1 Derneğinin son başkanıydım. Bu sıfatla 12 Eylül sabahı ilk gözaltına alınan kişi oldum.

1991 yılında MÇP seçim ittifakıyla meclise girdi. O günden beri aktif siyasetin içerisindeyim.

1992-1996 yılları arasında Ülkü Ocaklarından sorumlu genel başkan yardımcılığı görevini yürüttüm.

1997 ye kadar genel başkan yardımcılığı görevinde bulundum. 2010 yılında genel başkan baş danışmanlığı, 2011 de millet vekilliği, 2012 den günümüze kadarda genel başkan yardımcılığı görevini yürütmekteyim.

25-26. Dönem Mersin millet vekilliği görevindeyim.

Şahin Çubukcu: Bu fikri benimsemenizde kişi olarak önemli figürler var mıydı ve kimlerdi?

Oktay Öztürk: Alparslan Türkeş

KAYNAKÇA

- "Türk Dünyasının Bilge Lideri Türk Milliyetçiliğinin Kurucusu Başbuğ Alparslan Türkeş'in Hayatı", *Milliyetçi Hareket Partisi*, Erişim Tarihi (30.12.2016)
https://www.mhp.org.tr/htmldocs/basbug/3/hayati/alparslan_turkes.html
- Afet İnan, *Medeni Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 3. Baskı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 1998
- Alexis Alexandries, *The Greek Minority of İstanbul an Greek-Turkish Relations 1918-1974*, Atina: 1983
- Alparslan Türkeş, *9 Işık ve Türkiye*, Emel Matbaacılık, Ankara: 1977
- Anthony Giddens, *Sosyoloji: Eleştirel Bir Yaklaşım*, Çev. İsmail Öğretir, M. Ruhi Esengül, İstanbul: Birey Yayınları, 2. Baskı, 1994
- *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri: 1919-1938*, Cilt 2, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Baskı 4, 1989
- Baskın Oran, *Az Gelişmiş Ülke Milliyetçiliği*, İstanbul: Bilgi Yayınevi, 1997
- Baskın Oran, *Az Gelişmiş Ülke Milliyetçiliği: Kara Afrika Modeli*, Ankara: Bilgi Yayınları, 3. Baskı, 1997
- Bernard Lewis, *İslam'ın Siyasal Dili*, Çev. Fatih Yaşar, İstanbul: Rey Yayınları, 1992
- Büşra Ersanlı Behar, *İktidar ve Tarih: Türkiye'de Resmi Tarih Tezinin Oluşumu (1929-1937)*, İstanbul: Afa Yayınları, 1992
- Büşra Ersanlı, "Milliyetçilik Teorileri: Avrasya'da Siyaset ve İlişkiler", *Türkiye Günlüğü*, Sayı.75, 2003
- Cengiz Aktor, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik*, İstanbul: İletişim Yayınları, Cilt 4, 2. Baskı, 2003
- Cevdet Perin, *Atatürk Kültür Devrimi*, İstanbul: İnkılap Yayınları, 1987
- Cumhuriyet gazetesi, 19 Mayıs 1944
- David Kushner, *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu*, İstanbul: Fener Yayınları, 1988

- "Declaration of the Rights of Man", *The Avalon Project: Yale Law School*, 1789, avalon.law.yale.edu/18th_century/rightsof.asp (10.10.2015)
- Dr. y. Furkan Şen, *Türk Siyasal Kültüründe Millet Algısı ve Milliyetçilik*, Ankara: Yargı Yayınevi, 2015
- E.J. Hobsbawn, *Milletler ve Milliyetçilik*, Çeviren: Osman Akınbay, Ayrıntı Yayınları, 3. Baskı
- Emine Aydoğdu (Derleyen ve Yayına Hazırlayan); *Teşkilat-ı Esasiye'den Günümüze Anayasalar*, Ankara: Palme Yayınları, 2005
- Eric Jan Zürcher, "Güneş Dil Teorisi ve Türk Dil Reformundaki Yeri", *Birikim*, Sayı 2, Haziran 1989
- Erik Jan Zürcher - *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İstanbul: İletişim Yayınları, İletişim Yayınları, 2008
- Ernest Gellner, *Uluslar ve Ulusçuluk*, Çeviren: Büşra Ersanlı Behar-Güney Göksu Özdoğan, İstanbul: İnsan Yayınları, 1992
- Fatma Müge Gökçek, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik*, İstanbul: İletişim Yayınları, Cilt4, Baskı2, 2003
- Günay Göksü Özdoğan, *"Turan" dan "Bozkurt" a: Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946)*, Çeviren: İsmail Kaplan, İstanbul: İletişim Yayınları, 2. Baskı, 2002
- Hikmet Tanju, *Atatürk ve Türk Milliyetçiliği*, Ankara: Töre-Devlet Yayınları, 1981
- İlhan Bahar, *Alparslan Türkeş ve Ülkücü Hareket: Üçüncü Yol*, İstanbul: Hareket Yayınları, 2011
- John Brooke, "Namier and Namierism", *History and Theory*, Vol. 3, No. 3, 1964.
- Katibe Ülkü İnce, *"Türk Kimliğinin İnşası ve (1919-1938) Dönemi Ulus Anlayışı"*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002
- Kemal H. Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi: Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller*, İstanbul: Afa Yayınları, 1996

- Köksal Şahin, "Bir İdeoloji Olarak Milliyetçilik", *Akademik Bakış*, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, sayı 12, Yıl 2007, Makale:9, <http://www.akademikbakis.org>, (erişimi 21.03.2007)
- Mehmet Ali Ayni, *Milliyetçilik*, İstanbul: Kurtuba Yayınları, 2011
- Milliyetçi Hareket Partisi, *Parti Tüzüğü*, Ankara:8 Kasım 2009
- Muharrem Sevil (haz.), *Türk Düşünce Hayatı*, Ankara: Hece Yayınları, 2008
- Mustafa Çalık, *Siyasi Kültür ve Sosyolojinin Bazı Kavramları Açısından MHP hareketi - Kaynakları ve Gelişimi (1965-1980)*, Ankara: Cedit Yayınları
- Sadi Irmak, *Türk Irkının Biyolojisine Dair Araştırmalar, (Kan Gurupları ve Parmak İzleri)*, İstanbul: Devlet Basımevi, 1937, II. Türk Tarih Kongresi, 1937'den Ayrı Basım, s.1-5'ten Aktaran İnce, 2002
- Taner Timur, *Türk Devrimi ve Sonrası, :1919-1946*, Ankara: Doğan Yayınları, 1971
- Tanıl Bora, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik*, Cilt IV, İstanbul: İletişim Yayınları, 2. Baskı, 2003
- Tanıl Bora-Kemal Can, *Devlet, Ocak, Dergah*, İstanbul: İletişim Yayınları, Baskı 10, 2015
- Tevfik Çandar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi: 1950'den Günümüze*, Ankara: İmge Kitapevi, 3. Baskı, 2004
- Turgay Uzun, *Bir Siyasal İdeoloji Olarak Milliyetçilik ve Türk Siyasal Hayatında Kurumsallaşması: Milliyetçi Hareket Partisi Örneği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000
- *YSK Seçim Arşivi*, 1999 Seçim Sonuçları, www.ysk.gov.tr, Erişim Tarihi (15.10.2016)
- *YSK Seçim Arşivi*, 1999 Seçim Sonuçları, www.ysk.gov.tr, Erişim Tarihi (15.10.2016)
- Yusuf Akçura, *Üç Tarz-ı Siyaset*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 6. Baskı, 2014

- Yüksek Seçim Kurulu, Millet Vekili Genel Seçim Arşivi, 1961 Genel Seçimleri Sonuçları

GAZETELER

- Milliyet Gazetesi, 14 Haziran 1960
- Milliyet Gazetesi, 14 Kasım 1960
- Milliyet Gazetesi, 20 Mayıs 1997
- Sabah Gazetesi, 7 Temmuz 1997

